

VAIKUTTAVUUSTIEDON KÄYTTÖ STARTTIPAJASSA
-Realistinen arviointitutkimus

Teemu Hakanen
Pro Gradu -tutkielma
Sosiaalityö
Humanistis-yhteiskuntatieteellinen
tiedekunta
Jyväskylän Yliopisto
Kevät 2019

TIIVISTELMÄ

VAIKUTTAUVUUSTIEDON KÄYTTÖ STARTTIPAJASSA

-Realistinen arviointitutkimus

Teemu Hakanen

Sosiaalityö

Pro gradu -tutkielma

Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

Jyväskylän yliopisto

Ohjaaja: Sirpa Kannasoja, Mikko Mäntysaari

Kevät 2019

100 sivua + 7 liitettä

Tässä tutkielmassa tutkitaan sitä, millaista vaikuttavuustietoa eräässä anonyymissa starttipajassa tuotetaan, ja miten sitä voidaan käyttää hyväksi. Tarkoituksena on kehittää pajan toimintaa. Tutkielman viitekehyksenä käytetään Mark, Henry ja Julnesin (2000) mukaista kuvailevaa ja kehittävää realistista arviointia. Taustafilosofiana on realismi ja tutkielma luokituu kvalitatiiviseen tutkimustraditioon. Tutkimusmenetelminä käytetään semistrukturoitua parihaastattelua, realistista ei-osallistuvaa havainnointia sekä pajassa tuotettujen ja käytettyjen oheisaineistojen analysointia. Aineistot on analysoitu aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Sisällönanalyysin tulokseksi saatiin viisi pääluokkaa, jotka ovat pajan toiminnan rakenne, asiakkaat, interventio, vaikuttavuus sekä tiedon hallinta.

Vaikuttavuus mielletään tutkimuskohteena olevassa starttipajassa asiakkaan uniikkiin tilannetekijöihin ja subjektiiviseen kokemukseen liittyvänä seikkana. Se voidaan nähdä olevan este sosiaalialalla yleisesti toteutetulle vaikuttavuuden tutkimukselle. Näkemyksillä on yhtenevyyttä sosiaalialalla käytyyn vaikuttavuuden ja näyttöön perustuvien käytänteiden keskusteluun. Työpajojen rahoittaja vaatii työpajoja tuottamaan informaatiota asiakkaiden kuntoutumisen etenemisestä, mutta informaatiota ei välttämättä käytetä hyväksi. Tutkimuskohteena olevassa starttipajassa tuotetaan sellaista informaatiota, jota voidaan varauksella kutsua vaikuttavuustiedoksi. Tiedonkeruun puutteet liittyvät tutkimusasetelmallisiin pulmiin. Pajassa ei kerätä sellaista informaatiota, josta voisi osoittaa, että pajassa tehdyllä asiakastyöllä ja asiakkaassa tapahtuvalla muutoksella olisi syy-seuraussuhde.

Tutkimuskohteena olevassa starttipajassa käytetään useita tiedon hallinnan välineitä. Käytössä on varsinaisia tietojärjestelmiä, mutta myös oheisdokumentaatiota erillisille tiedostoille. Vaikuttavuustutkimuksen näkökulmasta relevanttia informaatiota pajassa kerättiin VAT-arvioinneilla, työpajakirjoilla, tuntiseurannalla sekä jälkiseurannalla. VAT:n arvioinneista olisi mahdollista muokata tapauskohtaisen arvioinnin mukainen tutkimusasetelma. PARty-järjestelmään kerätään tietoa asiakkaiden jatkosijoittumisesta pajajakson jälkeen. Tästä aineistosta olisi mahdollista tehdä tilastollista analyysiä. Työpajakirjoja voitaisiin mahdollisesti käyttää asiakasmuutoksen havainnollistamisen välineenä. Tuntiseuranta puolestaan voisi kertoa asiakkaiden motivaatiosta ja asiakasjaksoon sitoutumisesta.

Tutkielma antaa näkymän yhden starttipajan toiminnan sisältöön vaikuttavuuden näkökulmasta. Tuloksia ei voida yleistää muihin starttipajoihin. Tuloksia voidaan käyttää esimerkkinä starttipajan toiminnan sisällöstä, asiakkaiden haasteista, mahdollisista vaikuttavuustekijöistä, tiedon hallinnan välineistä sekä tuotetusta vaikuttavuustiedosta. Mahdollisia jatkotutkimuksen aiheita ovat esimerkiksi vaikuttavuustiedon tuoton tutkiminen useasta pajasta sekä tutkimuksellisesti pätevien tiedon hallinnan järjestelmien kehittäminen.

Avainsanat: Realistinen arviointitutkimus, tiedon hallinta, vaikuttavuus, näyttö, starttipaja, tietojohdaminen.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	3
2	FILOSOFIA, VAIKUTTAVUUS JA TIEDONHALLINTA.....	11
3	AIKAISEMPI TUTKIMUS	18
4	METODI JA TUTKIMUSMENETELMÄT.....	24
5	TUTKIELMAN TOTEUTUS	33
6	TUTKIMUSETIIKKA	37
7	PAJATOIMINNAN RAKENNE	41
8	PAJAN ASIAKKAAT	47
9	PAJAN INTEVENTIO.....	51
10	PAJAN VAIKUTTAVUUS	60
11	PAJAN TIEDON HALLINTA.....	67
12	YHTEENVETO JA POHDINTA.....	75
	KIRJALLISUUS	84
	LAIT JA ASETUKSET.....	99
	LÄHTEET	100
	LIITE 1 TUTKIMUSSUUNNITELMA	101
	LIITE 2 HAASTATTELURUNKO	102
	LIITE 3 SISÄLLÖNANALYYSI, TOIMINNAN RAKENNE	103
	LIITE 4 SISÄLLÖNANALYYSI, ASIAKKAAT	104
	LIITE 5 SISÄLLÖNANALYYSI, INTERVENTIO.....	105
	LIITE 6 SISÄLLÖNANALYYSI, VAIKUTTAVUUS.....	106
	LIITE 7 SISÄLLÖNANALYYSI, TIEDON HALLINTA	107

TAULUKOT JA KUVAT

TAULUKKO 1. Pajan verkkokansion tiedostomäärät formaatin ja vuosiluvun suhteen ... 36

KUVA 1. Eurostatin mittaama NEET-aste Tanskassa, Saksassa, Hollannissa, Suomessa ja Ruotsissa 2004–2015 (Hiilamo ym. 2017, 40).....	4
KUVA 2. Työpajojen valmennustarpeen määrittely (Pekkala 2004, 50 mukailten).....	7
KUVA 3. Työpajojen työllistämisen tukitoimet, valmennustasot ja tyyppiasiakkaat (Pekkala 2004, 54).....	8
KUVA 4. Tiedonhallinnan tutkimuksen uudistettu paradigma (Kuusisto-Niemi 2016, 112)	17
KUVA 5. Haastattelun ja havainnoinnin pääluokat ja niiden suhde sosiaalihuollon paradigmaan (SHP) ja CMO-konfiguraatioon (CMO).....	42
KUVA 6. Pajan toiminnan rakenne	42
KUVA 7. Pajan asiakkaat	47
KUVA 8. Paja interventiona.....	51
KUVA 9. Vaikuttavuus pajassa.....	60
KUVA 10. Tiedon hallinta pajassa.....	67

1 JOHDANTO

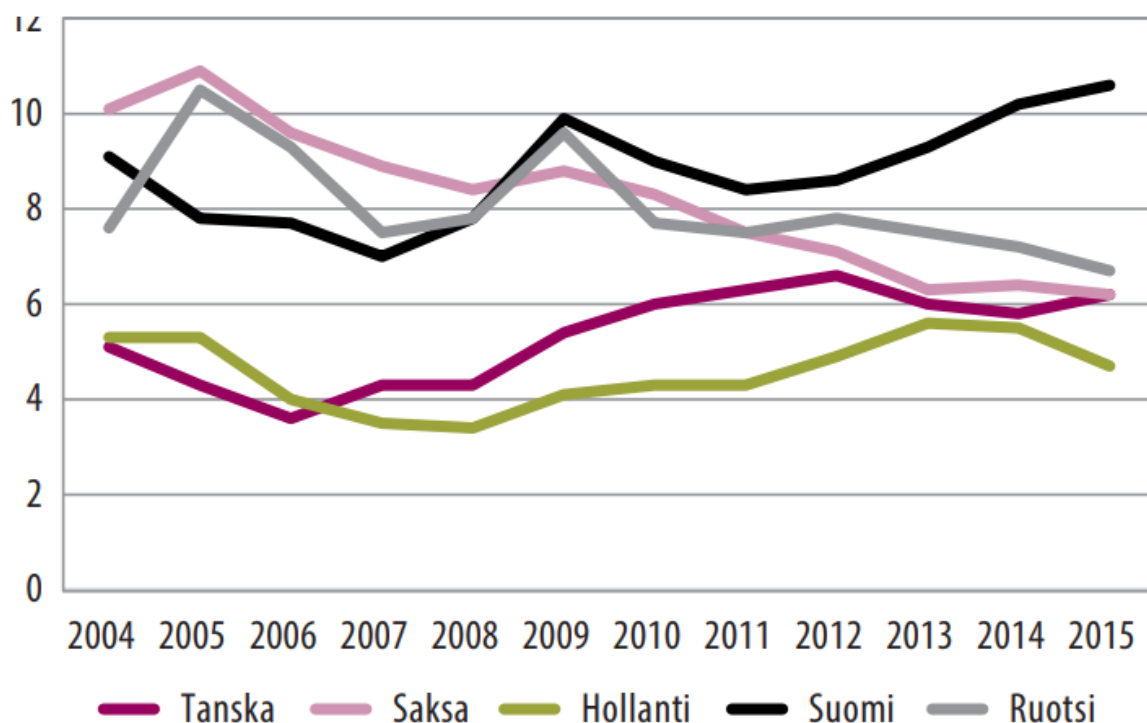
Aikuistumiseen liittyy usein ammattitaidon hankkiminen, parisuhteen muodostaminen ja perheen perustaminen. Länsimaissa aikuisuus määritellään usein alkavan 18 ja 21 ikävuoden välillä. (Aiken 2008, 2, 23; Havighurst 1948.) Nykyään siirtymävaihe nuoruudesta aikuisuuteen on mutkistunut ja pitkittynyt. Sitä leimaavat epävarmuus, katkoksellisuus, ammatinvalinnan vaikeutuminen, työttömyysjaksot, määrä- ja osa-aikaiset työsuhteet, kotoa muuttamisen ja perheen perustamisen viivästyminen sekä riippuvuus etuuksista sekä vanhempien avustuksista. (Pietikäinen 2007, 5.) Erityisesti vain perusasteen koulutuksen käyneet ovat vaarassa jäädä sivuun opiskelu- ja työelämästä, ja siten myös ovat riskissä huonoon osaisuuteen toimeentulon ja terveyden osalta. Syrjäytymisongelmaa ei ole pystytty ratkaisemaan, vaikka se on ollut pitkään useiden hallitusten ohjelmissa ja asian tiimoilta on tehty lukuisia selvityksiä. (Karvonen & Kestilä 2014, 160–161.) Samaan aikaan julkisen sektorin haasteita lisäävät kasvaneet sosiaali- ja terveysalan kustannukset (Virtanen 2018; Matveinen 2018).

Kenties suurin ongelma syrjäytymisen käsitteen käytössä on sen epäanalyttisyys. Useinkaan syrjäytymisen kontekstia ei määritellä, jolloin se jää ilmiönä hyvin epämääräiseksi (Nätkin 2016, 76). Käsite olisi syytä rajata ilmiökohtaisesti, jotta se ei menettäisi kykyä eritellä todellisuutta. Yleensä nuorten syrjäytymisellä viitataan yhteiskunnallisten instituutioiden, kuten työ- ja koulutuselämän ulkopuolisuuteen. (Kestilä, Heino & Solantaus 2011). Vaihtoehtoinen termi nuorten syrjäytymiselle on nuorten NEET-aste (Not in Employment, Education or Training). Tämä viittaa nuoriin, jotka eivät ole työssä, koulutuksessa tai kursseilla. (Larja 2013.) Määritelmään saatetaan asettaa lisäkriteeriksi se, ettei nuorella ole perustutkinnon jälkeistä koulusta (Myrskylä 2012, 2). NEET-asteeseen voidaan sisällyttää 15–29-vuotiaat, mutta myös muita ikämääritelmiä käytetään (Sandberg, ym. 2018, 5; Maguire ym. 2013, 196). Julkisessa keskustelussa syrjäytyminen ymmärretään usein korkeintaan perusasteen suorittaneeksi NEET-nuoreksi (Notkola ym. 2013, 57).

NEET-asteen ja syrjäytymisen välistä yhteyttä on kuitenkin kritisoitu, sillä NEET-nuoret ovat varsin heterogeeninen joukko (Yates & Payne 2006). NEET-asteen sisältämissä joukossa on esimerkiksi kotona lapsia hoitavia nuoria vanhempia, armeijaan menoa odottavia ja pääsykokeisiin lukevia nuoria. NEET-jaksot ovat myös varsin yleisiä. Esimerkiksi 1987-ikäkohortissa 46 prosenttia oli ollut vähintään vuoden NEET-jaksolla. (Larja

ym. 2016, 21). Eurofoundin (2016) (European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions) mukaan NEET-kriteerit täyttävät nuoret jakautuvat seitsemään kategoriaan. Nämä ovat työtä tai opiskelua odottavat, tilapäis- tai pitkäaikaistyöttömät, nuoret, joilla on sairaus tai vamma, perhevelvolliset, lannistuneet sekä muut. Odottavat ja työttömät nuoret ovat työvoiman käytettävissä. Muut-kategoriassa on esimerkiksi haavoittuvia, syrjäytyneitä ja vaihtoehtoisia uria tavoittelevia nuoria. (Eurofound 2016, 32; Hiilamo ym. 2017, 41.)

Tutkimusten valossa NEET-jaksoilla on yhteys hyvinvointiin ja työmarkkinoihin kiinnittymiseen. Peruskoulun jälkeen kolme vuotta NEET-jaksolla olevista enää 20 prosenttia suoritti perustason jälkeisen tutkinnon ja ilman perustason jälkeistä tutkintoa pysyvää työmarkkina-asemaa on vaikea saavuttaa. Heikko koulutus onkin nuorisotyöttömyyden ja syrjäytymisen tärkein selittäjä. (Myrskylä 2012, 2, 8; Sipilä, Kestilä & Martikainen 2011.) Syitä NEET-jaksoille ovat erityisesti kasautuvat ja periytyvät päihde- ja mielenterveysongelmat, matala koulutus ja toimeentulotuen asiakkuus (Hiilamo ym. 2017, 47–54; Myrskylä 2012; Paananen ym., 2012; Sutela ym. 2016; Vauhkonen, Kallio, Kauppinen & Erola 2017).

KUVA 1. Eurostatin mittaama NEET-aste Tanskassa, Saksassa, Hollannissa, Suomessa ja Ruotsissa 2004–2015 (Hiilamo ym. 2017, 40)

Elinkeinoelämän valtuuskunnan tutkimuksen mukaan NEET-kriteerit täyttäneitä 15–29-vuotiaita vailla peruskoulun jälkeistä tutkintoa oli Suomessa vuonna 2010 reilu 51 000 henkilöä, joka on noin viisi prosenttia tästä ikäjoukosta (Myrskylä 2012, 2). Eurostatin (The Statistical Office of the European Communities) mittaama Suomen NEET-aste on sijoittunut vuosien 2004 ja 2015 välillä noin kymmenen prosentin lukemiin (KUVA 1). Lukema tippui vuodesta 2004 vuoteen 2007, mutta sen jälkeen pitkän ajan trendi on ollut nouseva. Saksassa ja Ruotsissa NEET-aste on ollut selvästi vähäisemmällä tasolla. (Hii-lamo ym. 2017, 40.) Eurofoundin (2016) jäsentämien NEET-nuorten alakategorioiden suh-teen eriteltynä vuonna 2013 Suomessa NEET-nuoret jakautuvat ryhmiin seuraavasti: odot-tajat 8,8 %, tilapäistyöttömät 32,8 %, pitkäaikaistyöttömät 4,6 %, nuoret, joilla on sairaus tai vamma 17,9 %, perhevelvolliset 12 %, lannistuneet 4,2 % sekä muut 19,6 %. Melkein puolet NEET-nuorista olivat siis työmarkkinoiden käytettävissä. (Eurofound 2016, 36, 43.)

Suomalaiseen politiikkatoimien päätöksentekoon on otettu mukaan tietojohdami-nen, joka viittaa päätöksentekoon tutkimustiedon pohjalta (Junnila & Hänninen 2015, 209; Nylander 2017, 11, 19). Politiikkatoimien valmistelussa voidaan hyödyntää tutkimusta mo-nessa eri vaiheessa. Sosiaali- ja terveystalouden uudistuksissa on hyödynnetty esimerkiksi en-nakkoarviointia, mutta viimeaikaisissa strategisissa linjauksissa on myös korostettu ylei-sesti tiedon tuottamisen ja käyttämisen roolia (Hämäläinen & Aro 2015, 235; Junnila & Hänninen 2015, 210). Esimerkiksi Sotetieto-hyötykäyttöön strategiassa pyritään siihen, että sosiaali- ja terveystalouden tuottamaa tietoa jaettaisiin kansalaisten ja palvelujärjes-telmän käyttöön. Strategiassa pyritään myös yleisesti asiakastyön laadun ja asiakaslähtöi-sen työn parantamiseen. (Räty, Huovinen & Haatainen 2015, 8, 10.) Strategiaa on edistetty esimerkiksi Terveyden- ja hyvinvoinninlaitoksen (THL) toteuttamalla linjauksilla sekä Kansa-hankkeella. Kummassakin näissä laatu pyritään parantamaan uskottavalla mittaus-datalla. (Huovila ym. 2015; Rötsä ym. 2016). Tätä voitaneen pitää positiivisena edistyk-senä, sillä sosiaalipalveluiden tietopohjaa on pyritty vahvistamaan jo pitkään (Korteniemi & Borg 2008, 8).

Keskeinen ongelma palveluiden näkökulmasta on, ettei sektoroitunut palvelujär-jestelmä kykene vastaamaan NEET-nuorten kumuloituneisiin haasteisiin. Vaarana on, että nuoria saatetaan ohjata palveluista toiseen ilman, että he saavat tarvitsemaansa apua. (Määttä 2015, 28; Myrskylä 2012; Määttä & Keskitalo 2014, 198.) Tällä hetkellä syrjäyty-miseen puuttuva palvelujärjestelmä jakautuu laajalti kunnan, valtion ja kolmannen sektorin tuottamiin palveluihin (Notkola ym. 2013). Rakenteellisen tason ratkaisustrategiaksi on

ehdotettu ennaltaehkäiseviä, toiminnan sektorirajat ylittäviä toimenpiteitä (Larja ym. 2016; Ristikari ym. 2016; Hiilamo ym. 2017, 9).

Nuorten NEET-asteen vähentämiseksi suositellaan myös, että palveluissa tuettaisiin erityisesti matalan kynnyksen ja nuorten eri elämänvaiheisiin liittyvää toimintaa, kuten työpajoja (Notkola ym. 2013, 12–14). Työpajoja tulisi kehittää kuntoutusmenetelmien ja yksilövalmennuksen osalta. Palveluihin pitäisi saada juurrutettua sellaisia toimintamalleja, joiden vaikuttavuudesta on näyttöä. Lisäksi työpajojen seurantatiedon keräämistä tulisi kehittää. (emt., 14; Pietikäinen 2007, 8–9.) Näiden suositusten seurauksena tutkielman orientaatioksi valikoitui kehittäminen ja tutkimuskohteeksi eräs anonyymi nuorten starttipaja. Fokuksena on pajan vaikuttavuustiedon tuottaminen ja se, miten tuota tietoa voidaan käyttää hyväksi. Näin ollen tämä tutkielma käsittelee tiedolla johtamista.

Starttipajat tunnetaan myös käsitteillä starttivalmennus, pre-paja ja ohjauspaja (Hassinen 2004, 5). Käsitteellisesti starttipaja sijoittuu työpajatoiminnan alle (Hannila-Niemelä, Oulasvirta-Niiranen & Pietikäinen 2015, 11). Työpaja on yhteisö, jossa pyritään vahvistamaan henkilön arjenhallintaa ja valmiuksia opiskeluun tai työelämään. Ne sijoittuvat julkisen sektorin palvelukokonaisuudessa sosiaalialan, nuorisotyön sekä avointen koulutus- ja työmarkkinoiden välimaastoon. (Bamming & Hilpinen 2018, 8.) Valtakunnallisen työpajajayhdistyksen selvityksen mukaan työpajoja vuonna 2017 Suomessa oli 213, joista noin sadassa toteutetaan starttivalmennusta. Vuonna 2017 työpajatoimintaan osallistui 26 111 asiakasta, joista 14 256 oli alle 29-vuotiaita. Yli puolet työpajojen valmentautujista on toiminnassa kuntouttavan työtoiminnan sopimuksella, vajaa kolmannes työkokeilussa ja reilu kymmenes palkkatuella. (emt, 9, 20.)

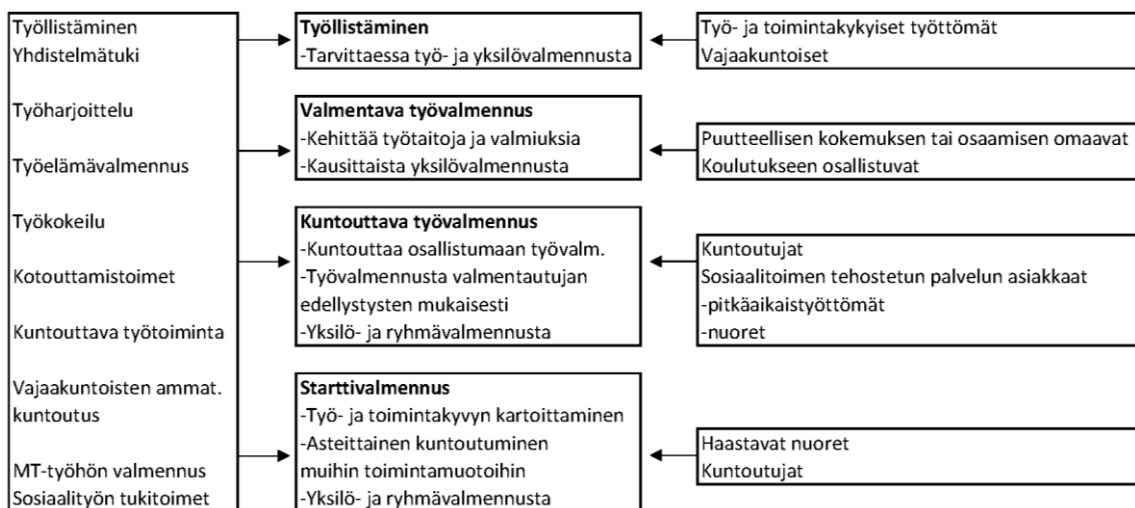
Juridisesti nuorten työpajojen toimintaa määritetään nuorisolaissa, mutta se mainitaan myös muissa laeissa, esimerkiksi sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) (Sundval 2015, 16). Nuorten työpajatoiminnan tavoitteiksi mainitaan valmiudet päästä koulutukseen, avoimille työmarkkinoille tai palveluihin. Työpajassa toteutetaan yksilö- ja työvalmennusta, jolla tuetaan nuorten elämänhallintataitoja, itsenäistymistä, kasvua ja osallisuutta. (Nuorisolaki 1285/2016.) Työpajoissa voidaan toteuttaa myös ryhmävalmennusta, joka on toiminnallisilla menetelmillä tapahtuvaa arki-, työ- ja vuorovaikutustaitojen harjoittelua vertaisryhmässä. Näiden lisäksi starttivalmennuksessa voidaan pyrkiä vahvistamaan tukitoimijoiden verkostoa. (Pekkala 2004, 11; Bamming & Hilpinen 2018, 8; Startti parempaan elämään 2012, 4.) Asiakkaat osallistuvat toimintaan tarpeidensa mukaan yleensä neljästä viiteen tuntia yhdestä neljään päivään viikossa. Asiakkuuksien kestot ovat tyypillisesti kuuden ja

toimintakykyä. Kuntouttavassa työvalmennuksessa yksilön toimintakyky on kasvanut, mutta hän tarvitsee edelleen tukea. Työvalmennuksessa keskitytään työn teknisiin puoliin. Viimeinen taso on työllistäminen. (Pekkala 2004, 51–54.)

Työllistämisen tukitoimet, valmennustasot ja tyyppiasiakkaat

KUVA 3. Työpajojen työllistämisen tukitoimet, valmennustasot ja tyyppiasiakkaat (Pekkala 2004, 54)

Starttivalmennusta kuvataan kolmivaiheisena prosessina, jossa on aloitusvaihe, tavoitteiden mukaisen työskentelyn vaihe sekä lopetus ja jatkolun vaihe. Aloitusvaihe sisältää alkukontaktin, tutustumisen, alkukartoituksen, valmennussopimuksen sekä valmennussuunnitelman ja tavoitteiden laatimisen. Starttivalmennusprosessi alkaa usein ohjaavan tahon yhteydenotolla pajaan. Ohjaavia tahoja ovat usein etsivä nuorisotyö, sosiaalitoimi, terveydenhuolto ja TE-palvelut. Yleensä ensimmäinen nuoren kosketuspinta pajaan on tutustumiskäynti. Aloituksessa kiinnitetään huomiota asiakkaan motivointiin ja toimintaan kiinnittämiseen. Aloitusvaiheessa keskeistä on valmentautujan elämäntilanteen kartoittaminen. Kartoitettavia asioita ovat esimerkiksi perhe- ja asumistilanne, verkostot, aiemmat ja nykyiset viranomaiskontaktit, jaksaminen, uni, mielenterveys, päihteet ja tulevaisuuden suunnitelmat. Kartoituksen jälkeen laaditaan valmennussuunnitelma. (Hannila-Niemelä, Oulasvirta-Niiranen & Pietikäinen 2015, 19–23.)

Alkuvaihetta seuraa tavoitteiden mukainen toiminnallinen työskentely. Tavoitteita voivat olla esimerkiksi säännöllinen elämänrytmi, terveys, voimavarojen ja muutostarpeiden tunnistaminen, voimaantuminen, luottamus, vastoinkäymisten sietäminen, sosiaalisten taitojen ja ongelmanratkaisutaitojen opetteleminen, osallisuus, tukiverkoston sekä

jatkopolkujen rakentaminen ja niihin siirtyminen. Vaihe sisältää starttivalmennuksen sisältämien menetelmien mukaisen toiminnan, joka jäsentyy pajakohtaisen viikko-ohjelman kautta. Työskentelymenetelminä ovat toiminnallinen työ-, yksilö- ja ryhmävalmennus. (Hannila-Niemelä, Oulasvirta-Niiranen & Pietikäinen 2015, 23–24; Startti parempaan elämään 2012, 24.) Starttipajoissa näistä kuitenkin korostuu yksilövalmennus. Se sisältää valmentautujan toimintakyvyn kartoittamista, vahvistamista sekä elämänhallinnan ja tulevaisuuden suunnittelun tukemista. Ryhmävalmennus sisältää hyväksyvän ilmapiirin, tasaveroisen ja kaikkia arvostavan vuorovaikutuksen, vertaistuen ja ryhmään sekä yhteisöön kuumilumisen kokemuksen. Työvalmennus viittaa puolestaan kädentaitojen hyödyntämiseen ja erilaisiin työtehtäviin tutustumiseen. Työvalmennuksen tavoitteena on kokonaisvaltainen edistäminen ja yleisten työelämätaitojen tukeminen. (Hämäläinen & Palo 2014, 12.)

Valmennuksen lisäksi starttipajamateriaalissa luetellaan lukuisia muita asioita, joiden nähdään vaikuttavan asiakkaisiin. Näitä ovat sosiaalinen kuntoutus, tulevaisuusorientaatio, aito kohtaaminen, kuulluksi ja nähdyksi tuleminen, luottamuksen rakennus, itsetunnon vahvistus, arjen- ja elämänhallinta, itsetuntemuksen kasvatus, vahvuuksien etsintä, osallisuus, ryhmään hyväksytyksi tuleminen, ryhmäytyminen, välitetyksi tulemisen kokemus, onnistumisen kokemukset, itsen merkityksellisenä ja arvokkaana kokeminen, kontrollin tunne, merkityksellinen tekeminen sekä tukipalvelujen eteenpäin vienti. (Hannila-Niemelä ym. 2015, 14–15, 23–27.)

Starttivalmennuksen viimeistä jaksoa kutsutaan jakson lopettamisen ja jatkopolkujen vaiheeksi. Vaiheeseen kuuluu loppuarviointi ja raportointi, siirtyminen jatkopoluille, seuranta ja tarvittaessa jälkituki. Loppuarvioinnissa arvioidaan nuoren itse määrittämien tavoitteiden saavuttamista työntekijän kanssa. Tavoitteena starttivalmennuksen jälkeen on, että nuoren arjenhallinta- ja elämäntaidot ovat kohentuneet, hänellä on käsitys omista vahvuuksista ja resursseista, vuorovaikutustaidot ja opiskeluvalmiudet ovat kohentuneet ja että hän on tarvitsemiensa palveluiden parissa sekä rakentanut itselleen realistisia tulevaisuuden suunnitelmia. (Hannila-Niemelä ym. 2015, 27–28.)

Keskeisiä starttipajan yhteistyötoimijoita ovat etsivä nuorisotyö, sosiaalitoimi, terveydenhuolto, työelämähallinto ja oppilaitokset (Hannila-Niemelä ym. 2015, 45). Pajojen näkökulmasta tavoitteena on palveluiden ongelmaton yhteistyö. Tyypillisiä työpajaverkostoon kuuluvia organisaatioita ovat esimerkiksi etsivä nuorisotyö, TE-toimistot, työvoiman palvelukeskukset, oppilaitokset, Kela, sosiaali- ja terveydenhuollon toimijat, yhdistykset ja seurakunnat. (Huumonen 2014, 48.)

Tiedon hallinta on tärkeä osa myös työpajojen toimintaa. Valtakunnallinen työpajayhdistys on kartoittanut työpajojen tietojärjestelmiä. Selvityksen mukaan työpajoilla käytössä olevat järjestelmät vaihtelevat pajakohtaisesti. Käytössä olevia asiakastietojärjestelmiä ovat esimerkiksi PARty, VAT, Arvi, NT-tyyppi, Word- ja Excel-pohjat, Valtti, Kira ja Sofia. Toimintakykyä arvioidaan esimerkiksi VAT:lla, IMBA/Melba:lla sekä työmaapäiväkirjoilla. Loppuarviointi toteutetaan useimmiten keskusteluna. Pajat seuraavat asiakkaan tilaa vuoden verran pajajakson jälkeen. Vaikuttavuutta pyritään arvioimaan muun muassa työhön sijoittumisella sekä Sovari-mittarilla. (Sundval 2015, 22–23, 28–29, 31–32.)

Tämän tutkielman kohteena on erään anonyymin starttipajan vaikuttavuustiedon tuotanto ja sen hyväksikäytön mahdollisuudet. Tutkielman rakenne etenee siten, että seuraavassa luvussa käsitellään taustafilosofiaa, vaikuttavuuden käsitettä sekä tiedonhallinnan teoriaa. Taustafilosofiaa on tärkeä käsitellä sen vuoksi, koska erilaisten filosofisten lähtökohtien seurauksena vaikuttavuuden määritelmä muuttuu. Vaikuttavuus ymmärretään tässä realistisen arviointitutkimuksen mukaisesti CMO-konfiguraationa. Tiedon hallinnan teoria puolestaan jäsentää tutkimuskohdetta. Kolmannessa luvussa esitellään tutkimuksen kanalta relevanttia aikaisempaa tutkimusta. Relevantit tutkimukset jakautuvat vaikuttavuuden ja tiedon hallinnan tutkimuksiin. Näitä aiheita ei ole sosiaalialalla tutkittu yhdessä. Neljännessä luvussa esitellään käytetyt menetöt ja tutkimusmenetelmät. Tutkielma lukeutuu realistiseksi arviointitutkimukseksi ja siinä käytetään tutkimusmenetelminä realistisesti orientoitunutta semi-strukturoitua parihaastattelua sekä ei-osallistuvaa havainnointia. Lisäksi aineistona käytetään pajan oheisdokumentaatiota. Aineistot on analysoitu aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Viidennessä luvussa käydään läpi tutkielman tutkimuskysymys ja esitellään tutkimusprosessia. Kuudennessa luvussa käydään lävitse tutkimuseettisiä näkökulmia. Tutkimuseettisesti merkittävä huomio on, että tutkimuskohteena oleva paja on anonymisoitu, jottei sille aiheutuisi tutkielmasta haittaa. Perusteluna on se, että kyseessä on kehittävä arviointitutkimus, jolloin huomio kohdistuu pajan epäkohtiin. Luvut seitsemästä yhteentoista sisältävät tutkielman tulokset omina alalukuinaan. Seitsemäs luku sisältää tutkimuskohteena olleen pajan toimintaa raamittavia tekijöitä. Kahdeksas luku esittelee pajan asiakaskuntaa. Yhdeksäs luku keskittyy pajan toiminnallisiin prosesseihin. Kymmenes luku käsittelee vaikuttavuutta pajassa. Yhdestoista luku päättää tulososion tiedon hallinnan teemoihin. Kahdestoista luku on yhteenveto ja pohdinta. Yhteenvedon jälkeen starttipajalle käydään lävitse kehittämissuhteita. Tämän jälkeen pohditaan tutkielman luotettavuutta ja tutkielman relevanssia.

2 FILOSOFIA, VAIKUTTAVUUS JA TIEDONHALLINTA

Tässä luvussa tarkastellaan vaikuttavuustutkimukseen hyödynnettyjen yhteiskuntatieteellisten tutkimusparadigmojen eroja ontologian, epistemologian, kausaliteetin ja vaikuttavuuden ymmärtämisessä. Lopuksi käsitellään tiedonhallintaa. Tämän tutkielman tieteenfilosofiset oletukset sijoittuvat Melvin Markin, Gary Henryn ja George Julnesin (2000, 15–16) realistisen arvioinnin myötä ”tervejärkiseen” (commonsense) realismiin. Kyseessä on oma realismin suuntaus, joka tukeutuu vahvasti Hilary Putnamin (1990) filosofiaan. Perinteisesti sosiaalityössä suositaan konstruktivistista tutkimusta. Paradigmojen välisiä eroja on tärkeää eritellä, koska vaikuttavuuden käsite, ja siten myös sen tutkimus eroavat toisistaan niiden välillä.

Erilaiset tutkimustavat jäsentyvät tutkimusparadigmoihin. Yhteiskuntatieteissä näitä paradigmoja on käytössä useita. Ne eroavat toisistaan erityisesti ontologisten, epistemologisten sekä tutkimusmetodologisten sitoumusten suhteen. Merkittävimmät paradigmat ovat positivismi, tulkitseva tutkimus, kriittinen realismi, relativismi ja konstruktivismi. (Kakkuri-Knuurila & Heinlahti 2006, 131–133, 105.) Näistä vaikuttavuustutkimusta on toteutettu positivismia, kriittistä realismia sekä sosiaalista konstruktivismia käyttäen. (Koivisto 2006, 53.) Useiden erilaisten tutkimusparadigmojen käyttö aiheuttanee ongelmia sosiaalialalla käydyssä vaikuttavuuden keskustelussa, sillä keskustelua käydään usein ilman, että eritellään mihin tutkimusparadigmaan keskustelijat ovat sitoutuneet.

Positivismi on ollut merkitsevä tieteenfilosofinen suuntaus. Siinä oletetaan, että havainnoitsijan ulkopuolinen todellisuus on sellainen, kuin se havainnoitsijalle näyttää. Lähtökohtana on, että vain tutkijan havainnot soveltuvat tiedon perustaksi. Niiden kautta maailmasta voidaan saada objektiivista ja totuudenmukaista tietoa. (Kakkuri-Knuurila & Heinlahti 2006, 38, 104, 135–137.) Sosiaalisessa konstruktivismissa todellisuus mielletään subjektiiviseksi. Tällöin tieto ja totuus on ihmisen rakentamaa, eikä tutkimus voi tuottaa yksiselitteistä tietoa. Esimerkiksi tutkimushaastattelu on sosiaalisen konstruktivismin mukaan tiedon rakentamista yhdessä haastattelijan ja haastateltavan välillä. Sosiaalisen konstruktivismin suuntauksia on useita. Sen ääritulkinnissa havaintajan ulkopuolista todellisuutta ei ole lainkaan. (Swandt 1998, 236; Mason 2002, 225–226; Kakkuri-Knuurila & Heinlahti 2006, 104, 108; Amineh & Asil 2015, 13.)

Kriittinen realismi on edellisten suuntausten väliin sijoittuva tutkimusparadigma. Siinä ulkoinen todellisuus nähdään kolmena kerroksena todellisen, aktuaalisen ja empiirisen välillä (Bhaskar 2008, 6). Myös Markin, Henryn ja Julnesin (2000) käyttämässä filosofiassa todellisuus nähdään kolmena kerroksena. Nämä yhdistyvät epistemologiaan siten, että todellisuuden eri kerroksista saadaan eri tasoista tietoa. Esimerkiksi tässä tutkielmassa käytetyllä deskriptiolla todellisuudesta saadaan vain pintatason tietämystä. (Mark, Henry & Julnes 2000, 84.) Selvennyksenä voidaan todeta, että tällöin sitoudutaan totuuden korrespondenssiteoriaan, eli totuuden määritelmään ulkomaailmaa vastaavana seikkana (Töttö 2012, 19). Tervejärkinen filosofia on hyödyllinen tässä tutkielmassa erityisesti siksi, että tutkimusmenetelmillä, esimerkiksi haastattelulla saatuun tietoon voidaan suhtautua osana ulkoista todellisuutta, ei vain esimerkiksi sosiaalisena konstruktiona.

Tutkimusparadigmat eroavat myös kausaliteetin, eli syy-seuraussuhteen määrittelyissä. Positivismissa on käytössä humelainen kausaatiokäsitys. Sen mukaan kausaatio määrittyy siitä, onko syy ja seuraus määrittävissä yleiseksi laiksi. Mikäli yleiseksi laiksi tulkittua säännönmukaisuutta ei ole, ei ole myöskään kausaatiota. (Kakkuri-Knuurila & Heinlahti 2006, 152.) Sosiaalisessa konstruktivismissa koko kausaliteetin käsite hylätään (Lincoln & Guba 2013, 69; Agius 2016, 74). Kriittisessä realismissa kausaliteetti ymmärretään siten, että syyn ja seurauksen välillä on välittävä tekijä, niin kutsuttu generatiivinen mekanismi (Kakkuri-Knuurila & Heinlahti 2006, 154–156; Bhaskar 2008, 4). Realistisessa arvioinnissa sovelletaan samaa ideaa. Siinä kausaliteetti ymmärretään CMO-konfiguraationa. Tämä viittaa siihen, että kausaliteetti syntyy aina kontekstissa (context) jonkin mekanismin (mechanism) välityksellä, jolla on jokin lopputulos (outcome). CMO-konfiguraation myötä realistisessa arvioinnissa korostetaan sitä, että kausaatio on kontekstisidonnainen. Kontekstit viittaavat esimerkiksi tilaan, normeihin ja arvioihin. Esimerkiksi asiakkaan kuntouttamista voidaan selittää ulkoisilla tai sisäisillä selityksillä. Ulkoisesti selitettynä asiakas voi kuntoutua vaikka kuntoutusohjelman avulla. Sisäisesti selitettynä kyse voi olla esimerkiksi persoonallisista tekijöistä. (Pawson & Tilley 1997, 33–34, 58–60, 69; Mark, Henry & Julnes 2000, 83–84.)

Eroavista kausaliteettikäsitteistä seuraa se, että vaikuttavuuden tutkimus eroaa eri paradigmojen välillä. Vaikuttavuustutkimus tapahtuu aina jonkun tutkimusasetelman välityksellä (Paasio 2003, 102; Dahler-Larsen 2005, 10–11). Sen yhteydessä käsitteellä interventio viitataan toimenpiteeseen, jonka vaikuttavuutta tutkitaan (Kettunen 2012, 147; Kempainen & Ojaniemi 2012, 53). Positivistisessa vaikuttavuustutkimuksessa mielletään, että tehtävänä on tuottaa objektiivista tietoa intervention vaikutuksista. Tällöin kyseessä on

intervention kyky saada muutoksia kohderyhmässä. Kontekstitekijät nähdään häiriöinä, jotka pitää suodattaa pois tutkimusasetelmilla. Sosiaalikonstruktivistisessa vaikuttavuustutkimuksessa puolestaan oletetaan, että subjektiiviset tekijät, esimerkiksi asiakkaan persoonallisuus määrittää intervention toimivuuden. Itse interventiolla ei ole kykyä saada aikaan muutosta asiakkaissa. (Koivisto 2006, 53–54.) Realistinen arviointi asemoituu näiden tutkimuslinjojen väliin. Siinä vaikuttavuus ymmärretään intervention ja kontekstuaalisten tekijöiden summaksi. Generatiivinen kausaatio mahdollistaa tämän. (Koivisto 2006, 55.)

Sosiaalialalla vaikuttavuutta on tutkittu useilla tutkimusasetelmilla: koeasetelmilla, kvasikoeasetelmilla, realistisella arvioinnilla sekä ei-vertailevilla asetelmilla. Vaikuttavuusanalyysihin on hyväksytty myös asiakkaiden mielipidekyselyjä. (Kettunen 2012, 146; MacDonald, Sheldon & Gillespie 1992, 618–620.) Koeasetelma on tyypillisin perinteisen vaikuttavuustutkimuksen muoto. Koeasetelmassa muodostetaan satunnaisesti osallistujista kaksi ryhmää, joista vain toiselle toteutetaan interventio. Tämän jälkeen tarkastellaan ryhmien eroja tutkittujen muuttujien suhteen. Kvasikoeasetelma myötäilee koeasetelmaa, mutta siinä ei toteuteta satunnaistamista. (Koivisto 2005, Dahler-Larsen 2005, 11; Robson 2000, 55–58.) Ei-vertailevat asetelmat tunnetaan myös nimellä tapauskohtainen arviointi. Siinä yksilöä käytetään itsensä kontrollina. Sen yleisimmät asetelmat ovat interventiovaiheen mittaus (B), alku- ja interventiovaiheen mittaus (AB) sekä alku-, interventio- ja jälkivaiheen mittaus (ABA). AB-asetelmaa pidetään uskottavana vaikuttavuustutkimuksen tutkimusasetelmana, mutta B-asetelmaa ei. (Robson 2000, 55–58; Rostila & Mäntysaari 1997, 4.)

Perinteisessä vaikuttavuustutkimuksessa ei kiinnitetä huomiota vaikutuksia aikaansaaviin tekijöihin. Ongelmiin voidaan ajautua esimerkiksi silloin, kun sosiaalinen toimenpideohjelma tuottaa ristiriitaisia tuloksia, eli se toimii vain joissain konteksteissa. Realistinen arviointi on tässä mielessä hyödyllinen, koska siinä otetaan huomioon toiminnan konteksti ja vaikuttavat mekanismit. Vaikuttavuusmekanismien tunteminen on hyödyllistä paitsi itse intervention ymmärtämisessä, myös toiminnan kehittämisessä. (Pawson & Tilley 1997, 11, 41; Dahler-Larsen 2005, 11–12.)

Sosiaalialalla tiedon käytöstä asiakastyössä keskustellaan näyttö-käsitteen kautta (Kivipelto & Karjalainen 2012, 156). Näyttö tarkoittaa tietoa tai todistetta, jota käytetään arvioimaan hypoteesin tai väitteen todellisuutta (Korteniemi & Borg 2008, 9). Näyttökustelua on käyty sosiaalialalla pitkään. Esimerkiksi jo sosiaalityön klassikon Mary Richmondin (1917, 56) klassikkoteoksessa *Social Diagnosis* keskustellaan evidenssin luoteesta. Yhteistä määritelmää näytöstä ei edelleenkaan ole sosiaalialalla, vaan määritelmät

vaihtelevat esimerkiksi tutkimusorganisaatioiden välillä. On esimerkiksi ehdotettu, että kaikki sosiaalityöntekijän systemaattisesti keräämä informaatio sopisi näytöksi. (Koivisto 2005, 80; Pollio 2002, 63.) Syyt eroihin liittyvät erilaisiin tutkimusparadigmoihin (Kivipelto & Karjalainen 2012, 156; Korteniemi & Borg 2008, 25).

Näytöksi kaivataan erityisesti vaikuttavuustutkimuksia. Tällaista tietoa kutsutaan usein vaikuttavuustiedoksi. Kuitenkaan vaikuttavuustiedolle ei ole sosiaalialan keskusteluissa eksplisiittisesti ilmaistua yhtenäistä määritelmää (Kivipelto & Saikkonen 2013, 313). Usein käsitettä käytetään kuvaamaan tietotyyppiä, josta voidaan tehdä tulkintoja interventioiden vaikuttavuudesta. Tässä tutkielmassa vaikuttavuustieto ymmärretään myös tietotyypinä, mutta kriteeriksi asetetaan, että tiedonkeruu täytyy toteuttaa jotain tutkimusasetelmaa myötäillen.

Sosiaalialalla näytön käyttö asiakastyössä kiinnittyy keskusteluun näyttöön perustuvista käytänteistä (evidence based practice), josta käytetään myös lyhennettä EBP. Näyttöön perustuville käytännöille on kolme määritelmää. Nämä ovat näyttöön perustuvat käytännöt professionaalisenä asiantuntijuutena, käytänteinä sekä tiedonkehittämisenä. (Olsson 2007, 274.) Suomalaisessa sosiaalityössä näyttöön perustuvan käytännön keskusteluissa näistä esitetään usein kaksi ensimmäistä määritelmää, joista käytetään termejä laaja ja suppea tulkinta (Raunio 2010, 389–390; Smith 2004, 13).

Määritelmä professionaalisenä päätöksentekona tarkoittaa sitä, että työntekijä hyödyntää kliinisessä työssä hyväksi tutkimusnäyttöä, asiakkaan tilannetietoja sekä asiakkaan preferenssejä (Haynes, Devereaux & Guyatt 2002, 36–37). Näyttöön perustuvien käytänteiden määritelmä käytänteinä viittaa toimenpiteisiin, jotka on todettu vaikuttavaksi intervention toteuttamiseksi. EBP tiedonkehittämisenä perustuu puolestaan Ruotsissa toteutettuun sosiaalipalvelujen tiedonkehittämisen ohjelmaan. (Mullen 2004, 16; Olsson 2007, 280–281.) Olennaista näyttöön perustuvien käytänteiden määritelmässä on, että interventioiden vaikuttavuudesta tuotetaan tai on tuotettu tietoa, ja että tietoa käytetään hyväksi asiakastyössä kriittisesti arvioiden (Korteniemi & Borg 2008, 9).

Näyttöön perustuvan käytäntöjen yleistymisen taustalla on ollut esimerkiksi huoli epätieteellisten menetelmien käytöstä, heikkolaatuisesta tutkimuksesta sekä eettisyydestä (Trinder 2000, 3–13; Gambrell 2003, 6). Näyttöön perustuvien käytänteiden käyttöön ottoa sosiaalityöhön on perusteltu työn laadun paranemisella ja työntekijän työ- ja tutkimuskompetenssin kasvulla, tiedon katvealueiden selkeytymisellä sekä kyvyllä vastata paremmin yhteiskunnan haasteisiin (Mullen, Shlonsky, Bledsoe & Bellamy 2005, 64). Vaikuttavuutta

myös odotetaan alalta, koska hyvinvointipalveluita määrittävät yhä kasvavissa määrin resurssipula sekä tarve näyttää tuloksia (Martin & Kettner 1996, 1).

Näyttöön perustuvat käytänteet ovat saaneet paljon kritiikkiä sosiaalialalla (Pohjola 2012b). Esimerkiksi skottilainen sosiaalityön professori Stephen Webb (2001) perustee EBP:n ja sosiaalityön yhteensopimattomuutta näyttöön perustuvien käytänteiden pohjoletuksilla. Hänen mukaansa ne pohjaavat behaviorismiin ja positivismiin. Lisäksi hänen mukaansa sosiaalityön päätöksenteko ei perustu rationaalisuuteen. (Webb 2001, 58–59.) Brittiläinen soveltavien yhteiskuntatieteiden emeritusprofessori Brian Sheldon (2001) ja sosiaalityön professori Eileen Gambrill (2006, 229–234) vastaavat Webbin (2001) väittämiin. Sheldon (2001, 807) esittää, että sosiaalityöntekijöiden päätöksenteon esittäminen ei-rationaalisenä ja täysin omalaatuisena päättelyn muotona on absurdia. Gambrillin (2006) mukaan behaviorismi yhdistäminen näyttöön perustuviin käytänteisiin on perusteetonta. Ne kummatkin ovat syntyneet terveydenhuollon puolella, mutta muuta yhteyttä niillä ei ole. Positivismiin yhdistäminen näyttöön perustuviin käytänteisiin puolestaan perustuu nykytieteen ja loogisen positivismiin sekoittamiseen keskenään. (Gambrill 2006, 232.)

Suomalaisessa sosiaalityön vaikuttavuuskeskustelussa tuodaan esille usein, että vaikuttavuuden arviointi koetaan vieraaksi alalla, koska työ pohjautuu etiikkaan ja ”ihmiskeskeisyyteen”, alalla arvostetaan käytännöllisyyttä ja käytännöstä syntynyttä tietoa, asiakasprosessit ovat ainutlaatuisia ja monimutkaisia sekä vaikutusten tutkiminen on vaikeaa. (Pohjola 2012a, 11; Pohjola 2012b, 19, 22–23; Paasio 2003, 26–27.) Esimerkiksi sosiologian professori Pertti Töttö (2004, 84–85) ja sosiaalityön lisensiaatti Petteri Paasio (2014) kritisoivat avoimesti sosiaalityötä siitä, että vaikuttavuustutkimus ei ole suosittu aihe.

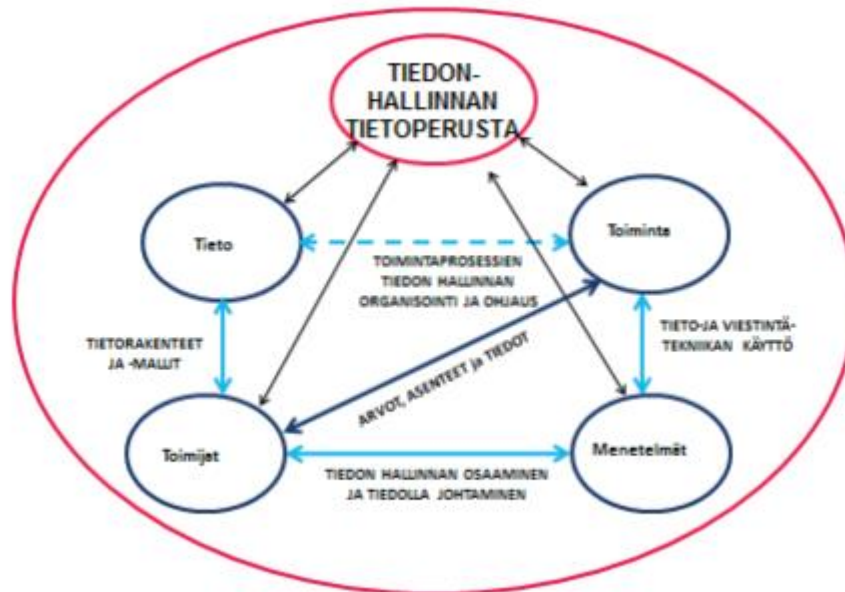
Vaikuttavuustutkimuksen ja näyttöön perustuvien käytänteiden kritiikki on sinällään erikoista, koska akateemisessa kirjallisuudessa ollaan yksimielisiä siitä, että sosiaalityön tulee olla vaikuttavaa (Pohjola 2012a, 9). Sosiaalityön mielletään olevan tilivelvollinen muun muassa asiakkaille, ammattietikalle sekä yhteiskunnalle. Tilivelvollisuuteen vastaaminen edellyttää vaikuttavuuden arviointia, sillä työn vaikutuksia ei voida muuten tietää. (Juhila 2009, 296; Korteniemi, Kotiranta & Kivipelto 2012, 107.)

Näyttöön perustuvat käytänteet eivät ole tällä hetkellä missään maassa sosiaalityön vallitseva käytäntö. Erityisesti suomalaisessa sosiaalityössä näyttöön perustuvat käytänteet ovat hyvin vähäisessä käytössä. (Paasio 2014, 15.) Syiksi näyttöön perustuvien käytänteiden vähäiseen käyttöön sosiaalialalla on ehdotettu esimerkiksi koeasetelmien kustannuksista ja vaikeudesta, sosiaalityön tutkimuksen epätieteellisistä lobbaajista sekä

työntekijöiden resursseista, tiedosta ja koulutuksesta (MacDonald 2000, 123; Swinkels, Albarra, Means, Mitchell & Stewart 2002, 431; Morago 2010, 459).

Vaikka näyttöön perustuvat käytänteet eivät ole sosiaalialan vallitseva käytäntö, työssä kuitenkin tuotetaan ja käytetään tietoa. Siten sosiaalialalla toteutettu työ voidaan nähdä tietotyönä. (Pohjola, Kääriäinen & Kuusisto-Niemi 2010, 10.) Tämä vuoksi tärkeäksi kysymykseksi nousee myös tiedon hallinta. Käsitteenä tiedon hallinta ei ole täysin vakiintunut. Filosofian tohtori Sirpa Kuusisto-Niemi (2016), joka on kehittänyt sosiaalialan tiedonhallinnan teoreettisia perusteita, määrittää sen väitöskirjassaan tiedon käsittelyyn liittyviksi teknisiksi toimenpiteiksi. (Kuusisto-Niemi 2016, 16). Henkilötietolaissa tietojen käsittelyllä viitataan tietojen keräämiseen, tallentamiseen, järjestämiseen, käyttöön, siirtämiseen, luovuttamiseen, säilyttämiseen, muuttamiseen, yhdistämiseen, suojaamiseen, poistamiseen sekä tuhoamiseen (Henkilötietolaki 523/1999). Tiedonhallinnalla tarkoitetaan alan tutkimukseen, kehittämistoimintaan sekä opetukseen liittyvää toimintaa. (Kuusisto-Niemi 2016, 16.) Tiedon hallintaa voidaan lähestyä monelta eri tieteenalalta. Tiedon hallinnan perusta tukeutuu tietojenkäsittely- ja tietojärjestelmätieteisiin. Näkökulmaan lisätään konteksti huomioiden substanssialan tutkimusta esimerkiksi yhteiskunta- ja terveystieteistä. (Kuusisto-Niemi & Saranto 2009, 21; 2008, 61–62; Kuusisto-Niemi 2016, 27.)

Sosiaalihuollon tiedonhallintaan on kehitetty oma teorettinen viitekehys, jota kutsutaan sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallinnan paradigmaksi. Sosiaalitieteille paradigma voi antaa kriteerit tutkimuskysymysten ratkaisemiseksi ja ratkaisujen kriittiseen arviointiin, välineet tutkimusongelmien ratkaisuun sekä konventiot tutkimustulosten esittämiseen. Lisäksi se määrittää millaista tutkimusta voidaan tehdä ja millaisin menetelmin. (Kuusisto-Niemi 2016, 27, 30; Kiikeri & Ylikoski 2011, 57; Koskiahho 1990, 8.) Sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallinnan paradigman kehittämistä on ajanut erityisesti pyrkimys tieteenalan kehittämiseen ja alan kuvaamiseen. Sen tarkoituksena on tarkentaa alan tutkimuksen teoreettista ja metodologista taustaa. Sitä voidaan käyttää myös tutkimuskohteiden jäsentämiseen ennen tutkimusta tai jo tehdystä tutkimuksesta. (Kuusisto-Niemi 2016, 30.)

KUVA 4. Tiedonhallinnan tutkimuksen uudistettu paradigma (Kuusisto-Niemi 2016, 112)

Sosiaali- ja terveystieteiden paradigma koostuu neljästä tekijästä, joita kutsutaan entiteeteiksi (KUVA 4). Nämä entiteetit ovat tieto, toiminta, menetelmät sekä toimijat. Toiminta tarkoittaa palvelujen suunnittelua, toteutusta, käyttöä ja arviointia. Toimijoilla viitataan sosiaali- ja terveystieteiden palveluja käyttäviin ja tuottaviin yksilöihin sekä yhteisöihin. (Kuusisto-Niemi 2016, 31.) Menetelmä-entiteetti tarkoittaa teknisiä ja sosiaalisia toimintatapoja, jotka liittyvät syntyneen tiedon käsittelyyn, tallentamiseen ja välittämiseen. Menetelmiin sisältyvät myös tietojärjestelmien suunnittelu, rakentaminen ja käyttäminen. (Kuusisto-Niemi 2016, 36.)

Tiedonhallinnan paradigman yhteydessä tieto ymmärretään arvoketjuna, jossa se muuttuu monimutkaisemmaksi, kun siirrytään yhä jalostetumpaan tietoon. Tietojatkumoon sisältyy data, informaatio sekä tieto. Data mielletään tässä yhteydessä informaation kantajaksi. Informaatio määritellään fysikaalisen tai kielellisen asioiden järjestykseksi. Informaatio koostuu datasta, se on hyvin muotoiltu ja merkityksellinen sekä sillä on totuudenkaltainen sisältö. (Kuusisto-Niemi 2016, 34, 31–32; Niiniluoto 1989, 43; Floridi 2004, 46.) Tieto nähdään tiedonhallinnan paradigmassa realistiseen ontologiaan perustuvana hyvin perusteltuna totena tai hyvin totuutta lähellä olevana uskomuksena. Totuuden määrittämiseen käytetään korrespondenssi-, koherenssi tai pragmaattista totuusteoriaa. (Kuusisto-Niemi 2016, 32; Haaparanta & Niiniluoto 2016, 32–35.)

3 AIKAISEMPI TUTKIMUS

Tässä luvussa tarkastellaan tämän tutkielman kannalta relevanttia aikaisempaa tutkimusta. Tutkielman tutkimuskohteena on vaikuttavuustiedon käyttö. Tämä aihe leikkaa vaikuttavuuden tutkimuksen ja tiedonhallinnan alojen lävitse. Vaikuttavuustiedon käyttöä ei ole juuri tutkittu sosiaalialalla (Kuusisto-Niemi 2016). Sen sijaan näitä teemoja on tutkittu erikseen. Ensin käsitellään tiedon hallintaan liittyvää tutkimusta, jonka jälkeen siirrytään vaikuttavuustutkimuksiin.

Sosiaalialalla on tehty yksi puhtaasti tiedonhallintaa käsittelevä väitöskirja. Tämä on Kuusisto-Niemen vuonna 2016 sosiaalityön alalta julkaistu väitöskirja, jossa kuvataan ja analysoidaan tiedon hallintaa sekä kehitellään sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallinnan teoreettista taustaa. Kuusisto-Niemen (2016) tutkimuksen taustafilosofia on realismi, ja se identifioidaan tapaustutkimukseksi. Tutkimuksessa käytetään aineistona hanke- ja tutkimusraportteja sekä lainsäädäntöä. Lisäksi siihen kuuluu kirjallisuuskatsaus. Tuloksena Kuusisto-Niemi (2016) toteaa, että tiedonhallinnan paradigma soveltuu hyvin sosiaalihuollon tiedonhallinnan paradigman analyysiin, kunhan sitä täydennetään käsitteillä arvot ja asenteet.

Muut tiedon hallintaan liittyvät sosiaalialan väitöskirjatutkimukset koskevat lähinnä asiakastiedon käyttöä. Näissä tutkimuksissa ei keskitytä vaikuttavuuteen tai vaikuttavuustietoon. Saila Huuskonen (2014) tutki asiakastiedon käyttöä lastensuojelussa. Tutkimus pohjautuu realismiin. Tutkimusmenetelminä käytettiin semistrukturoitua haastattelua sekä havainnointia. Päätuloksina Huuskonen (2014) esittää, että informaatiota talletettiin ja käytettiin useissa muodoissa pitkin asiakkuutta. Tallennusta toteutettiin tietoisten ja tiedostamattomien syiden perusteella. Tietojärjestelmät eivät tarjonneet yhteenvetoja asiakkuuksista, joten työntekijät joutuvat käyttämään vaihtoehtoisia toimintatapoja tiedon tiivistämiseksi.

Kirsi Günther (2015) tutki mielenterveystyön asiakirjoja. Hänen tutkimuksessaan kiinnostuksen kohteena on se, millaisia asiakirjoja mielenterveystyössä on ja miten niitä käytetään. Lisäksi tutkimuksessa hahmotellaan kirjaamiskulttuuria sekä tapoja jäsentää kirjaamisen tutkimuksen metodia. Tutkimus on konstruktivistinen. Tutkimussuuntauksena on institutionaalinen vuorovaikutuksen tutkimus sekä tekstilajitutkimus. Aineistona on käytetty asiakassuunnitelmapalavereja sekä asiakaslomakkeita. Tuloksina Günther (2015)

esittää, että mielenterveystyössä käytetyt asiakirjat ovat arvioinnin välineitä. Arvioinnin kohteena voi olla niin asiakas, ammattilainen kuin palvelun tuottaja tai tilaaja. Käyttötarkoituksia asiakirjoilla on neljä: kohteen ohjaus ja valvonta, päätelmät vaikuttavuudesta ja laadusta sekä asiakkaiden vertailun mahdollistaminen.

Jenni Räsänen (2014) tutki asiakastiedon käyttöä sosiaalipäivystyksessä. Tarkoituksena on tuoda esille sitä, miten tietojärjestelmät ja tietokoneet ovat läsnä työssä. Tutkimus pohjautuu sosiaaliseen konstruktivismiin ja metodologiana käytetään etnografiaa. Aineistona käytettiin työntekijöiden haastatteluista, videoituja asiakastilanteita sekä hankemateriaaleja. Tärkeimpinä tuloksina esitetään, että sosiaalipäivystyksessä käytetään asiakasta koskevaa tietoa tilapäisesti. Tietoa kirjataan ensisijaisesti toisille työntekijöille, ja sen muodostus tapahtuu vuorovaikutuksessa asiakkaan kanssa. Tieto suhteutetaan myös aikaisemmin kirjattuun informaatioon sekä tilannetta eteenpäin vievään tahoon.

Muut tiedonhallinnan näkökulmasta relevantit sosiaalialan väitöskirjat koskevat asiakastiedon rakentumista tai sen asiantuntijuutta. Ulla Salmelainen (2008) tutkimuksessa tarkastellaan asiakastiedon rakentumista, välittymistä ja riittävyttä moniammatillisessa kuntoutusinterventiossa. Tutkimusaineisto koostuu kuntoutusintervention asiakkaiden ja työntekijätiimien haastatteluista sekä dokumenteista. Päätulokset ovat, että kirjalliset dokumentit välittivät tietoa asiakkaan terveydestä ja fyysisestä toimintakyvystä. Sosiaalisesta toimintakyvystä, elinympäristöstä, elämäntilanteesta sekä avuntarpeesta tietoa välittyi heikommin. Yhteistyö kuntien ja kuntoutusorganisaatioiden välillä vaihteli. Yhtäältä yhteistyö sujui, ja tietoa pystyttiin rakentamaan yhdessä muiden toimijoiden kanssa. Toisaalta esimerkiksi palautetieto kurssilta kulkeutui vaihtelevasti. Tieto välittyi paremmin terveyskuin sosiaalitoimeen.

Arja Kilpeläinen puolestaan tutki (2016) kyläläisten teknologian käyttöä ja teknologivälitteisen tiedon rakentamista ja käyttämistä. Taustafilosofia on hermeneuttis-fenomenologinen. Tutkimuksessa toteutettiin yksilö- ja fokusryhmähaastatteluja. Tuloksena esitetään, että teknologiaa käytetään asioiden hoitoon ja tiedonhakuun vapaa-ajalla sekä ammattiin liittyen. Teknologian käyttö on suoraan verrannollinen ikään. Teknologian merkitykset kiinnittyvät yhteisöllisyyteen, palveluihin sekä tietoon.

Satu Ylinen (2008) tutki gerontologista sosiaalityötä tiedonmuodostuksen ja asiantuntijuuden näkökulmasta. Tutkimuksessa on toteutettu kirjallisuuskatsaus sekä haastatteluja ikääntyneiden kanssa työskenteleville sosiaalityöntekijöille. Tutkimus perustuu hermeneuttiseen filosofiaan. Päätuloksina tutkimuksessa esitetään, että gerontologista sosiaalityön tiedonmuodostusta tulee vahvistaa, gerontologia tulisi ottaa huomioon sosiaalityön

opetuksessa, ja gerontologian eettinen asiantuntijuus tulisi olla osana sosiaalityön asiantuntijuutta.

Susanna Helavirran (2011) tutkimuksessa haetaan ehtoja lasten hyvinvointitiedon tutkimiselle. Taustafilosofiana on konstruktivismi sekä feministinen epistemologia. Tutkimusmenetelminä on käytetty kyselyitä, haastatteluita sekä tarina-aineistoja. Tutkimuksen päätuloksina esitetään, että lasten tuottama tieto on tunteita herättävää ja niukkaa. Sen sisältöisiä teemoja ovat sosiaalisten suhteiden laajuus, lasten osallisuus, vaatimus menestymisestä, huolenpito sekä äiti hyvän elämän lähteenä.

Sosiaalialan vaikuttavuuskeskusteluissa merkittävimmät päälinjat kiinnittyvät realistiseen arviointiin ja klassisiin koeasetelmiin (Koivisto 2006, 56–57). Interventioiden vaikuttavuutta on tutkittu vähän (Kotiranta & Mäntysaari 2017, 36). Vaikuttavuustutkimusta on tehty esimerkiksi aktivointiin, aktivointipolitiikkaan, työllistämiseen ja kuntoutukseen liittyen. Petteri Paasio (2014) tutki sosiaalityön lisensiaattityössään näyttöön perustuvaa sosiaalityötä systemaattisella kirjallisuuskatsauksella. Tutkimuksessa selvitetään, mitä näyttöön perustuvalla käytännöllä tarkoitetaan, mitkä ovat aineistona käytettyjen tutkimusten tyypilliset piirteet sekä sitä, miksi sosiaalityössä ei toteuteta näyttöön perustuvaa käytäntöä. Paasio (2014) esittää päätuloksinaan, että tutkimusaineistolla on suuri massa, ja se on jakautunut voimakkaasti erittäin korkealaatuiseen ja heikkoon tutkimukseen. Sosiaalityön tutkimus on pääosin käsitteellistä tutkimusta. Näyttöön perustuvaan sosiaalityöhön suhteen esitetään, että sosiaalityön tutkimuksella ei ole erityispiirteitä ja sen sisältönä on usein filosofia. Sosiaalityö on tällä hetkellä esiparadigmaattisessa vaiheessa, jonka vuoksi näyttöön perustuva sosiaalityö ei ole mahdollista.

Marketta Rajavaara (2007) tutki sosiaalityön väitöskirjassaan vaikuttavuutta käsittehistoriallisesta näkökulmasta. Tutkimuksen fokus on vaikutusten tietokäytänteiden ja järjestytylien ilmaantuminen sosiaalityöhön sekä yhteiskunta- ja sosiaalipolitiikkaan. Aineistona on käytetty vaikuttavuusarvioiteja sekä arviointiin liittyvää keskustelua. Rajavaara (2007) esittää päätuloksenaan, että hyvinvointivaltion hallinnointiin on ilmestynyt kahdeksan järjestytyliä. Nämä ovat tilastollinen, tavoiteperusteinen, tarveperusteinen, kokeellinen, vuorovaikutteinen, tuloksellisuuden, auditoinnin sekä näyttöperusteinen järjestytyli.

Sosiaalialalla asiakastyön vaikuttavuuteen liittyvät tutkimukset on usein tehty realistisen arvioinnin näkökulmasta. Kohteena on ollut esimerkiksi aktivointitoimenpiteet ja kuntouttava työtoiminta. Erityisesti nuorten aktivointia koskevia tutkimuksia löytyy. Leila Rauvolan (2009) sosiaalityön lisensiaattitutkimuksessa tutkitaan nuorten turkulaisten

aktivointia. Tutkimuksen viitekehystenä on realistinen arviointitutkimus, ja siinä käytettiin kvalitatiivisia ja kvantitatiivisia tutkimusmenetelmiä, kuten induktiota ja ristiintaulukointeja. Tutkimuksessa selvitetään, miten aktivointi-interventio toimii kuntouttamisen menetelmänä, ja edistääkö se työelämässä selviämistä. Rauvolan (2009) päätulokset olivat, että elämänhallinnan ongelmien määrä vaikutti nuorten työllistymiseen. Kvantitatiivisen analyysin pohjalta selvisi, että paljon elämänhallinnan ongelmia omaavista selviytyi työ- tai opiskeluelämässä 30 %. Vähäisten elämänhallinnan ongelmien ryhmässä vastaava luku oli 70 %. Seurantajakson päättymisen jälkeen puolet nuorista olivat aktivoituneet. Kvalitatiivisten tulosten pohjalta esitetään, että 36 % nuorista ei hyötynyt aktivointi-interventiosta.

Pekka Karjalaisen (1999) sosiaalipolitiikan lisensiaattitutkimuksessa tehdään arviointi työpajaprojektiin. Nuorten työpajojen keskeiset tavoitteet ovat elämänsuunnittelun tukeminen ja projektimaiseen työskentelyyn totuttelu. Arvioinnissa keskityttiin toimeenpanon, tuloksellisuuden ja vaikuttavuuden näkökulmiin, mutta huomiota kiinnitettiin myös prosesseihin sekä pajan innovatiivisiin piirteisiin. Lisäksi pajalle luotiin ohjaus- ja seurantatyökaluja. Arvioinnissa myös kehitettiin arvioinnin metodologiaa etnografisen arvioinnin osalta. Arvioinnin päätulokseksi esitetään, että työpajan suunnitteluvaihe on onnistunut hyvin sen tavoitteisiin nähden. Nuorten elämänhallinta ja -suunnittelu sekä päämäärätietoisuus kasvoi pajajakson aikana.

Osa tutkimuksista on jonkin hankkeen yhteydessä toteutettuja arviointitutkimuksia. Esimerkkejä näistä ovat Nuotta- ja Monet-projektien raportit. Nuotta-projekti oli joensuulaisille 17–24-vuotiaille syrjäytymisuhan alla oleville nuorille suunnattu aktivointitoimenpide. Siinä pyrittiin vaikuttamaan nuorten tilanteeseen moniammatillisella työotteella. Projektissa kehitettiin uusia työmenetelmiä aikaisempien rinnalle. Projektille toteutettiin realistinen arviointi. Sen raportin päätuloksena esitetään, että nuorten saaminen koulutukseen tai työmarkkinoille edellyttää pitkäjänteistä työtä. Päätekijöitä nuorten kanssa työskennellessä olivat luottamus, pitkäjänteisyys, henkilökohtainen työntekijä sekä tila keskustella työntekijän kanssa. (Karjalainen & Blomgren 2004.)

Monet-projekti oli Tampereella toteutettu työttömien kuntouttava hanke. Tästä hankkeesta on tehty realistinen arviointi. Projektiin osallistui 2,5 vuoden aikana 65 asiakasta. Projektissa kehitetty sosiaalisen kuntoutuksen malli on toteutettu lähellä asiakkaan asuinalueita. Työmalli perustui asiakkaan ja työntekijän yhdessä määrittämiin tavoitteisiin. Raportissa esitetään, että työntekijät arvioivat vaikutusmekanismeiksi ryhmään kuulumisen, kuulluksi tulemisen, sääntöjen selkeyden, vertaisohjaajien roolimallin, toiminnallisuuden, tekemällä oppimisen, toiminnan muovaaminen asiakkaiden mieleiseksi,

mahdollisuuden pitkäkestoiseen motivaation kasvuun, energian antamisen, motivoinnin, itsetunnon vahvistumisen, taitojen kasvamisen sekä kasvaneet tulot. Asiakkaat kokivat projektissa tärkeiksi sosiaaliset kontaktit, ryhmään kuulumisen, säännöllisen arkirytmien sekä omien taitojen käyttämisen ja taitojen kehittämisen. Projektin osallistujista 50 % oli taroituksenmukaisella työpolulla 6 kuukauden jälkeen projektin päättymisestä. (Rostila 2001.)

Aktivoinnin tutkimusta on tehty myös ikääntyvän väestön osalta. Eila Hietanien (2004) sosiaalipolitiikan lisensiaattityö koskee ikääntyvän väestön aktivointia. Tutkimuksessa käytetään sekä kvantitatiivisia että kvalitatiivisia tutkimusmenetelmiä. Siinä suoritettiin lomakekysely työtä hakeville sekä haastatteluja työhallinnon asiantuntijoille. Tutkimusmenetelmällisenä orientaationa on käytetty triangulaatiota. Vaikuttavuutta arvioitiin muun muassa ristiintaulukoinnilla sekä logistisella regressioanalyysillä. Tuloksiksi esitetään, että ikääntyvien työttömien työllistymistä estää puutteellinen koulutus. Asiakkaiden luottamus institutionaalisia toimijoita kohtaan oli heikko.

Aktivointia on tutkittu myös osallisuuden näkökulmasta. Leena Luhtasela (2009) tutki sosiaalityön lisensiaatintyössään osallisuuden rakentumista kuntouttavassa työtoiminnassa. Tutkimuksessa kuvaillaan, miten osallisuuden kokemus ilmenee ja miten se rakentuu. Tutkimus pohjautuu fenomenologiaan ja tutkimusmenetelminä käytetään teemahaastatteluja sekä sisällönerittelyä. Aihetta lähestytään aktivoinnin ja osallisuuden näkökulmista. Tulokseksi esitetään, että kuntouttava työtoiminta antoi asiakkaille arjen rytmitystä, mielekästä työtä, yhteisöllisyyttä, uuden oppimista, talouden kohenemista sekä elämän aktivoitumista. Osallisuus rakentuu kuntouttavassa työtoiminnassa osallistamalla asiakkaat toiminnan suunnitteluun, horisontaalisella työskentelyllä, ihmisarvoisella kohtelulla sekä dialogisella työskentelyllä.

Ulla Aspvik (2003) tutki hoitotieteen väitöskirjassaan psyykkisesti vajaakuntoisten avotyötoimintaa. Työssä kuvataan avotyökuntoutusten kehittämisprosessia sekä osallistumisen merkitystä psyykkisesti vajaakuntoisen elämänlaadulle. Tutkimus on laadullinen. Tutkimusmenetelminä käytetään työntekijöiden sekä asiakkaiden syvä- ja teemahaastatteluja sekä projektivastaavan päiväkirjaa. Tuloksiksi esitetään, että avotyötoimintamallin kehittämisessä keskeistä oli asiakkaan aktiivinen osallistuminen jakson valintaan, yhteistoiminta jakson aikana, työkyvyn selvittäminen sekä avotyötoimintaan siirtyminen asiakkaan ja työntekijän kanssa. Avotyö merkitsi asiakkaille mielekästä työtä, itsen ja arjen rakentumista, työyhteisöön ankkuroitumista sekä työssäjaksamista. Työ edisti asiakasta

rytmittämällä arkea, lisäämällä työtehtävien hallintaa ja vastuunkantoa sekä vahvistamalla itsetuntoa ja aikuisuutta.

Sosiaalinen toimintakyky liittyy sosiaaliseen kuntoutukseen. Sirpa Kannasoja (2013) tutki väitöskirjassaan sosiaalista toimintakykyä nuorten osalta. Väitöskirjassa tutkitiin erityisesti sitä, miten nuorten sosiaalinen toimintakyky määritellään. Tutkimuksessa ei eritellä tieteenfilosofista viitekehystä, mutta se näyttää nojaavan realismiin. Tutkimuksessa käytetään kvalitatiivisia ja kvantitatiivisia tutkimusmenetelmiä sekä kirjallisuuskatsausta. Kvantitatiivisina tutkimusmenetelminä käytettiin ristiintaulukointia, t-testiä, korrelaatiokertoimia, faktorianalyysiä, hierarkkista regressioanalyysiä, kaksisuuntaista varianssianalyysiä sekä bootstrap-menetelmää. Aineistona käytetään ryhmähaastatteluja, nuorten ottamia valokuvia sekä lomakekyselyä nuorille sekä heidän vanhemmilleen. Tutkimuksen päätuloksiksi esitetään, että nuorten sosiaalinen toimintakyky määrittyy suunnitelmallisuudeksi, lojaaliudeksi ja itsevarmuudeksi tulevaisuutta, itseä ja muita kohtaan. Sosiaalinen toimintakyky on vahvasti yhteydessä perheeseen. Nuorten sosiaalisesta toimintakyvystä jäsentyi viisi joukkoa, jotka erottuivat sosiaalisen toimintakyvyn, perheen toimintakyvyn ja vanhemmuustyylien suhteen.

Tässä tutkielmassa tutkimuskohteena olevaan starttipajaan on tehty ammattikorkeakoulutason opinnäytetöitä. Näitä opinnäytetöitä ei esitetä nimeltä tässä tutkielmassa salassapitoon vedoten. Salassapitoa perustellaan tutkielman luonteella. Tämä tutkielma on arviointitutkimus, jonka tarkoituksena on eritellä organisaation epäkohtia. Tämä voi olla leimaavaa organisaatiolle ja sen työntekijöille. Toteutetut opinnäytetyöt ovat kehittämisorientoituneita ja kummassakin niissä toteutetaan haastatteluja. Näiden tutkielmien päätuloksina esitetään pajan vaikuttaneen asiakkaisiin positiivisesti. Tutkielmissa kehoitettiin panostamaan pajan työmenetelmiin ja yhteistyön parantamiseen.

4 METODI JA TUTKIMUSMENETELMÄT

Tässä luvussa tarkastellaan tutkielman sijoittumista tieteen ja arviointitutkimuksen kenttään, tarkastellaan realistisen arviointitutkimuksen piirteitä sekä tutkielmassa käytettäviä tutkimusmenetelmiä. Tämän tutkielman metodina käytetään realistista arviointitutkimusta, joka lukeutuu yhdysvaltaiseen tutkimukseen. Tutkimusmenetelminä käytetään havainnointia, haastattelua sekä oheisaineistojen analyysiä. Aineistot on analysoitu aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä.

Tutkimusmenetelmät jaetaan tyypillisesti kvalitatiiviseen ja kvantitatiiviseen tutkimukseen. Raja näiden kahden välillä ei kuitenkaan ole yksiselitteinen. (Alasuutari 2011, 26.) Usein kvalitatiivinen tutkimus yhdistetään sanallisen aineiston ja kvalitatiivinen numeraalisen aineiston analysoinniksi (Creswell 2014, 4). Tarkemmin eriteltynä kvalitatiivista ja kvantitatiivista tutkimusta erottelevat kuusi seikkaa. Nämä ovat tutkimuksen tarkoitus, ontologia, epistemologia, aksiologia, retoriikka sekä metodologia. (Creswell 1994,4–7.) Toisin esimerkiksi Töttö (2004, 9–11) kritisoi koko jaon kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen välillä olevan analyttisesti epätarkka.

Jouni Tuomi ja Anneli Sarajärvi (2018, 30) tarkastelevat laadullista tutkimusta filosofian historian kautta. Näin tarkasteltuna laadullinen tutkimus eriytyy seitsemään suuntaukseen, jotka ovat aristoteelinen, hermeneuttinen, fenomenologis-hermeneuttinen, kriittinen teoria sekä toimintatutkimus, yhdysvaltalainen tutkimus, pehmeä tiede ja postmoderni tiede. Eri koulutunnilla on tiettyjä ominaisuuspiirteitä. Merkittävimmät yhdysvaltalaisen perinteen erityispiirteet liittyvät metodologiaan ja tieteenfilosofiaan. Tieteenfilosofista keskustelua ei yleensä käydä ontologian tasolla lainkaan, vaan keskustelu keskittyy yleensä epistemologiaan. Metodologia määräytyy yhdysvaltalaisessa perinteessä tutkimuskäytännöistä. (emt., 32–63.)

Yhdysvaltalainen laadullinen tutkimus voidaan eritellä 26 osaan. Päätasolla erotellaan neljä eri tutkimuksen kohdetta, jotka ovat kielen piirteet, säännönmukaisuudet, tekstin tai toiminnan ymmärtäminen sekä reflektio. (Tesch 1990, 59, 71.) Säännönmukaisuuksien tutkimus voidaan jäsentää rakenteen ja elementtien jäsentämiseksi sekä niiden suhteiden analysoimiseksi. Tutkimus rakenteen jäsentämiseksi voidaan mieltää käsitteellistämisenä, sosialisointina, kulttuurina tai vajauksena. Tutkimus vajauksena viittaa tutkimus-tyyliin, jossa ei olla kiinnostuttu teoreettisesta käsitteellistämisestä sinällään, vaan

käytännön kehittämistyöstä. Ala tunnetaan myös nimeltä evaluaatiotutkimus. (emt, 63.)
 Evaluaatiotutkimuksesta käytetään vaihtelevasti eri termejä evaluaatio, evaluaatiotutkimus, arviointitutkimus ja arviointi (Mäntysaari 1999b, 9).

Evaluaatio määritellään usein jonkin asian ansion tai arvon määrittelyksi (Alkin 2006, 6; Robson 2000, 8; Kuusela 2004, 103; Mäntysaari 1999a, 54). Tosin kaikki evaluaatio ei ole arvottavaa, vaan se voi perustua esimerkiksi kehittämiseen (Mark, Henry & Julnes 2000). Ansio tarkoittaa evaluaation kontekstissa kohteen tarkoituksen täyttymistä. Se viittaa laatuun ja hyväksyttäviin viitearvoihin. Arvo puolestaan viittaa siihen, onko arvioitava asia tarpeellinen kohteen viiteryhmielle. Siten arvo määräytyy osin kohteensa ulkopuolisista asioista kontekstisidonnaisesti. (Stufflebeam & Coryn 2014, 9.)

Evaluaatio jakautuu moniin eri suuntauksiin ja orientaatioihin. Kenties yleisimmin käytetyt arviointitutkimuksen erittelyt liittyvät niiden käyttötarkoitukseen ja ohjaaviin periaatteisiin. Käyttötarkoituksen suhteen evaluaatio eritellään formatiiviseen ja summatiiviseen arviointiin. Lyhyesti määritellen näistä ensimmäinen viittaa käynnissä olevan toiminnan kehittämiseen ja jälkimmäinen loppuneen toiminnan päätösarvioon. (Stufflebeam & Coryn 2014, 21.) Ohjaavien periaatteiden suhteen evaluaatiot jaetaan tarpeiden, prosessien, vaikutusten ja tehokkuuden arviointiin (Posavac 2016, 6–9).

Michael Scrivenin (1991) mukaan evaluaation kohteena voivat olla ohjelmat, politiikkatoimet, tuotteet, toiminta, henkilöstö sekä ehdotukset. Ohjelmaevaluaatio (program evaluation) on oma evaluaatiosuuntauksensa, jonka tavoitteena on arvioida ja kehittää ohjelmia. Ohjelmilla viitataan toimenpiteisiin, joita toteutetaan esimerkiksi sosiaali- ja terveyspolitiikassa. (Chen 2005, 3.) Huey-Tsyh Chen (2005, 47) on luonut ohjelmateorioiden evaluaatioon järjestelmän, joka auttaa evaluaatiosuuntauksen valinnassa. Järjestelmä jäsentää evaluaatiota ohjelman kehitystason ja arvioinnin tarpeen mukaan. Ohjelman kehitystasasteita on neljä, joita ovat ohjelman suunnittelun, implementoinnin sekä tulosten vaihe. Evaluaatioita voidaan puolestaan toteuttaa neljällä eri strategialla, jotka ovat arvottaminen, kehittäminen, valaistaminen (enlightenment) sekä kumppanuus. (Chen 2005, 47–48, 53, 57.)

Tämän tutkielman tutkimuskohteena ollut starttipaja on ollut toiminnassa jo vuosia. Siten Chenin (2005) järjestelmässä kyseessä on tulosten vaihe. Tavoitteena on puolestaan kehittäminen, jolloin käytettäväksi jäävät kehittämis- tai valaistamisstrategia. Strategioiden ero on siinä, että valaistamisstrategiassa on myös mahdollista arvottaa kohteen toimintaa (Chen 2005, 57). Valaistamis- ja kehittämisstrategioiden sisältä vaikuttavuustiedon käsittelyyn sopii erityisesti Markin, Henryn ja Julnesin (2000) evaluaatioteoria, sillä se

lukeutuu realistiseksi arvioinniksi. Realistisessa arvioinnissa vaikuttavuus eritellään vaikuttavuustekijöiksi. Tämä on hyödyllinen näkökulma, kun puhutaan vaikuttavuustiedosta.

Mark, Henry ja Julnesin (2000) evaluaatioteoria kokooa ison määrän erilaisia lähestymistapoja yhden järjestelmän alle. Heidän mukaansa evaluaation tarkoituksena on sosiaalisten ongelmien vähentäminen ja ennaltaehkäisy, sosiaalisten olojen parantaminen sekä kärsimyksen vähentäminen. Tämä saavutetaan järkeistämällä (sensemaking). Järkeistäminen tarkoittaa säännönmukaisuuksien ja niiden taustalla piilevien syiden jäsentämistä. Järkeistämistä toteutetaan luontaisesti ja avustetusti. (Mark, Henry & Julnes 2000, 3–5.) Luontainen järkeistäminen viittaa ihmisen luontaiseen kykyyn havaita säännönmukaisuuksia. Tämä tapahtuu pääsääntöisesti havaintoinformaation kautta induktiivisen logiikan avulla. Ihminen ei kuitenkaan kykene tarkastelemaan maailmaa objektiivisesti. Tämän vuoksi tarvitaan avustettua järkeistämistä. Avustettu järkeistäminen viittaa teknologioihin, kuten tutkimusmenetelmiin, joiden avulla ylitetään luontaisen järkeistämisen rajoja. Evaluaation kohteena voi olla myös arvottaminen. Tämä viittaa ihmisen kykyyn laittaa asioita paremmuusjärjestykseen. Myös arvottamiseen on kehitetty objektiivisia työkaluja. (emt., 5–7.)

Mark, Henry ja Julnesin (2000) evaluaation toteuttamisen periaatteet jäsentyvät kehikoksi fokuksen sekä tutkimusmenetelmien suhteen. Fokus eritellään neljään osaan, arvon ja ansion määrittelyyn, kehittämiseen, valvontaan ja toiminnan noudattamiseen sekä tiedon kehittämiseen. Myös tutkimusmenetelmät jakautuvat neljään osaan. Nämä ovat deskriptio, luokittelu, kausaalianalyysi sekä arvotutkimus. Jokainen osa sisältää sekä kvalitatiivisia että kvantitatiivisia tutkimusmenetelmiä. (emt., 12–14.) Prosessina evaluaation etenee iteratiivisesti. Tämä tarkoittaa, että sen etenemisessä ei välttämättä noudateta mitään erityistä kaavaa, vaan järkeistämistä toteutetaan jatkuvasti datan ja selitysten välillä. Ajatuksena on, että tällaisella iteratiivisuudella päästään yhä lähemmäksi totuudenmukaisuutta. (emt., 144, 148.)

Tämän tutkielman tavoitteena on kuvata ja kehittää vaikuttavuustiedon käyttöä. Deskriptiivinen ja kehittävä orientaatio tukee tätä tavoitetta hyvin. Deskriptiivinen ja kehittävä orientaatio ovat myös luonteva kombinaatio (emt., 97). Kun tarkoituksena on ohjelman kehittäminen, kuvailevat menetelmät ohjaavat kehittämisen kohteita. Esimerkiksi havainnoinnista ja haastattelusta saattaa käydä esille ohjelman palvelutuotannon ongelmia. (emt., 177.)

Deskriptiolla saadaan pintapuoleista tietoa todellisuudesta. Tämä tarkoittaa, että sillä ei pystytä kuvaamaan todellisuuden syvempiä rakenteita. Deskriptiivisen

tiedonkeruumenetelmän käyttöä ohjaa neljä eri tekijää. Nämä ovat analyysiyksikkö, mittauksen ajoitus ja kesto, vertailu sekä tutkimuksen kohde. (Mark, Henry & Julnes 2000, 84, 174.) Analyysiyksikkönä käytetään tyypillisesti yksilöä, ohjelmaa tai järjestelmää. Mittauksen ajoituksen valintaan vaikuttaa tutkimuskohteen luonne. Yksittäisellä mittauksella voidaan saada hyvä käsitys kohteesta, mutta esimerkiksi syklisiä toimintaa sisältävissä kohteissa voi olla tarpeen tarkastella pidempää ajanjaksoa. Vertailun tarkoituksena on toiminnan kontekstualisointi. Vertailua voidaan toteuttaa suhteessa yleisiin standardeihin, toisiin ohjelmiin tai saman ohjelman aikaisempaan mittausdataan. (emt., 198–202.) Tutkimuksen kohteena ohjelmassa voivat olla toiminnan resurssit, ohjelman palvelut, osallistujat, kontekstit ja vaikuttavuus. Resursseja ovat esimerkiksi välineet, henkilökunta, rahoitus ja tilat. Palvelut sisältävät ohjelman prosessit sekä toimenpiteet. Osallistujien deskriptiossa voidaan keskittyä esimerkiksi kuvaamaan ominaisuuksia tai osallistumista. Kontekstit viittaavat fyysisiin, sosiaalisiin sekä kulttuurisiin tekijöihin. Vaikutuksia voidaan kuvata vain pintapuoleisesti, koska deskriptiossa itsessään ei testata vaikuttavuutta. (emt., 84, 173, 175.)

Tässä tutkielmassa deskription analyysiyksikkö on ohjelma, sillä tarkoituksena on tutkia pajan toimintaa. Haastatteluaineisto on kerätty yksittäisenä ajankohtana. Havainnointi on tehty yhden viikon ajalta, sillä pajan toiminta on jäsentynyt viikko-ohjelman ympärille. Vertailua tehdään alan kirjallisuudessa ja tutkimuksissa esiintyviin seikkoihin. Deskription kohteena käytetään laaja-alaisesti eri tekijöitä, koska vaikuttavuustieto ymmärretään realistisen arvioinnin mukaisesti CMO-konfiguraationa. Siten huomion kohteena ovat asiakkaat, mekanismit, interventiot sekä ohjelman vaikuttavuus. Huomioitavaa on, että tässä vaikuttavuus koostuu vain potentiaalisista tekijöistä, sillä tutkielman tarkoituksena ei ole sinällään testata todellisia vaikuttavuusmekanismeja.

Deskriptiossa voidaan käyttää aineistona haastatteluita, havainnointia, lomakekyselyitä ja valmiista data-aineistoja. Haastattelut ovat usein semi-strukturoituja. Ne voidaan toteuttaa yksilö- tai ryhmähaastatteluna. Myös havainnointi voidaan toteuttaa strukturoituna tai ei-strukturoituna. Valmiit data-aineistot voivat koostua esimerkiksi lausunnoista, manuaaleista, sopimuksista tai kirjeistä. Hallinnolliset tietojärjestelmät voivat myös tarjota arvokasta aineistoa toiminnasta ja asiakkaista. (emt., 179–185.)

Tässä tutkielmassa käytetään valmiita aineistoja, työntekijöiden haastatteluja sekä havainnointia. Valmiit aineistot sisältävät pajan verkkokansion tiedostoja sekä pajan käytössä olevan Valmennuksen arvioinnin tutkijajärjestelmän (VAT) koulutusmateriaalia. VAT on ICF-luokitukseen (International Classification of Functioning, Disability and Health)

perustuva asiakkaiden toimintakyvyn arvioinnin järjestelmä (Leinonen 2018, 2). Aineiston keräämistä kentältä puoltaa erityisesti se, että organisaation suunniteltu ja toteutettu toiminta eivät välttämättä aina kohtaa (Chen 1990, 53–53). Tyypillisimmät kvalitatiivisen aineiston hankintamuodot evaluaatiossa ovat haastattelu sekä havainnointi (Newcomer, Hathy, Wholey 2015, 12). Nämä menetelmät täydentävät toisiaan (Hirsjärvi & Hurme 2014, 38–39). Haastattelun valintaa tutkimusmenetelmäksi puoltaa se, että tutkittavaa ilmiötä ei tunneta hyvin ennalta. Havainnointi puolestaan antaa samoihin asioihin erilaisen näkymän. Tällöin menetelmien uskottavuus kasvaa. Tutkielmassa käytetty haastattelumenetelmä on semi-strukturoitu parihaastattelu. Havainnointi on luonteeltaan ei-osallistuvaa.

Tutkimushaastattelu määritellään päämäärähakuiseksi informaation keräämiseksi (Hirsjärvi & Hurme 2014, 42). Haastattelu tutkimusmenetelmänä olettaa, että tietoa on mahdollista saada asettamalla ihmisille kysymyksiä ja kuulemalla heidän vastauksiaan. Realistiseen filosofiaan nojaavassa tutkimuksessa haastattelua on kuvattu tiedonlouhinnaksi. Tämä tarkoittaa, että haastattelutilanteessa haastateltavalta saadaan todellisuuteen viittaavaa tietoa. (Mason 2002, 225–226; Kvale 1996, 3–4.) Haastattelun informaationkeruun voidaan nähdä olevan objektiivista kolmessa merkityksessä. Se voi olla puolueetonta, kuvata ilmiötä sinänsä ja olla replikoitavissa. (Kvale 1996, 64–65.) Haastattelun tavoitteeksi otetaan tässä Mark, Henry ja Julnesin (2000) realistisen arvioinnin mukaisesti starttipajan faktuaalinen kuvaaminen.

Tutkimushaastattelut jaetaan tyypillisesti kahteen ääripäähän toisistaan. Nämä ovat strukturoitu ja strukturoimaton haastattelu. Semi-strukturoitu haastattelu asemoituu näiden väliin. Semi-strukturoitu haastattelu seuraa ennalta ohjattua aihetta, mutta kysymyksiä voidaan muokata haastattelun aikana. Se voi sisältää sekä avoimia että suljettuja kysymyksiä. Myös jatkokysymykset ovat mahdollisia. (Adams 2010, 365–366.) Semi-strukturoidut haastattelut ovat yleisiä realistisissa arvioinneissa (Manzano 2016, 352). Semi-strukturoitua haastattelua voidaan soveltaa sekä yksilö- että ryhmähaastatteluissa. Haastattelun kohteena voivat olla ohjelman asiakkaat, sen parissa työskentelevät henkilöt tai muut henkilöt, joiden intressit liittyvät ohjelmaan. (Adams 2010, 366–368.) Semistrukturoitua haastattelua käytetään tässä tutkielmassa sen vuoksi, koska haastateltavilta haluttiin kysyä tarkentavia jatkokysymyksiä.

Semi-strukturoidun haastattelurungon laadinnassa on kuitenkin hyvä suosia avoimia kysymyksiä. Kysymysten muotoilussa kannattaa huomioida paine tuottaa sosiaalisesti hyväksyttäviä vastauksia. Kysymykset on syytä priorisoida. Tämä varmentaa sen, että tärkein on käyty lävitse, jos aika käy vähiin. Kysymysten vakavuusastetta on syytä nostaa

asteittain. Haastattelu on hyvä aloittaa muutamalla lämmittelykysymyksellä. Positiiviset kysymykset kannattaa asettaa ensin, ja vakavimmat tai uhkaavimmat kysymykset sijoittaa vasta loppuun. (Adams 2010, 368–371.)

Haastattelu tulisi aloittaa positiivista ensivaikutelmaa antaen; pukeutua siististi ja saapua ajoissa paikalle. Haastattelun nauhoitus saattaa vaikuttaa sensitiivisen puheen sisältöön, mutta se toisaalta vapauttaa haastattelijan huomion keskusteluun. Haastattelijan on syytä todeta tutkimuseettiset seikat ennen haastattelua. Haastattelussa on hyvä kiinnittää äänensävyyn. Sen on syytä olla miellyttävä, neutraali ja keskustelusävytteinen. Roolin tulisi olla nöyrä, yleistietoinen ja asioista kiinnostunut. Rauhallisuus on tärkeää erityisesti, mikäli vastaaja reagoi sensitiivisiin kysymyksiin. Haastattelussa on hyvä käyttää aktiivista kuuntelua, jossa toistetaan välillä vastaajien sanomaa. On tärkeää antaa vastaajien puhua rauhassa. Lopussa vastaajaa on hyvä kiittää. (Adams 2010, 372–375.)

Tässä tutkielmassa työntekijöitä haastateltiin yhtä aikaa, eli kyseessä on parihaastattelu. Parihaastattelu on ryhmähaastattelun muoto (Hirsjärvi & Hurme 2014, 61). Ryhmähaastattelussa haastatteli ohjaa tilannetta, jolloin se on ikään kuin yhdessä tapahtuva yksilöhaastattelu. (Valtonen 2015, 185.) Ryhmähaastattelun etuna yksilöhaastatteluun verrattuna on erityisesti se, että ryhmässä yksilöt voivat kommentoida ja rakentaa näkemyksiä yhdessä (Horwitz & Kimpel 1988, 52). Myös ryhmähaastattelussa voidaan olla kiinnostuneita faktuaalisesta informaatiosta, eli haastateltavien puheen sisällöstä tietona sinänsä (Sulkunen 1990, 264). Tässä parihaastattelun käyttöä perustellaan juuri sillä, että näin saatiin aikaan keskustelua, jossa työntekijän näkemykset esiintyvät yhdessä.

Arvioinnin kontekstista tarkasteltuna kenttätyömenetelmät sopivat erityisesti tilanteeseen, jossa halutaan kuvata ja selittää hankkeen toimipaikkakohtaista toimintaa (Nightingale & Rossman 2015, 449). Havainnointi tarkoittaa jonkin ilmiön tutkimista sen luonnollisessa ympäristössä. Tämä sisältää usein tutkimuskohteen kuvailua. Etnografian aineistona käytetään hyvin usein kenttämuistiinpanoja, jotka kirjoitetaan havaintojakson aikana. (Emerson, Fretz & Shaw 2001, 352, 356, 358.)

Etnografista tutkimusta voidaan toteuttaa erilaisilla tavoilla. Esimerkiksi filosofiset taustaoletukset, tutkijan rooli ja erilaiset määritykset vaikuttavat tutkimukseen. (Emerson, Fretz & Shaw 2001, 352–353.) Van Maanen (2011) jakaa etnografian kolmeen tyyliin, jotka ovat realismi, impressionismi sekä konfessionalismi. Realismi on hallitseva etnografinen kirjoitustyyli, joskin konstruktivistiset ja postmodernit suuntaukset ovat kyseenalais-taneet sen legitimizeettiä (Van Maanen 2011, 45; Beach 2005, 12).

Realistisen tyylin kenttämuistiinpanoissa usein kuvataan ja selitetään jotain spesifiä ja selvästi rajattua ilmiötä. Tarkoituksena on säilyttää kulttuurirepresentaation autenttisuus. Realistista tyyliä kuvaa neljä seikkaa, jotka ovat kokemuksellinen auktoriteetti, tarkka kohteen erittely, tutkittavien näkökulman puute sekä tulkinnallinen omnipotenssi. Kokemuksellinen auktoriteetti viittaa siihen, että realistisesti kirjoitettua etnografiaa kuvaa epäpersonoitu ja kuvaileva narratiivi. Oletuksena on, että tutkija kokee havaintojaksolla asioita, joita kokisi kuka tahansa. Tällöin tutkija on lähinnä informaation välittäjä. (Van Maanen 2011, 45–47.) Realistinen tyyli sisältää myös yksityiskohtaisesti ja konkreettisesti kuvattua tutkimuskohteen arkea. Huomion kohteeksi välittyvät yksityiskohdat liittyvät usein johonkin tutkijan tärkeäksi pitämään asiakokonaisuuteen. Tällaisia yksityiskohtia voivat olla esimerkiksi riitit, tavat, toiminnat ja uskomukset. Tutkittavien näkökulman puuttumista on kritisoitu realistisessa tyylissä, sillä tutkija päättää huomion kohteen. Tutkijan havainnoita usein perustellaan tutkittavien suorilla lainauksilla. Lisäksi tutkijalla on tulkinnallinen omnipotenssi, joka viittaa siihen, että tutkijalla on valta määritellä se, miten asiat tulkitaan. (Van Maanen 2011, 48–49, 51.) Toteutetussa havainnoinnissa keskityttiin asiakkaiden ja työntekijöiden välisiin vuorovaikutustilanteisiin, yksilö- ja työvalmennustapahtumiin sekä tiedon hallinnan toteutukseen ja käyttöön.

Havainnoinnissa tutkijan osallistumisen aste vaihtelee. Aste-eroja on neljä, jotka ovat piilohavainnointi, havainnointi ilman osallistumista, osallistuva havainnointi sekä osallistava havainnointi. Osallistuvuuden kriteerinä on se, että osallistuuko tutkija tutkimuskysymyksen kannalta relevantteihin toimintoihin. Ilman osallistumista toteutetussa havainnoinnissa tutkijan rooli on olla ulkopuolinen tarkkailija, osallistuvassa havainnoinnissa hän on ryhmän jäsen. Osallistumatonta havainnointia käytetään erityisesti silloin, mikäli osallistuminen ei ole mahdollista. Osallistumattomassa havainnoinnissa tarkkaillaan kohdejoukkoa ja kirjataan tietoja ylös. Usein tähän havainnoinnin muotoon liittyy kenttähaastatteluja. (Grönfors 1982, 87–90.) Tämän tutkielman etnografisessa osiossa käytössä on realistisen etnografian kirjoitustyyli ja osallistumisen aste on havainnointi ilman osallistumista. Tämän perusteena on pyrkimys nähdä pajan toiminta mahdollisimman autenttisena.

Kenttämuistiinpanot voidaan eritellä inskription ja transkription sekä deskriptioon ja dialogiin. Inskriptio viittaa kirjoitukseen, joka kuvaa sosiaalisen maailman tapahtumia ja toimintaa, ja transkriptio tutkimuksen kohdehenkilöiden omiin sanoihin. Deskriptio puolestaan sisältää aistihavaintoihin perustuvaa kuvailua tapahtumapaikoista, kohteista, ihmisistä sekä toiminnasta, ja dialogi ihmisten puhetta. Dialogia kirjoittaessa on hyvä muistaa, että kyseessä on aina äärimmäinen reduktio, jossa kaikki nonverbaalinen viestintä

suodattuu pois. Nonverbaalista viestintää voidaan kuitenkin kirjata litteraatioon. (Emerson, Fretz & Shaw 2001, 359; Atkinson 1990, 16, 22–23.) Havaintomuistiinpanoissa korostui transkriptio, inskriptio ja dialogi.

Havainnoitsija jäsentää kenttämuistiinpanoista korpuksen. Tämä tarkoittaa, että tutkija kokoaa tutkittavasta ilmiöstä laajan määrän tekstejä. Tekstit eivät välttämättä muodosta koherenttia kokonaisuutta ilmiöstä. Aineisto ei myöskään välttämättä muodostu millään erityisellä logiikalla, eikä kaikkea korpuksessa olevaan aineistoa käytetä lopullisessa analyysissä. Kenttämuistiinpanot ovat tietystä näkökulmasta kuvattu representaatio tutkittavasta ilmiöstä. Kenttämuistiinpanoja tehtäessä valitaan jokin näkökulma tutkittavaan ilmiöön. Täten ne tarjoavat tutkittavaan asiaan vain tietyn perspektiivin. (Emerson, Fretz & Shaw 2001, 353.) Evaluaatiossa nähdään tärkeäksi, että tutkimuskysymys ja tutkimuksen fokus on selvillä havainnointia tehtäessä, jotta osataan kiinnittää huomiota oikeisiin asioihin (Nightingale, Rossman 2015, 446).

Aineistot on analysoitu sisällönanalyysillä. Sisällönanalyysi on keino kuvailla kvalitatiivista aineistoa systemaattisella ja objektiivisella tavalla. Pyrkimys on tuottaa tiivistetty kuvaus jostain ilmiöstä. (Schreier 2012, 1; Tuomi & Sarajärvi 2018, 86). Aineistoksi käy hyvin laajasti erilaiset kirjalliset aineistot, kuten haastattelut tai raportit. Sisällönanalyysi ei itsessään tuota valmiita johtopäätöksiä, vaan tutkija tekee ne jäsenneen aineiston perusteella. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 86; Grönfors 1982, 161.) Sisällönanalyysin perinteessä on käytetty usein ymmärtävää tai realistista taustafilosofiaa. Yhdysvaltalainen tutkimusperinne nojaa vahvasti realismiin. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 87.) Tässä tutkielmassa sovelletaan yhdysvaltalaisen perinteen mukaista sisällönanalyysia.

Kansainvälisesti sisällönanalyysissä erotellaan usein induktiivinen ja deduktiivinen suuntaus. Suomalaisessa kirjallisuudessa tehdään erittely aineistolähtöiseen, teoriaohjaavaan ja teorialähtöiseen sisällönanalyysiin. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 90.) Kukin sisällönanalyysi perustuu omaan logiikkaan, aineistolähtöinen induktiiviseen, teorialähtöinen deduktiiviseen ja teoriaohjaava abduktiiviseen päättelyyn. Deduktiivinen logiikka perustuu yksittäisten seikkojen johtamiseen yleisistä väittämistä. Induktiivinen logiikka puolestaan tarkoittaa päättelyä yksittäisistä asioista yleisiin seikkoihin. Abduktiivinen päättely viittaa yleisten päätelmien tekemistä yksityisistä havainnoista jo tiedossa olevien seikkojen perusteella. (Grönfors 1982, 27, 30, 33.) Tässä tutkielmassa käsitellään starttipajan toimintaa, jonka sisältö ei ole tiedossa yksityiskohtaisesti. Siten on perusteltua lähestyä aineistoa induktion, eli aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin. Realistisessa arvioinnissa ja

haastattelussa periaatteena on myös iteratiivisuus. Tämä tarkoittaa, että aineistoa lisätään asteittain, jonka pohjin toteutetaan induktiota.

Yhdysvaltalaisen perinteen mukaisessa sisällönanalyysissä toteutetaan aineiston pelkistäminen ja uudelleen kokoaminen. Ennen analyysin aloittamista valitaan analyysiyksikkö, joka voi olla sana, lause tai ajatuskokonaisuus. Hierarkioiden jäsenitys tapahtuu kolmessa vaiheessa, jotka ovat aineiston redusointi, klusterointi sekä abstrahointi. Redusointi viittaa aineiston pelkistämiseen. Tämä voi tapahtua valikoimalla aineistosta analysoitavia kohtia tai pilkkomalla se osiin. Klusteroinnissa aineisto ryhmitetään etsimällä siitä samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia. Nämä ryhmät nimetään ja niille rakennetaan hierarkkinen rakenne alhaalta ylöspäin alaluokkien, luokkien ja pääluokkien suhteen. Lopulta kaikki luokat kootaan yhteen. Abstrahoinnilla viitataan käsitteellistämiseen, jossa jäsenettyjen kategorioitten perusteella jäsenetään teoreettisia käsitteitä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 114, 122–127.) Toteutetussa sisällönanalyysissä analyysiyksikkö on ajatuskokonaisuus, havainnoinnissa tapahtuma ja verkkoaineistossa tiedosto.

5 TUTKIELMAN TOTEUTUS

Tässä luvussa käydään lävitse tutkimuskysymys sekä esitellään tutkimuksen toteutusta. Tämän tutkielman tutkimuskysymys on, millaista vaikuttavuustietoa eräässä starttipajassa tuotetaan, ja miten sitä voidaan käyttää hyväksi. Taustoittavana viitekehystenä on kuvaileva ja kehittävä realistinen arviointi. Tavoitteena on kuvata starttipajan toimintaa ja antaa sille kehittämisehdotuksia. Aineistona käytetään työntekijöiden haastatteluja, neljä päivää kestänyttä havainnointijaksoa, starttipajan verkkokansion metatietoja, sen avulla valittuja tiedostoja sekä pajassa käytössä olevan VAT-järjestelmän koulutusmateriaaleja. Työntekijöitä haastateltiin alkuvuodesta 2017. Kenttähavainnointi puolestaan toteutettiin loppuvuodesta 2017. Aineistot analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Tutkielmassa yhdistetään monia aineistoja ja tulokset raportoidaan etnografisen raportoinnin muodossa tuulosluvun selkeyttämiseksi.

Tutkielman haastattelumenetelmänä käytettiin semi-strukturoitua parihaastattelua. Kyseessä on työparille tehty semistrukturoitu haastattelu, jonka pohjalta on tarkoitus jäsentää pajan toimintaa. Haastattelurunto (ks. liite 2) rakennettiin realistisen arvioinnin periaatteiden pohjalta, lähinnä CMO-konfiguraatiota myötäillen. Lisäksi haastattelurunkoa varten käytiin haastattelemassa taustaorganisaation johtajia. Haastattelun tarkoituksena oli saada yleistason informaatiota asiakaskunnasta, starttipajan toiminnasta, työn vaikuttavuuden mekanismeista sekä tiedon hallinnasta.

Ensimmäiseksi haastateltiin taustaorganisaation johtokunnan jäseniä. Haastattelu tehtiin organisaation tiloissa. Teemana oli tiedonhallinta. Haastattelusta tehtiin muistiinpanot, joita käytettiin hahmottamaan kysymyksiä tiedonhallinnasta työntekijöille. Työntekijöiden haastattelu toteutettiin starttipajan tiloissa. Se äänitettiin digitaalisessa muodossa älypuhelimella, ja siirrettiin tietokoneelle litterointia varten. Huomionarvoista on, että tutkimusaineiston tallentaminen älypuhelimella on kielletty kesällä 2018 voimaan tullessa EU:n tietosuoja-asetuksessa (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/679). Tutkielman haastattelu tehtiin ennen asetuksen voimaantuloa. Haastattelu kesti kaksi tuntia 53 minuuttia. Se litteroitiin sanatarkasti. Myös puheen tauotus kirjattiin mukaan. Tämän perusteena oli puhesisältöjen ymmärtämisen helpottaminen. Litterointiin ei kirjattu työntekijöiden nimiä. Litteroitua tekstiä syntyi 43 sivua fontilla Times New Roman pistekoolla

12 ja rivivälillä yksi. Sisällönanalyysi aloitettiin Microsoft Word-tekstinkäsittelyohjelmalla.

Analyysi aloitettiin lukemalla tekstiä ja etsimällä siitä yhteneväisyyksiä. Näitä merkittiin värikoodauksella. Tämän jälkeen aineistoa alettiin pilkkoa yksittäisiin ajatuskokonaisuuksiin ja koko aineisto kopioitiin Microsoft Excel-taulukkolaskentaohjelmaan. Haastatteluteksti sijoitettiin yhteen sarakkeeseen siten, että kullakin rivillä oli yksi työntekijän tai kummankin työntekijän vuorovaikutuksessa käyty ajatuskokonaisuus. Aineiston ohelle liitettiin juokseva numero, jotta yksittäiset ajatuskokonaisuudet voitaisiin tarkistaa tarpeen tullen. Luokat jäsennettiin kopioimalla haastattelun sisältävästä sarakkeesta ajatuskokonaisuuksia uusiin sarakkeisiin rivinumeron kanssa. Aineisto kopioitiin tämän jälkeen uuteen taulukkoon, koska alkuperäinen koko haastattelun sisältävä sarake haluttiin säilyttää. Uudessa taulukossa jokaiseen luokkaan jäsennettiin alaluokat. Tämä toteutettiin järjestelmällä aineistoa kunkin sarakkeen sisällä. Aineiston yläluokat jäsennettiin Xmind 8-nimisellä käsitekarttojen toteuttamiseen tarkoitettulla ilmaisohjelmalla. Tietojen kopioiminen ohjelmien välillä onnistui kopioi- ja liitä-toiminnoilla.

Havainnointijakso sijoittui loppuvuoteen 2017. Se toteutettiin starttipajan tiloissa. Havainnoinnin tarkoituksena oli jäsentää pajan tosiasiallista toimintaa. Huomion kohteena olivat ryhmätilanteet, yksilöajat sekä tiedon hallinta. Havainnointijakson pituudeksi valittiin viikko, koska pajan toiminta jäsenyy viikoittain jäsenyneen rungon ympärille. Toimintaa ei ole maanantaisin, joten havainnointipäiviä oli neljä. Havaintojaksolla asiakkaille toteutettiin lyhyitä kenttähaastatteluita.

Ennen havaintojakson alkua tutustuttiin havainnointiin tutkimusmenetelmänä. Tärkeimpinä seikkoina oli tunnistaa havainnointi ei osallistuvaksi realistisen tyylin mukaiseksi etnografiaksi. Havainnointijaksolla käytettiin tavallisia arkivaatteita. Muistiinpanot kirjoitettiin paperiseen vihkoon lyijykynällä. Muistiinpanoihin ei kirjoitettu tutkittavien oikeita nimiä. Tunnisteina käytettiin lempinimiä, jotka keksittiin jakson aikana. Havaintojaksolla asiakastilanteissa hakeuduttiin istumaan sellaiseen paikkaan, josta näki mahdollisimman hyvin huoneen kokonaistilanteen. Muistiinpanoihin kirjoitettiin tapahtumia ja henkilöiden välisiä vuorovaikutustilanteita. Havainnointi tapahtui pääosin ryhmätilanteissa, mutta mukana oli myös muutama yksilövalmennusaika. Vihkoon kirjoitetut muistiinpanot kirjoitettiin auki digitaaliseen muotoon havaintopäivän jälkeen. Tekstiä syntyi 39 sivua fontilla Times New Roman, fonttikoolla 12 ja rivivälillä yksi.

Havaintoaineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Analyysi alkoi tekstiin tutustumalla Microsoft Word-ohjelmassa. Tämän jälkeen aineistoa alettiin

pilkkoa tilannekohtaisiin osiin. Turhat tekstikatkelmat poistettiin tässä vaiheessa. Aineisto siirrettiin taulukkolaskentaohjelmaan. Tekstikatkelmat liitettiin juoksevana tekstinä ensimmäiselle sarakkeelle, ja hahmotellut alaluokat kirjoitettiin viereisille sarakkeille. Tämän jälkeen aineisto siirrettiin Xmind 8-ohjelmaan, jossa aineiston jäsentäminen suoritettiin loppuun. Huomion arvoista on, että havainnointiaineisto jäsennettiin haastatteluaineistoon. Tämä myötäilee Mark, Henry ja Julnesin (2000) järkeistämistä iteratiivisesti.

Aineistona käytettiin myös pajassa tuotettuja ja siellä käytössä olevia dokumentteja. VAT-järjestelmän kuvailun tueksi käytettiin sen koulutusmateriaalia. Koulutusmateriaali luettiin läpi ja siitä poimittiin tärkeimmät huomiot. Tätä heijasteltiin havaintojaksolla havaittuun toimintaan. Lisäksi starttipajan verkkokansion sisältö analysoitiin metatietojen avulla. Starttipajan verkkokansio sisälsi 1201 tiedostoa, jotka jakautuvat 141 kansioon. Kansion koko oli noin 600 megatavua. Pajan verkkoaineistosta tallennettiin metatiedot Excel-muodossa erään työntekijän tietokoneella Windows komentokehotteen ja tekstieditorin avulla. Metatietojen käsittelyä jatkettiin tutkielman toteuttajan omalla tietokoneella. Excelissä tiedot muokattiin yhdeksi juosteeksi poistamalla ohjelman tuottamat väliotsikot. Juosteesta haettiin vuosi- ja tiedostopäätetiedot Excelin ”laske.jos”-toiminnolla.

Tulokseksi saatiin taulukko 1:n mukaiset tiedot. Eri tiedostopäätteitä oli yhteensä 26 ja ne jakautuvat yhteensä yhdeksään luokkaan. Nämä ovat taulukkolaskentatiedosto, tekstitiedosto, taitto- ja julkaisutiedosto, kuvatiedosto, järjestelmätiedosto, esitysgrafiikkatiedosto, sähköposti, internetsivu ja äänitiedosto. Yleisimmät tiedostomuodot ovat tekstitiedostot, joita oli aineistossa 322. Toiseksi yleisimmät tiedostot ovat taulukkolaskentatiedostot luvulla 252. Kolmanneksi taitto- ja julkaisutiedostot määrällä 235 ja neljänneksi kuvatiedostot, joita oli 216. Mukana oli myös 95 kappaletta järjestelmätiedostoja, jotka ovat käyttäjärjestelmän tai ohjelmien automaattisesti luomia. Tiedostoja on vuosien 2009 ja 2018 väliltä. Suurin osa tiedostoista sijoittuu vuosien 2013 ja 2017 välille.

TAULUKKO 1. Pajan verkkokansion tiedostomäärät formaatin ja vuosiluvun suhteen

Tiedostot eriteltynä tyyppin ja vuosiluvun suhteen												
Pääte	Tyyppi	Yht.	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
docx, doc, dot, txt, odt, rtf	Tekstitiedosto	322	3	11	15	26	66	60	43	33	65	0
xls, xlsx, xlsm, xlsx	Taulukkolaskenta	252	1	4	4	17	75	77	27	26	17	4
pdf, indd	Taitto- ja julkaisu	235	0	1	2	8	41	45	28	33	75	2
jpg, png, ai, tif, gif, psd	Kuvatiedosto	216	0	1	0	5	75	101	9	8	17	0
db, partial, tmp	Järjestelmätiedosto	95	0	0	0	0	2	4	7	5	54	23
ppt, pptx, odp	Esitysgrafiikka	77	0	0	0	5	8	27	10	6	21	0
msg	Sähköposti	2	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0
html	Hyper text markup language	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
mp3	Äänitiedosto	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
	Yhteensä	1201	4	18	21	63	267	315	124	111	249	29

Verkkoaineiston sisällönanalyysi toteutettiin Microsoft Windows komentokehoteesta saadun tulosteen avulla. Taulukosta päätettiin käyttää versiota, jossa tiedostot ovat ryhmitelty kansioittain. Näin yksittäinen kansio oli helppo hahmottaa. Tiedostojen sisältö oli mahdollista hahmottaa, koska kansioiden ja tiedostojen nimet kuvasivat selkeästi niiden sisältöjä. Kansio sisälsi some-materiaalia, pajan sisäiseen koulutukseen liittyviä tiedostoja, hankehallinnointiin liittyvää materiaalia, koulutusmateriaalia, lomakkeita, tiedonkeruuseen liittyviä tiedostoja, sopimus pohjia, teemapäivien materiaalia, harjoituksia, kilpailuita, as-karteluohjeita sekä palaute- ja raporttitietoja. Kiinnostuksen kohteena tässä oli ainoastaan tiedonkeruuseen liittyvät tiedostot. Siten Excel-tilukosta poistettiin kaikki muu informaatio. Dokumenttityyppejä, joita jäi jäljelle, oli suunnitelma seurannasta, muutama eri alkukartoituslomake, AUDIT-, BDI- ja paradise24-lomakkeet, PARTy-tiedostot, tuntiraportit, seurantatilastot sekä seurantatilastojen koonnit. PARTy on työpajojen ja etsivän nuorisotyön käyttöön tarkoitettu tietojärjestelmä (PAR 2017). Nämä tiedostot otettiin tarkempaan tarkkailuun. Alkukartoituslomakkeesta, AUDIT- ja BDI-lomakkeista, tyhjästä tuntiraportista sekä tyhjästä seurantatilaston koonnista saatiin kopiot havaintojaksolla. Lopuista tiedostoista pyydettiin tyhjät kopiot tämän jälkeen.

6 TUTKIMUSETIIKKA

Tässä luvussa käsitellään tämän tutkielman kannalta relevantteja tutkimuseettisiä näkökulmia. Tarkastelun kohteena ovat tutkimuseettisen neuvottelukunnan yleiset ja humanististen-, yhteiskunta- ja käyttäytymistieteellisten tieteiden tutkimuseettiset ohjeet. Tässä yhteydessä käydään lävitse myös keskeistä tietosuojaan liittyvää juridiikkaa. Keskeinen tutkimuseettinen huomio on, että tämän tutkielman tutkimuskohteena oleva paja on anonymisoitu, jotta sille ei aiheutuisi tutkielmasta haittaa. Perusteluna on se, että kyseessä on kehittävä arviointitutkimus, jolloin sen huomio kiinnittyy pajan epäkohtiin. Tämä voi olla leimaavaa.

Opetus- ja kulttuuriministeriön alaisuudessa toimiva tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK) on asettanut tutkimuseettiset ohjeet. Näissä ohjeissa edistetään hyvää tieteellistä käytäntöä sekä luodaan menettelytapoja loukkausepäilyiden käsittelyyn. TENK listaa yhdeksän hyvän tieteellisen käytännön lähtökohtaa. Nämä liittyvät esimerkiksi huolellisuuteen, tieteellisten käytäntöjen noudattamiseen, aineiston keräämiseen ja tutkimuslupaan. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 4–7.)

Tutkielmassa sitoudutaan hyvän tieteellisen käytännön periaatteisiin. Tutkielmaan on haettu starttipajan taustaorganisaation nimenkirjoittajan hyväksymä tutkimuslupa (liite 1). Tutkimuslupaan kirjattiin tutkielmassa käytettäväksi aineistoksi havainnointi, työntekijöiden ja asiakkaiden haastattelut, VAT-järjestelmän sisältämät tiedot, oheisdokumentaatio, sisäiset dokumentit sekä organisaation toimintaan liittyvät raportit, arvioinnit sekä niiden osat. Kaikilta asianosaisilta on kysytty haastattelu- ja havainnointitilanteissa lupa aineistojen keräämiseen.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2009) on laatinut erikseen humanististen-, yhteiskunta- ja käyttäytymistieteellisten alojen tutkimukseen omat eettiset periaatteet. Ihmistieteisiin luettavat eettiset periaatteet jaetaan kolmeen osaan, jotka ovat tutkittavan itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, vahingoittamisen välttäminen sekä yksityisyys ja tietosuoja. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009, 4.)

Tutkimukseen osallistumisen on oltava vapaaehtoista ja perustua riittävään tietoon. Tutkittava voi antaa suostumuksen suullisesti tai kirjallisesti. Myös käyttäytymiseen perustuva suostumus on hyväksyttävä, kuten kohteliaaseen haastattelupyyntöön vastaaminen. Tutkittavia täytyy informoida riittävästi ennen luvan kysymistä. Tiedottamiseen

kuuluvat tutkijan yhteystiedot, tutkimuksen aihe, aineiston keruun tapa ja sen kesto, aineiston käyttötarkoitus, säilytys ja jatkokäyttö sekä osallistumisen vapaaehtoisuus. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009, 4–6.)

Starttipajan työntekijöitä lähestyttiin sähköpostilla. Sähköpostissa esiteltiin tutkielman aihe sekä sen sisältö, ja siinä oli tutkielman toteuttajan nimi, puhelinnumero ja sähköpostiosoite. Sähköpostissa esitettiin, että tutkimusmenetelmänä tullaan haastattelun lisäksi käyttämään havainnointia ja mahdollisesti siihen kerätään myös muuta oheismateriaalia. Haastattelun alussa tutkielman aihe ja sisältö kerrattiin. Haastattelun kestoksi arvioitiin muutamia tunteja. Haastattelussa muistutettiin, että osallistuminen tutkielmaan on vapaaehtoista, ja että kaikki haastatteluaineisto tuhoetaan tutkielman valmistumisen jälkeen.

Havainnointijakson aika sovittiin työntekijöiden kanssa haastattelutilanteessa. Asiakkaita informoitiin havaintojaksosta etukäteen. Havaintojakson alussa tutkielman toteuttaja vielä esittäytyi ja kertasi tutkielman aiheen ja sisällön. Aineiston keruuksi ilmoitettiin havainnointi ja mahdolliset kenttähaastattelut. Asiakkaille selvitettiin, että tutkielmaan osallistuminen on vapaaehtoista, siihen kieltäytymisestä ei ilmene minkäänlaisia sanktioita, eikä se vaikuta heidän saamaansa palveluun. Havainnoinnin kestoksi ilmoitettiin viikko, ja aineisto luvattiin tuhota tutkielman toteutuksen jälkeen.

Toinen ihmistieteellisen tutkimuksen eettisen ohjeen periaate on tutkimukseen osallistuvien henkisen, taloudellisen ja sosiaalisen vahingoittamisen välttäminen. Henkisten haittojen välttäminen viittaa arvostavaan kohteluun sekä kunnioittavaan tapaan kirjoittaa tutkimusjulkaisussa. Tutkimuskohteelle taloudellisia ja sosiaalisia haittoja voi esiintyä erityisesti silloin, jos tutkimuskohdetta kohdellaan epäkunnioittavasti, arvostelevasti tai asenteellisesti. Vahinkoa voi aiheutua myös julkaisemalla leimaavia tuloksia, jotka eivät perustu pätevään tieteelliseen tutkimukseen. Lisäksi puutteellinen yksityis- ja tietosuojaa voi aiheuttaa ongelmia tutkimuskohteelle. Tämän vuoksi tietojen käsittelyssä ja säilyttämisessä tulee noudattaa erityistä huolellisuutta. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009, 7.)

Sekä työntekijöiden haastattelussa että havaintojaksolla kiinnitettiin huomiota tutkittavien arvostavaan kohteluun. Huomattavaa tässä tutkielmassa on, että kyseessä on arviointitutkimus. Arviointitutkimus määrittellään usein kohteen arvon tai ansion määrittämiseksi. Tässä tutkielmassa arvottaminen sinällään on toissijaista, sillä fokus on kehittämisessä. Tutkimuskohdetta ei arvostella, mutta tutkielmassa pyritään tunnistamaan epäkohtia, joita voidaan kehittää. Mahdollisen leimaavuuden vuoksi tutkielman kohteena oleva organisaatio on anonymisoitu. Itse havaintojaksoon kuului vuorovaikutusta asiakkaiden kanssa vain kenttähaastatteluiden osalta. Myös kenttähaastattelut toteutettiin sensitiivisesti.

Kolmas periaate ihmistieteellisen etiikan periaatteiden mukaan on yksityisyys ja tietosuojaja. Yksityisyysuoja kuuluu Suomessa perustuslailla suojattuihin oikeuksiin. Tutkimuksessa yksityisyyden suoja liittyy tiedon keruuseen, käsittelyyn ja tulosten julkaisemiseen. Nämä periaatteet jaetaan kolmeen osaan. Ne ovat tutkimusaineiston suojaaminen, aineiston säilyttäminen tai hävittäminen ja tutkimusjulkaisut. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009, 8.)

Keskeinen sosiaalialan tutkimusta koskevan tietosuojan juridiikka on säädelty Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2016/679, henkilötietolaissa (523/1999), julkisuuslaissa (621/1999) sekä sosiaalihuollon asiakaslaissa (812/2000) (THL 2018). EU:n tietosuojaja-asetuksessa (EU) 2016/679 ja henkilötietolaissa säädetään (523/1999) henkilötietojen käytöstä. Henkilötiedoksi määritellään kaikki luonnollista henkilöä, hänen ominaisuuksia tai elinolosuhteita kuvaavia merkintöjä, kuten esimerkiksi nimet, henkilötunnukset, fyysiset, psyykkiset, sosiaaliset tai kulttuuriset tekijät. Henkilötietojen käsittely tulee perustua aina asianosaisen suostumukseen. Lisäksi tunnisteellisiä aineistoja käytettäessä laaditaan rekisteriseloste. (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/679; Henkilötietolaki 523/1999.)

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2009) jaottelee henkilötietoja tunnisteellisuuden käsitteen suhteen. Tunnisteelliset tiedot viittaavat henkilön tunnistamiseen helposti ja kohtuullisilla kustannuksilla. Tutkimuksessa tunnisteet jaetaan yksilöiviin ja epäsuoriin tunnisteisiin. Yksilöivät tunnisteet viittaavat nimeen, osoitteeseen, henkilötunnukseen, syntymäaikaan, ihmisen ääneen ja kuvaan. Epäsuoria tunnisteita puolestaan ovat esimerkiksi kotipaikkakunta, asuinalue, koulutus, työpaikka sekä perherakenne. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009, 8.) Henkilötietolain (523/1999) 11:ssä artiklassa puolestaan määritellään, että kaikkien arkaluontoisten tietojen käsittely on kielletty. Arkaluontoisia tietoja ovat esimerkiksi henkilön sosiaalihuollon tarve, hänen saamat palvelut ja tukitoimet, etuudet, henkilön terveydentila, sairaus, vammaisuus sekä häneen kohdistetut tukitoimenpiteet. (Henkilötietolaki 523/1999.)

Julkisuuslaissa (621/1999) määritellään asiakirjojen salassapidosta. Sosiaalihuollon asiakkaan tiedot etuudesta, palvelusta, tukitoimesta, sairaudesta, vammaisuudesta tai seksuaalisesta käyttäytymisestä tai suuntautumisesta on määritelty siinä salaisiksi. (Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 621/1999.) Sosiaalihuollon asiakaslaissa (812/2000) säädetään, että sosiaalihuollon asiakirjat ovat salassa pidettäviä. Salassa pidettävästä asiakirjasta saa antaa tietoja vain asianosaisen suostumuksella. Lisäksi asiakkaalla on oikeus saada tietoa, mihin hänen tietojansa käytetään. Salaisten asiakirjojen antamisesta

tieteellistä tutkimusta varten säädellään julkisuus- (621/1999) ja henkilötietolaissa (523/1999). (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000.)

Tässä tutkielmassa ei ole kerätty henkilö- tai tunnistetietoja. Työntekijöiden haastattelu sisälsi yhden epäsuoraksi tunnistetiedoiksi määritellyn tiedon, heidän ammattituntintonsa. Tämä tieto muutettiin luokittelemalla. Tässä tutkielmassa käytetään myös VAT-tiedon hallintajärjestelmää sekä starttipajan verkkokansion sisältöä. VAT-järjestelmää eriteltiin havaintojakson ja VAT-koulutusmateriaalin perusteella. Verkkokansion sisältö puolestaan eriteltiin pelkästään metatietojen avulla.

Toinen yksityisyyteen liittyvä TENK:in määrittelemä eettinen periaate on tutkimusaineiston säilyttäminen tai hävittäminen. Tutkimusyhteisöllä tulee olla mahdollisuus tarvittaessa todentaa tutkimus. Kulttuurillisesti, historiallisesti ja tutkimuksellisesti merkittävät tutkimusaineistot olisi tärkeä arkistoida. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009, 10.) Tämän tutkielman aineisto on sovittu tuhottavan tutkielman valmistumisen jälkeen. Aineiston tuhoamista puoltaa se, että aineisto ei ole kulttuurillisesti tai historiallisesti erityisen merkittävää.

Kolmas yksityisyyttä koskeva kohta on tutkimusjulkaisuihin liittyvät seikat. Tutkimukset ovat julkisia, siten tutkimuksessa ei pääasiallisesti ole tarkoituksenmukaista esittää tutkittavien tietoja tunnistettavasti. Kvalitatiivisissa tutkimuksissa suorien lainauksien osilta on tarpeen tehdä tilannekohtaista arviointia siitä, mitä epäsuoria tunnisteita julkaisuun jätetään. Myös organisaatioita tutkiessa on syytä käyttää harkintaa tunnistettavuuden näkökulmasta. Nimettömyys ei ole tae tunnistamattomuudelle. Erityisesti he, jotka tuntevat tutkimuskohteena olevan organisaation tai yleisesti sen kenttää, voivat mahdollisesti tunnistaa tutkimuksen kohteena olevia toimijoita. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009, 11.)

Tutkielmassa pyritään hahmottamaan kehittämiskohteita, joka tarkoittaa käytännössä organisaatiossa esiintyviä epäkohtia. Näiden epäkohtien huomioiminen voi olla leimaavaa työntekijöille ja myös sen taustaorganisaatiolle. Myös asiakkaiden ongelmien käsittely saattaisi olla leimaavaa. Näiden vuoksi koko organisaatio on anonymisoitu tutkielmasta. Tutkielmassa käytetään suoria sitaatteja työntekijöiden haastattelusta. Kaikki haastateltavien ja havainnoinnin kohteiden tunnistetiedot on poistettu. Tiedot on poistettu myös liitteenä olevasta tutkimussuunnitelmasta. Suorissa tekstilainauksissa esiintyvien asiakkaiden nimet on anonymisoitu.

7 PAJATOIMINNAN RAKENNE

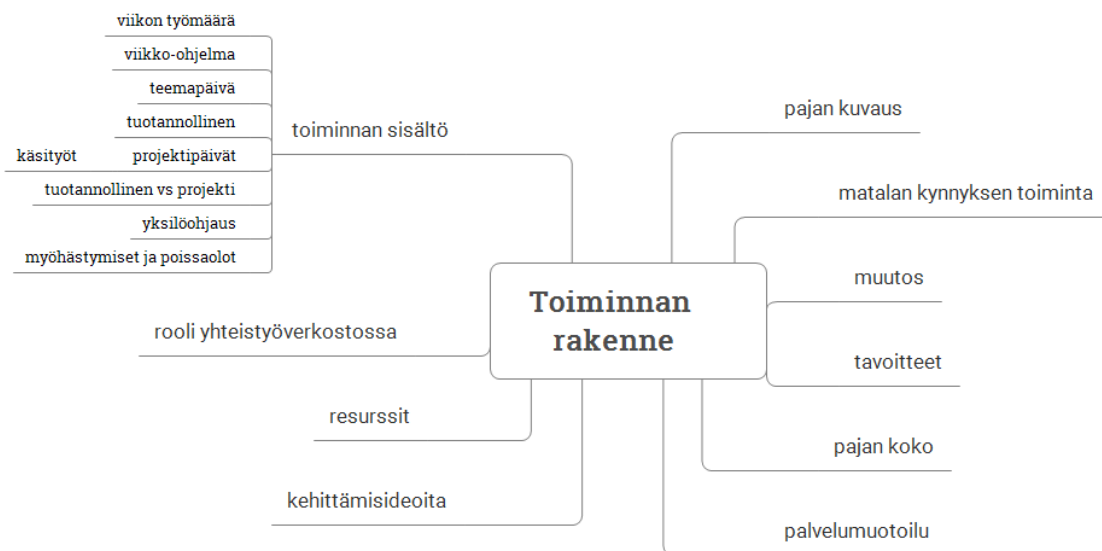
Tässä luvussa kerrataan tutkielman tutkimusasetelma sekä aloitetaan tulosten esittely starttipajan toiminnan yleisistä puitteista. Tutkielman viitekehyksenä toimii Mark, Henry ja Julnesin (2000) mukainen kuvaileva ja kehittävä realistinen arviointi. Taustafilosofia on realismi. Tutkielman tutkimuskysymys kuuluu, millaista vaikuttavuustietoa eräässä anonyymissä starttipajassa tuotetaan ja miten sitä voidaan käyttää hyväksi. Tutkimusmenetelminä tutkielmassa käytetään semistrukturoitua parihaastattelua, ei-osallistuvaa havainnointia sekä pajan oheisaineiston analysointia. Työntekijöiden haastattelu toteutettiin tammikuussa 2017 ja viikon kestänyt havainnointi marraskuussa 2017. Oheisaineiston sisältö analysoitiin metatiedoista, ja mielenkiintoa herättäneet tiedostot pyydettiin lähempään tarkasteluun. VAT-järjestelmän sisältöä tarkasteltiin koulutusmateriaalien ja havaintojakson pohjalta. Aineistot analysoitiin aineistolähtöisellä, induktiiviseen logiikkaan perustuvalla sisällönanalyysillä. Haastattelussa analyysiyksikkönä on yksittäinen ajatuskokonaisuus, havaintoaineistossa tapahtuma ja verkkoaineistossa tiedosto. Tulokset on kirjoitettu realistisen etnografian tyyliä.

Aineisto jäsenyi viiteen pääluokkaan (KUVA 5). Nämä ovat *toiminnan rakenne*, *asiakkaat*, *interventio*, *vaikuttavuus* ja *tiedon hallinta*. Vaikuttavuus ymmärretään tässä tutkielmassa realistisen arvioinnin mukaisesti CMO-konfiguraatioina. Siten vaikuttavuutta tarkastellessa täytyy huomioida kontekstit ja mekanismit. Sisällönanalyysin tuloksista *konteksteja* ovat pääluokat *toiminnan rakenne* ja *asiakkaat*. Nämä sijoittuvat Kuusisto-Niemen (2016) uudistetussa tiedonhallinnan paradigmassa entiteettiin *toimijat*. Pääluokka *interventio* luokka kuvaa osuvasti tiedonhallinnan paradigman entiteettiä *toiminta*. Realistisen arvioinnin viitekehyksessä tämä kuvaa potentiaalisia *mekanismeja*. Analyysin pääluokka *vaikuttavuus* puolestaan viittaa entiteettiin *tieto*. CMO-konfiguraation suhteen pääluokka *vaikuttavuus* viittaa pääasiassa *mekanismeihin*. Pääluokka *tiedon hallinta* puolestaan kuvaa pääosin *menetelmät*-entiteettiä.

KUVA 5. Haastattelun ja havainnoinnin pääluokat ja niiden suhde sosiaalihuollon paradigmaan (SHP) ja CMO-konfiguraatioon (CMO)

Toiminnan rakenne kuvaa starttipajan toimintaa raamittavia yleisiä tekijöitä. Tässä mielessä se tarkastelee pajatoimintaa organisaatioiden näkökulmasta. Kuvassa 6 on tiivistetty esitys luokasta. Tarkka kuva löytyy liitteenä (liite 3). Vaikuttavuustiedon kannalta tämä pääluokka tarjoaa toiminnan *kontekstin*. Kuusisto-Niemen (2016) tiedonhallinnan paradigmassa tämä pääluokka on yhtenevä entiteetin *toimijat* kanssa.

KUVA 6. Pajan toiminnan rakenne

Starttipaja määritellään nuorille 16–35-vuotiaille suunnatuksi toiminnaksi, joilla on elämönhallinnan ongelmia. Starttipaja tekee läheistä työtä toisen erillisen työpajan kanssa. Pajoissa on omat asiakkaat ja omat työntekijät. Toisinaan kuitenkin asiakkaat vierailivat toisessa pajassa, ja työntekijät saattavat työskennellä toisen pajan asiakkaiden kanssa. Työntekijät kokevat työskentelyn kahden pajan välillä toisinaan haastavaksi. Pajaan on neuvoteltu 2017 alkuvuodesta uudet palvelusopimukset, joten toiminta on ollut

muutoksessa. Starttipaja on luonteeltaan matalan kynnyksen toimintaa. Sitä kuvataan ensimmäisenä paikkana aloittaa nuorten ongelmien ratkominen, mutta toisaalta myös viimeisenä mahdollisuutena, kun muut vaihtoehdot on jo käyty lävitse. Pajan toiminnan on tarkoitus olla haastavuudeltansa matalaa, koska asiakaskunta koostuu ensisijaisesti suhteellisen alhaisen toimintakyvyn omaavista henkilöistä.

Pajatoiminnassa tavoitellaan asiakkaiden sijoittumista opiskelu- ja työelämään. Tämä voi tapahtua tarpeen vaatiessa vaihtoehtoisten koulutusväylien kautta. Ensisijassa pajassa kuitenkin keskitytään elämänhallinnan kasvattamiseen.

Työntekijä: ”Sellanen pitemmän / ajan tähtäin on siinä opiskelussa ja työelämässä / mutta mutta niin kyllä meillä ensisijaset tavoitteet on sen arjen kuntoon laittaminen.”

Starttipajan asiakasmääräksi on määritelty kymmenen henkeä. Asiakaspaikat voidaan kuitenkin jakaa osiin, mikäli he eivät ole pajassa täyttä viikkoa. Näin ollen aktiivisten asiakkaiden määrä voi olla enemmän kuin kymmenen.

Pajan työviikko on neljän päivän pituinen, tiistaista perjantaihin. Asiakkaiden työpäivä on kello kymmenestä kahteen. Viikko on jäsennetty vakio-ohjelman mukaisesti. Viikko aloitetaan kuulumiskierroksella, jossa jokainen asiakas kertoo vuorollaan viikonloppun kuulumiset. Samalla käydään lävitse viikon ohjelma. Jokainen päivä aloitetaan uutisten katselulla. Tiistaisin pajassa käsitellään kuntoutukseen liittyviä teemoja. Keskiviikkoin pajassa toteutetaan tuotannollista työtä. Torstaina ja perjantaina pajassa tehdään projektitöitä. Päivien järjestystä saatetaan vaihtaa. Näin esimerkiksi tehtiin havaintojaksolla, jolloin teemapäivä toteutettiin keskiviikkona.

Teemapäivinä käsitellään esimerkiksi mielenterveysasioita teorian tasolla sekä tehdään niihin liittyviä harjoituksia. Tällaisia teemoja ovat esimerkiksi terveys, ruokavalio ja seksuaalisuus. Tuotannollista työtä toteutettiin starttipajan lisäksi myös taustaorganisaation yhteistyökumppaneiden muissa pajoissa. Tällaisia ovat esimerkiksi metallipaja, taidepaja ja kotitalouspaja. Starttipajassa tehdään moninaista käsitöitä. Esimerkkejä näistä ovat hyväntekeväisyyteen menevät vaatekappaleet, tekstiiliartikkelit ja koriste-esineet. Kussakin tuotannollisessa projektissa on useita eri vaiheita. Esimerkiksi patalappujen kohdalla käytettiin kierrätysvilla. Ensin villa käsiteltiin käyttökelpoiseksi, patalaput suunniteltiin, huovutettiin uudestaan ja pakattiin.

Projektipäivinä pajassa toteutetaan paljolti käsitöitä, esimerkkeinä keramiikka- ja puutyöt. Tuotannollisia ja projektitöitä toteutetaan kuitenkin soveltaen, sillä toiset asiakkaat tekivät projektitöitä tuotannollisen työn päivänä, ja toisaalta toiset tuotannollisia töitä projektityön päivänä. Asiakkaat ohjattiin työtehtävään pääsääntöisesti aamuisin. Toisinaan asiakkaita ohjattiin tekemään pienissä osissa erilaisia tuotannollisia ja projektitöitä sekaisin. Teema-, tuotanto- sekä projektityöpäivinä asiakkaat toimivat vaihdellen ryhmässä ja yksilöittäin.

Pajatoimintaan kuuluu myös yksilövalmennusta. Se toteutetaan asiakkaan kanssa kahden kesken. Siinä määritellään tavoitteita pajajaksolle. Humoristisesti ilmaistuna kyseessä on keskustelua siitä, mitä asiakkaat elämällensä tekevät.

Työntekijä: ”Mä voisin keksii sulle jotain tehtävää tai sitte voitais kattoo valmennusaikaa.

Antton: ”Että mitä mä teen mun elämällä.”

Työntekijä: ”Ni, et voisit valmiiks jo miettiä, no ei vaa.”

Yksilövalmennukseen sisältyvät myös sopimusten tekemiset uusista asiakkaista yhteistyökumppaneiden kanssa, alkuhaastattelut sekä välipalaverit jo käynnissä olevista asiakkuuksista. Lisäksi yksilövalmennukseen kuuluu VAT-arviointi. Yksilövalmennusta toteutetaan säännöllisesti, ja sen ohjeellinen määrä on kolme kertaa kuussa, mutta määrää voidaan vähentää tai kasvattaa. Toinen työntekijä vastaa kokonaisuudessaan yksilövalmennuksesta. Yksilöaikojen aikana toinen työntekijä on yksin muun ryhmän kanssa. Yksilövalmennuksen arvioidaan vievän toisen työntekijän aikaresursseista noin puolet. Pällekkäistä työtä vältetään eri hoitavien tahojen kesken. Mikäli asiakkaalla esimerkiksi on jo hoitava taho päihdeasioihin, yksilövalmennuksessa ei puututa siihen.

Starttipajassa kiinnitetään paljolti huomiota poissaoloihin ja isompiin myöhästymisiin. Sairastumistapauksissa asiakkaalta vaaditaan lääkärintodistus. Sairastumisperusteisessa poissaolossa asiakas menettää työmarkkinatuen lisäosan. Mikäli pajaan ei ilmoiteta lainkaan poissaolon syytä, kyseessä on luvaton poissaolo. Tällöin työmarkkinatuki menetetään kokonaan sanktiona poissaolosta. Mikäli luvattomia poissaoloja on seitsemän peräkkäin, asiakkuus keskeytetään. Tosin pajan asiakkaista valtaosalla on kontakti pajaan vain muutama päivä viikossa, joten työntekijät soveltavat päivämääriä tässä suhteessa. Mikäli pajajakso keskeytyy, on mahdollisuus aloittaa uusi jakso. Pieniin myöhästymisiin

suhtaudutaan pajassa ymmärtävästi. Kuitenkin suuremmat, esimerkiksi yli puolen tunnin myöhästymisen saattaa joutua korvaamaan jäämällä pajaan pidemmäksi ajaksi tavanomaisesta.

Palvelumuotoilun näkökulmasta paja eriytyy kolmeen eri palvelulinjaan. Nämä ovat toimintakyvyn tutkimuspalvelu, toimintakyvyn tukemispalvelu sekä työ- ja opiskelukykyä vahvistava palvelu. Kuntoutukseen ohjaava taho päättää linjan, johon asiakas osallistuu. Pajan yhteistyötahoiksi nimetään erityisesti sosiaalihoito ja TYP. Sosiaalihoito puolestaan toimii valvovana tahona sosiaalihoitolain mukaisille asiakkaille. Palveluihin ohjaava taho määrittää palvelulinjan, asiakassopimuksien kestot, asiakkaiden saaman kuntoutuksen määrän sekä sopimusten keskeyttämisen, yksilöohjauksen määrän sekä joitain yleisiä periaatteita. Lisäksi se määrittää joitain yksityiskohtia, kuten sen, että kontaktipäivien vaihtaminen täytyy toteuttaa saman kalenteriviikon sisällä. Valvovat tahot eivät varsinaisesti vaikuta toiminnan sisältöön. TYP:in työntekijöillä on pääsy pajan asiakkaiden VAT-tietoihin. Paja tekee tiiviiksi kuvattua yhteistyötä asiakkaiden ja TYP:in sekä sosiaalihuollon kanssa verkostopalavereissa. Työntekijöiden mukaan pajalla opitaan nuoresta paljon, koska he ovat tekemisissä tiivisti heidän kanssaan. Tätä tietoa jaetaan esimerkiksi TYP:in käyttöön.

Yhteistyötä toteutetaan suoraan sosiaalityöntekijöiden ja muiden asiakkaita hoitavien tahojen, kuten psykoterapeuttien kanssa. Heidän kanssaan käsitellään asiakkaan kuntoutukseen liittyviä asioita. Myös kolmannen sektorin toimijat kuuluvat yhteistyöverkostoon. Näille toimijoille saatetaan esimerkiksi ohjata asiakkaita, joilla ei ole edellytyksiä starttipajatoiminnassa. Asiakkaat saattavat jatkaa starttipajasta kolmannen sektorin toimijoille kuntouttavaan työtoimintaan. Tällöin pajalla on mahdollinen kontakti kyseisen järjestön toimintaan. Työntekijät keskustelivat havaintojakson aikana lopettaneen asiakkaan kanssa, että järjestäisivät tutustumiskäynnin kolmannen sektorin toimijaan, johon hän oli menossa kuntouttavaan työtoimintaan.

Starttipaja saa valtaosan rahoituksestaan opetus- ja kulttuuriministeriöltä vuosittain haettavasta hankerahoituksesta. Rahoitus ei kuitenkaan riitä kattamaan pajan kuluja, joten tukea haetaan myös muista lähteistä. Tämän arvellaan olevan noin neljäsosan kuluista. Pajan toimintaa toteutetaan ostopalveluna, jolloin osa rahoituksesta tulee sitä kautta. Talousasiat koetaan pajassa haasteeksi. Työntekijät kokevat, että pajan lisärahoitus helpotaisi työtä.

Työntekijä: ”Että mehä / voitais tehdä laajasti kaikenlaisia eri asioita et jos meillä olis rahaa käytössä / et meidän ei tarttis miettiä että hankitaanko me nyt / tuon kolmen litran maalipurkki / et tarvitaanko me ne vai pitäiskö kaivaa jotain vanhoja maalinloppuja tuolta / ja / saadaan väärää maalia ja väärän väristä maalia ... ”

Toinen työntekijä: ”Mutta pärjättäiskö me sillä [vanhoilla maaleilla] kuitenkin”

Työntekijä: ”Nii ja pärjättäiskö me kuiteski sitte sillä / se o se o / kuitenkin / että me voitais tehdä asioita sitte / helpommi jos meillä olis taloudellisia talous- / taloudellisia resursseja käytössä rahaa”

Toinen työntekijä: ”Mmm saattaa tulla jotain hyviä ideoita / mut sit se kaatuu siihen että meillä ei oo / oo / oikein budjettia sitte / ostaa niitä materiaaleja.”

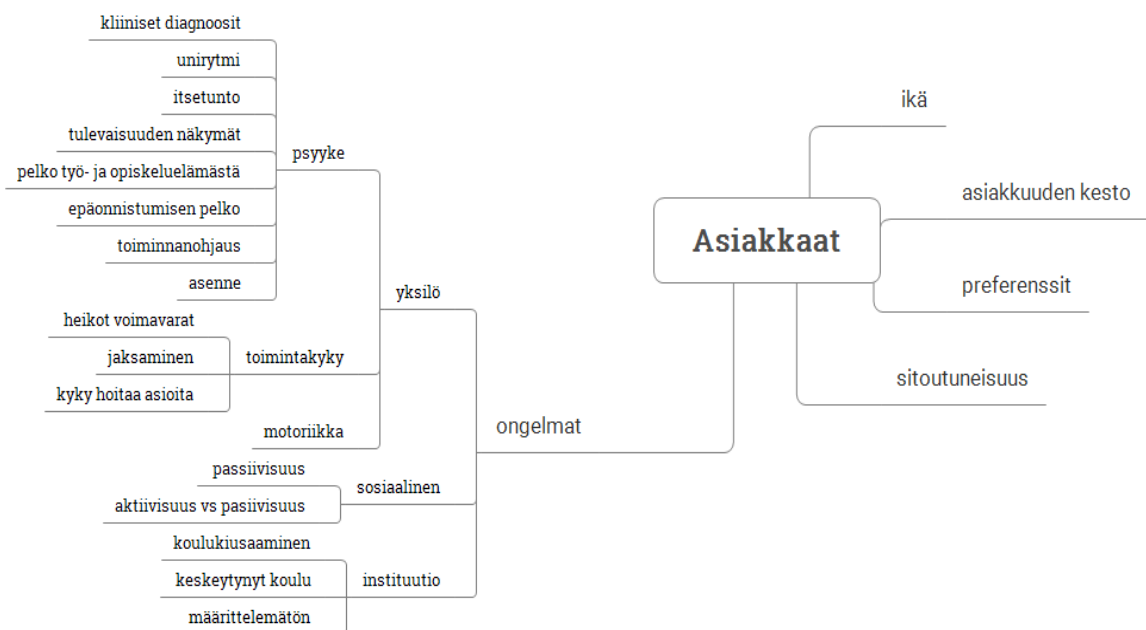
Talousresurssien lisäksi työpajan ohjaajien määrä on työntekijöiden mukaan mitoitettu liian pieneksi, koska ryhmän kanssa täytyisi olla kaksi täyttä ohjaajaa. Paja tulee toimeen sillä, että se käyttää paljon kierrätysmateriaaleja luovuutta käyttäen. Tästä työntekijät kokevat ylpeyttä.

Haastattelun ja havaintojakson aikana keskusteltiin myös siitä, miten työtä voisi kehittää. Tiettyjen rakenteiden osalta kehittäminen nähtiin jopa välttämättömyydeksi. Rakenteita pohdittiin muutettavaksi esimerkiksi hienosäätämällä kohderyhmää. Muita sisällöllisiä kehittämisen kohteita olivat hyödyllisen ja yhteisen toiminnan lisääminen, yhteistyö psykiatrian kanssa sekä jalkautuminen asiakkaiden arkeen. Jalkautuminen voisi olla esimerkiksi asioiden hoitaminen asiakkaiden kanssa tai heidän hakeminen kotoa aamulla, mikäli sieltä lähteminen on heille erityisen hankalaa. Työntekijät myös toivovat pajan rahallisten resurssien kasvattamista siten, että pajaan voitaisiin palkata yksi ryhmän kanssa toimiva ohjaaja lisää. Lisäksi pajaa ehdotettiin kehittävän seinättömyydellä sekä antamalla organisaation tiloja ulkopuolisten käyttöön. Seinättömyyden arveltiin lisäävän yhtenäisyyttä ja avoimuutta sekä helpottavan liikkuvuutta.

8 PAJAN ASIAKKAAT

Asiakkaisiin liittyvät päätekijät esitetään kuvassa 7. Laajempi kuva löytyy liitteenä (liite 4). Keskeisimpänä teemana on asiakkaiden ongelmiin liittyvät seikat. Myös asiakkaat ovat *kontekstuaalinen* tekijä tiedonhallinnan näkökulmasta. Tiedonhallinnan paradigmaan (2016) jäsennettynä kyse on sosiaalihuollon palveluja käyttävistä *toimijoista*.

KUVA 7. Pajan asiakkaat

Asiakkaiden keskimääräinen ikä arvioidaan haastattelussa olevan noin 25 vuotta. Nuoren iän mielletään näkyvän asiakkaassa uhmana. Asiakkuuksien kestojen arvioidaan olevan suhteellisen pitkiä, noin puolesta vuodesta vuoteen. Pituudessa arvioidaan olevan kuitenkin voimakasta vaihtelua, sillä alussa lopettaneiden määrä tiputtaa keskiarvoa. Toisaalta asiakkuudet ovat kestäneet jopa kaksi vuotta. Pajan toiminnassa pyritään ottamaan huomioon asiakkaiden preferenssit. Asiakkaat kuitenkin tuovat niukasti omia toiveitaan esille. Poikkeuksena ovat aktiivisemmat ryhmät, jotka ovat esittäneet toiveita esimerkiksi luonnossa liikkumisesta, kankaan painannasta ja huovutuksesta. Pajassa ei ole varaa toteuttaa kaikkia asiakastoiveita.

Asiakkailla arvellaan ilmenevän monenlaisia haasteita, joiden taustalla mielletään olevan erilaisia tekijöitä. Haasteet voidaan eritellä yksilön, sosiaalisen sekä

institutionaalisen näkökulmien suhteen. Yksilölliset ongelmat liittyvät psyykkisiin tekijöihin ja asenteeseen. Monilla asiakkaista on mielenterveyshäiriöitä, joista yleisimmiksi mielletään masennus ja ahdistus. Myös psykoottisuutta, persoonallisuushäiriöitä, ADHD:ta, Aspergeria, alkoholi-, huume- ja peliriippuvuutta sekä sosiaalisten tilanteiden pelkoja ilmenee. Lisäksi asiakkaiden unirytmii on usein kääntynyt päiväpainotteiseksi. Monien asiakkaiden itsetunto on matala, ja itsearvioitujen tulevaisuuden näkymät hämärät. Heidän mielletään pelkäävän opiskelu- ja työelämään siirtymistä. Joillain asiakkailla näyttäisi myös olevan huomattavaa epäonnistumisen pelkoa pajaprojekteihin liittyen.

Liisa: ”Mä haluan onnistua tässä.” *Työntekijä* neuvoo ja asiakas katselee hiljaa vierestä. *Liisa* pyörittelee päätään: ”Mä otan stressiä tästä nyt kauheesti, kun alkaa tekee jotain, ni sit tulee hirvee olo, et entä jos ei onnistukaan.”

Myös asiakkaiden toiminnanohjaus nähdään haasteelliseksi. Asiakkaiden keskittymiskyky saattaa olla alhainen, ja heidän on vaikea löytää kiinnostuksen kohteita. Lisäksi oma-aloitteisuuden ajatellaan olevan alhainen. Myös asiakkaiden toimintakyky mielletään jokseenkin lyhytnäköiseksi.

Työntekijä: ”Jotenkin tuntuu että ne ei aina niinku / tai ei jotenkin ei nää sitä lopputulosta että se alku saattaa olla jotenkin tosi tuskasta.”

Toinen työntekijä: ”Varmastikkin että / se on se semmonen / pitkälle näkeminen että ne ei niinku vielä ymmärrä sitä lopputulosta / niinku tähdätä sinne / että jotenkin se palkinto pitäis saada ja / mielenkiinto niinku saada tässä.”

Lyhytnäköisyyden arvellaan johtuvan kokemuksen puutteesta. Toisinaan kuitenkin työntekijät myös yllättyvät asiakkaiden toimintakyvystä. Myös asenteessa nähdään olevan mahdollisia hankaluuksia. Toisaalta asiakkaita kuvataan passiivisiksi, jolla viitataan siihen, että he eivät ole orientoituneet kuntoutumaan. Työntekijät mieltävät, että asiakaskunnassa voi olla pieni määrä hyvinvointipalvelujen hyväksikäyttäjiä.

Asiakkaiden toimintakyvyssä kuvataan olevan erilaisia haasteita. Esimerkiksi voimavarat ja jaksaminen mielletään pieniksi. Tämä näkyy toteuttaessa projekti- ja tuotannollista työtä, mutta myös omien asioiden, kuten erinäisten sosiaalietuuksien ja sopimusten hoitamisessa. Myös pienmotorisessa kyvykkyydessä on vaihtelevuutta. Joillain asiakkailla on vaikeuksia toteuttaa tarkkaa manuaalista työtä.

Työntekijöiden mukaan passiivisuus kuvaa asiakaskuntaa. Asiakkaat toisinaan käyttäytyvät passiivisesti, ja heidän elämäntilanteensa kuvataan usein olevan pysähtyneessä tilassa. Myös eristäytyneisyyttä ilmenee. Eristäytyneisyys tarkoittaa tässä sosiaalisen kontaktin vähyyttä sekä ajanviettoa yksin kotona. Passiivinen käyttäytyminen näkyy haastattelun mukaan kasvaneena ohjauksen tarpeena, vetäytymisenä, varautuneisuutena sekä sosiaalisen kyvyn haasteina. Asiakkaiden sosiaalisen kyvyn haasteita perusteltiin sillä, että pajan historiassa asiakkaat eivät ole ryhmäytyneet itsenäisesti. Haastattelussa passiivisuuden miellettiin näkyvän myös kykenemättömyytenä olla osa ryhmää ja puutteellisenä itsensä ilmaisuna.

Työntekijä: ”Että jo puhuminenki jo toisille puhuminenki on on / joilleki se vaikea asia / itsenäisesti ilmaiseminen jollain lailla // ei meillä näitä puhumattomia ole mutta sellasia että jotka puhuu vaa ku kysytään jotain / mut että sellasia jotka ite aktiivisesti puhuis jotain ni puhuis ni se se on monella niinku / se on ensimmäinen asia mikä täällä tulee niinku esille.”

Havaintojaksolla asiakkaiden passiivisuus työvaiheiden ja prososiaalisen käyttäytymisen suhteen näytti vaihtelevan. Vaihtelua tapahtui niin yksilöiden sisällä kuin välilläkin. Asiakkaat saattoivat työskennellä projekteissa välillä itsenäisesti, mutta välillä jäivät esimerkiksi tuijottelemaan seinää toimettomina. Jotkut asiakkaat puolestaan käyttäytyvät jatkuvasti aktiivisesti ja toiset jatkuvasti passiivisesti. Myös asiakkaiden vertaissuhteiden aktiivisuus ja aloitteellisuus vaihteli huomattavasti asiakkaiden välillä.

Asiakkailla ilmenee myös ongelmia, jotka liittyvät yhteiskunnan instituutioihin. Näitä ovat esimerkiksi koulukiusaaminen, keskeytynyt koulu sekä määrittelemättömät ongelmat. Määrittelemättömillä ongelmilla viitataan tilanteeseen, jossa asiakkaalla ei välttämättä ole mitään diagnosoitua toimintakykyä häiritsevää ominaisuutta, mutta he eivät silti pärjää avoimilla koulutus- ja työmarkkinoilla.

Työntekijä: ”Tässä systeemissä pyörii semmoset / ikuisuus ihmiset että niillä on koko elämässään ollu sitä elämää häiritseviä ominaisuuksia tai häiriöitä / tai mitä ne sitten onkaan / tai heikkolahjasuus esimerkiks / päässy eteenpäin aina / koulussa luokalta eteenpäin / saanu koulun / päättötodistuksen eteen ja sitten hän on menny ammattiopistoon ja sieltä saanu sieltäki / sieltä saanu paperit / mut ja / systeemi uskoo et sit ku se saa vaa paperit ni sit se menee töihin / mutta mutta ku se ei

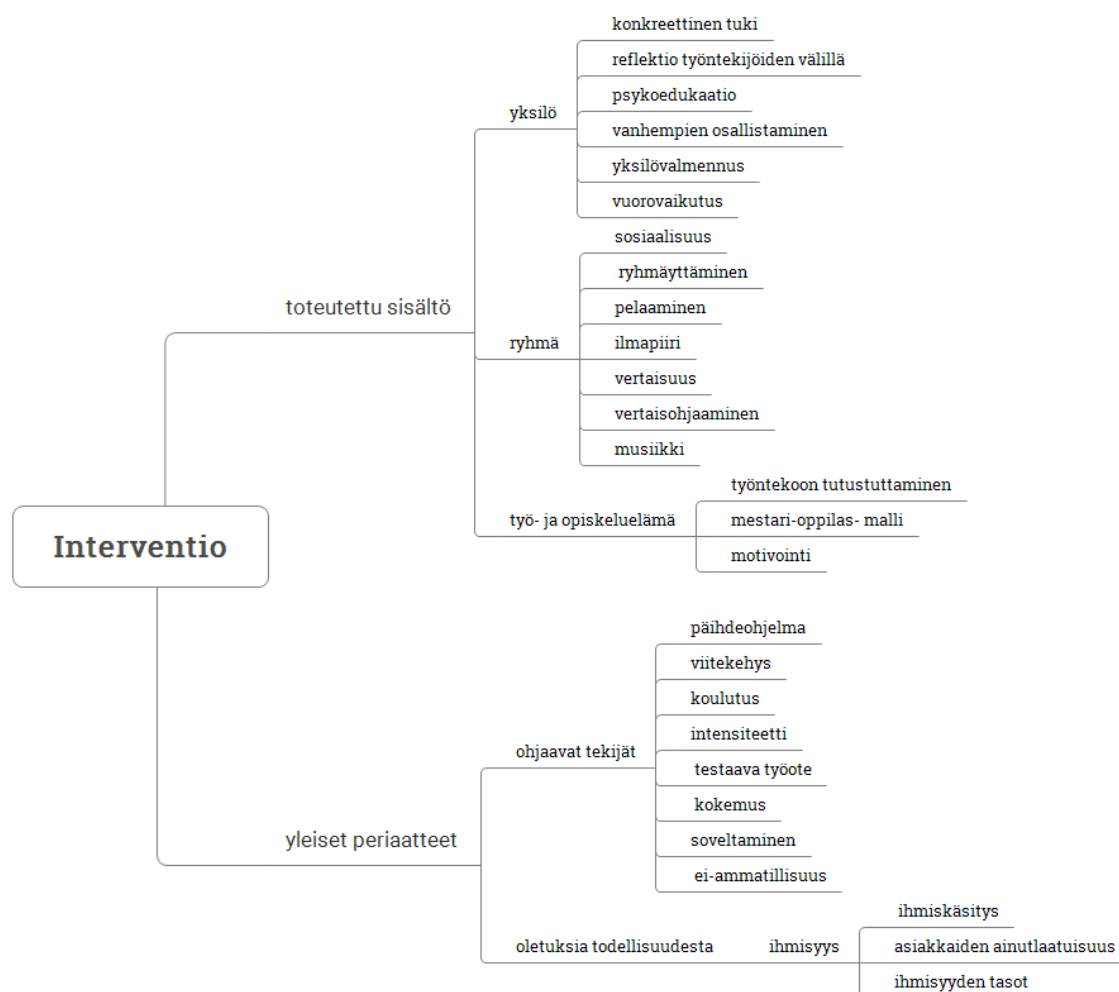
oo nii että sitte useesti ku ne ihmiset menee töihin / että ne kun ovesta astuu sisälle
ni / voi sanoo että työhaastattelijä ajattelee että / tätä ihmistä ei niinkun / töihin
oteta / tavalliseen työpaikkaan.”

Toisinaan ilmenee myös asiakastapauksia, joiden arvellaan kuuluvan intensiivisempään interventioon kuin mitä kuntouttavassa työtoiminnassa voidaan tarjota. Tällaisen palvelun puutteen syyksi esitetään kustannuksia.

Työntekijä: ”Et meidän asiakkaista [me] ihmetellään että minkä takia on työttömiä
työnhakijoita / kun ennemminkin aateltas että niitten pitäis olla jossain kuntoutus-
toimessa tai / sairaanhoidossa tai jossain muussa / että jotankin tässä on niinku ta-
pahtunut että / tässä yhteiskunnassa että et / ne on työttöminä työnhakijoina ne ai-
kuiset / joilla pitäis olla niinku vähä / vähä jossain enemmän iha muussa statuk-
sessa olla.”

9 PAJAN INTEVENTIO

Pajan sisäistä toimintaa tarkastellaan käsitteen interventio kautta. Se käsittää sekä toteutetun sisällön, että toimintaa ohjaavat periaatteet (KUVA 8). Tarkempi kuva löytyy liitteenä (liite 5). CMO-konfiguraation näkökulmasta interventiot kuvaavat potentiaalisia *mekanismeja*. Tiedonhallinnan paradigman (2016) näkökulmasta kyse on *toiminta*-entiteetistä.

KUVA 8. Paja interventiona

Toteutettu sisältö eriytyy kolmeen eri tekijään, jotka ovat yksilö, ryhmä sekä työ- ja opiskeluelämä. Jäsennys yksilön ja ryhmän suhteen viittaavat kohdeperustaisuuteen. Toisin sanoen sekä yksilö että ryhmä ovat interventiivisen työn kohteena. Työ- ja opiskeluelämä puolestaan viittaavat pajan jaettuihin tavoitteisiin. Toisaalta myös ryhmä- ja

yksilötyön suhteen voidaan mieltää erilaisia tavoitteita. Kaikki sisällöllisen toiminnan tekijät ovat luonteeltaan sumeita ja osin toisiinsa kietoutuneita.

Pajatoiminnassa on käytössä useita eri menetelmiä, ja siihen pyritään sisällyttämään mahdollisimman paljon toiminnallista sisältöä. Toiminnallinen sisältö käsittää tuotannollisissa ja projektitöissä toteutetut käsityöt sekä liikunnallisen ja luontoon liittyvän toiminnan. Toiminnallisuuden ajatellaan tukevan syvällistä yhteyttä asiakkaiden kanssa. Työntekijät kuvaavat esimerkiksi tuotannollista työpäivää keskustelupäiväksi, jossa he ruppatelevat yhdessä ja ihmettelevät maailman menoa. Toisinaan keskustelut koskettavat myös kuntoutukseen liittyviä asioita.

Pajatoiminnan yksilöllisyys tulee esille erityisesti yksilökohtaisten tavoitteiden suhteen. Tavoitteiden eteen työskennellään ensisijaisesti yksilövalmennuksessa. Ne määritellään alkujaksolla, ja ne tarkastetaan viimeistään silloin, kun lähettävä taho osallistuu palaveriin. Tavoitteet saattavat olla laajoja ja ympäripyöreitä, mutta niitä pyritään kiteyttämään ja konkretisoimaan. Asiakkailla ilmenneitä tavoitteita ovat esimerkiksi mielekkyyttä elämään, unirytmien korjaaminen, sosiaalisia kontakteja, peruskoulu loppuun ja ulkona liikumisen harjoittelu. Yksilövalmennuksessa saatetaan antaa myös tehtäviä, jotka voivat liittyä esimerkiksi arvojen kirkastamiseen.

Työntekijöiden välinen refleктоiva puhe tukee yksilökohtaista asiakastyötä. Työntekijät käyvät refleктоivaa keskustelua erityisesti asiakkaiden lähdettyä pajasta. Toisaalta keskustelua saatetaan käydä myös pitkin päivää, kun asiakkaita ei ole paikalla. Havaintojaksolla refleктоinti kosketti esimerkiksi asiakkaiden toimintakykyä ja käyttäytymisen syytä, käyttäytymisen yllättävyyttä tai ennalta-arvaamattomuutta, ammatillista suuntautumista, jämäkyttä, kärkeästä asennoitumista ja sen taustasyytä, muuttunutta käyttäytymistä sekä asiakkaan essentialistista arvoa.

Asiakkaat saavat pajassa konkreettista tukea omien asioiden hoitamiseen. Asiakkaat esimerkiksi hoitivat toimeentulotukeen, vuokrasopimukseen ja sähkösopimukseen liittyviä asioita pajatyöskentelyn aikana. Myös psykoedukaatio on osa työskentelyä. Työntekijät kävivät psykoedukatiivista keskustelua esimerkiksi päihderiippuvuuteen liittyen. Yksilökohtaista työskentelyä toteutetaan myös positiivisten käytöstepojen, kuten tervehtimisen, hyvästelyn ja kiittämisen suhteen. Asiakkaisiin pyritään vaikuttamaan lisäksi osallistamalla heidän vanhempiaan kuntoutusprosessiin.

Haastattelussa työntekijät korostivat vuorovaikutuksen merkitystä pajatoiminnassa. Kontaktin saaminen asiakkaaseen ja yksilöllinen kohtaaminen nähdään tärkeäksi. Yhteys asiakkaisiin luodaan esimerkiksi yhteisillä intresseillä tai nostamalla keskusteluun

asiakkaita kiinnostavia asioita. Työntekijät tekevätkin paljon keskustelualoitteita asiakkaille. Työntekijät esimerkiksi kyselivät asiakkailta kuulumisia, millä tulevat paikalle pajaan, seuraavatko uutisia, musiikkiin liittyviä asioita, kuten tuntevatko he jonkin kappaleen, millaista musiikkia he soittavat, soittaako asiakas bändissä, terveysasioista, seurustelukumppaniin liittyvistä asioista sekä työtehtävän onnistumisesta. Työntekijät myös kehuivat paljon asiakkaita, esimerkiksi päähinettä, käsialaa, luonnetta ja soittotaitoja. Pajassa myös toteutetaan yleisorientoitunutta keskustelua, joka ei varsinaisesti ole kohdennettu yksittäiselle henkilölle. Tällaista keskustelua käytiin muun muassa valeuutisiin, omakotitalossa asumiseen ja terassiin, matkustamiseen, työaikoihin, henkilön uneen ja avaimiin liittyen.

Pajan työntekijät orientoituvat horisontaalisesti asiakkaisiin. Työntekijät arvelevat vuorovaikutuksen jäävän ohueksi, mikäli sitä toteutettaisiin tiukasti ammatillisesta roolista käsin.

Työntekijä: ”Se että jos sä / jotenkin niinkun katot ylhäältä päin / jotenkin niinkun kauheen ammatillisesti / ni se saattaa jäädä tosi ohueks se vuorovaikutus sitte.”

Horisontaalinen vuorovaikutus ilmenee usealla tavalla. Asiakas esimerkiksi saattoi kysyä työntekijältä kuulumisia, ja työntekijä saattoi kertoa avoimesti esimerkiksi hänen omasta terveydentilastaan. Asiakas ja työntekijä myös huomasivat, että heillä on sama aktiivisuusranneke, ja he keskustelivat siitä. Työntekijät ja asiakkaat tekevät vapaasti asioita yhdessä, he esimerkiksi saattoivat katsoa YouTubesta musiikkivideoita ja kasata yhdessä palapeliä.

Työntekijät myös pyrkivät asiakkaiden inhimilliseen kohtaamiseen. Sen pohjana on humaani ihmiskäsitys, jotka perusajatukseksi määritellään se, että ihmiset ovat pohjimmiltaan hyviä. Siitä seuraa uskominen ja luottaminen asiakkaaseen. Ajatuksena myös on, että erottautuu ”armottomasta järjestelmästä”. Ihmiskäsitys ilmenee arkisissa kohtaamisissa. Tämä viittaa asiakkaiden tunteiden ja kokemusten ymmärtämiseen, esimerkiksi sairauksien oireisiin liittyen.

[Projektityötä tehtäessä] *Työntekijä* neuvoo asiakkaalle työvaihetta. *Sauli:* ”Ei, nyt ei pysty, tulee niin vammanen olo. Meen tonne.” *Työntekijä:* ”Joo, mee kerää voimia ja katotaan sit.” ... *Sauli* istuu itsekseen ja juo mehua. *Työntekijä* istuu *Saulin* viereen ja sanoo: ”Jatkettaisko me jossain vaiheessa.”

Inhimillinen ymmärtäminen näkyy myös suhtautumisessa myöhästymisiin, poissaoloihin ja erinäisiin haksahduksiin. Kuitenkin suuremmat, noin yli puolen tunnin myöhästymiset joudutaan usein korvaamaan. Poissaolojen kohdalla on olemassa tarkat määreet sanktioista, esimerkiksi usean päivän luvaton poissaolo katkaisee asiakkuuden. Poissaoloista kuitenkin keskustellaan suopeasti. Myöhästymisiin suhtautumisessa näytti olevan hieman eroavaisuutta työntekijöiden välillä. Toinen työntekijöistä huomautti asiakkaita pienistäkin myöhästymisistä, joskin pehmitti sitä huumorilla. Lisäksi hän otti hieman kovemman linjan pidemmissä myöhästymisissä.

Työntekijä tulee työhuoneesta ja sanoo Toiselle työntekijälle: ”Alina oli ilmaantunu paikalle. Mitä keksitään? Ylitöitä rangaistukseks?” He lähtevät, Toinen työntekijä sanoo hiljaa: ”Vaihtoehtoisesti 20 raipan iskua.”

Pajassa esiintyy myös riittejä ja artefakteja. Esimerkiksi lopettaville asiakkaille toteutetaan ”itkiäisiä”, jotka sisältävät kahvi- ja leivonnaistarjoilun. Artefaktit viittaavat tapoihin ja fyysisiin esineisiin, jotka ovat osana pajaa tai sen toimintaa. Työntekijä kertoi asiakkaille, että kaikista asiakkaista täytyy jäädä joutain pajaan. Hän esimerkiksi jakoi tarinan asiakkaasta, jonka muistoksi seinälle oli ripustettu vasara. Vasara oli ripustettu seinälle erään asiakkaan kunniaksi, koska hän oli erityisen nopea eräässä tuotannollisessa työssä. Lopettavan asiakkaan kanssa työntekijä puhui, että hänen tapansa toimia eräässä pelissä jää osaksi pajan toimintaa.

Myös huumori näyttäytyy useasti asiakkaiden keskinäisessä, asiakkaiden ja työntekijöiden sekä työntekijöiden välisessä vuorovaikutuksessa. Työntekijät käyttivät huumoria esimerkiksi tuotannollista työtä neuvoessa. Myös jotkut asiakkaat vitsailivat esimerkiksi parodiaan ja ironiaan kautta.

Työntekijä: ”... Välillä [itse] huonosti kuulee.” Paula: ”Voi olla tarkkaavaisuudestaikin.” Työntekijä naurahtaa: ”Voi olla.”

Ryhmässä oleminen mielletään tärkeimmäksi pajan toiminnan muodoksi. Projekti- ja tuotantotyö nähdään pikemminkin välineenä ryhmässä olemiselle kuin itsenäisenä tavoitteena.

Työntekijä: ”Kädentaidot ja nää meidän omat projektit tietysti mutta siinä on tietysti / se mitä me tehdään on / se on vaan se väline millä me ollaan ryhmässä.”

Toinen pajatoiminnan interventiivinen pääkokonaisuus kohdistuu ryhmämuotoiseen toimintaan. Tämän kautta tarkasteltuna asiakkaat voivat harjoitella sosiaalista toimintaa ryhmässä. Lisäksi he saavat ryhmästä sosiaalista kontaktia, kokemuksia ryhmässä olemisesta sekä siinä puhumisesta. Ryhmätyöskentely mielletään vuorovaikutustilanteeksi kahden työntekijän ja asiakasryhmän välillä. Asiakkaiden ryhmäyttäminen nähdään ohjajien tehtäväksi. Ryhmäyttämisen välineenä käytetään esimerkiksi pelaamista, kuten lautajaa ja sanaselityspelejä ja levyraatia. Konformismi, eli yksilön mukautuminen enemmistöön, vaikuttaa ryhmäytymiseen. Ryhmässä saattaa käynnistyä ryhmäytyminen itsestään, mikäli ryhmässä on kaksi tai useampi puheliasta jäsentä. Toisaalta taas hiljainen ryhmä saattaa hiljentää yhden puheliaan asiakkaan. Ryhmämuotoisessa toiminnassa on toisinaan havaittu myös vertaisten välistä ojentamista joidenkin käyttäytymismuotojen suhteen. Pelaamista voidaan toteuttaa myös ryhmäyttämisen ulkopuolella, esimerkiksi täyttämään aikaa, jossa ei sinällään ole mielekästä aloittaa uutta toimintaa. Pelaamisessa esimerkiksi häviäminen ja pettymysten sieto voi olla asiakkaille merkittävä tapahtuma.

[Työntekijä ja asiakkaat pelaavat korttipeliä] *Ville* kiroaa, kun joutuu nostamaan ison pakan kortteja. *Työntekijä:* ”Tää peli kasvattaa”.

Pajan ilmapiirin ajatellaan olevan merkittävä asiakkaiden kuntoutumisen kannalta, ja työntekijöiden mielletään vaikuttavan siihen keskeisesti. Ilmapiiri arvioidaan hyväksi ja sitä tuetaan havainnoimalla asiakkaita. Havainnointi mahdollistaa asiakkaiden sosiaalisiin kanssakäymisiin liittyvien seikkojen huomioon ottamisen. Esimerkiksi asiakkaiden välisiä konflikteja pyritään välttämään ja tapahtuneet konfliktit verbalisoidaan. Pajan ilmapiiriin liittyvät myös turvallisuus ja sallivuus. Työntekijät pitävät turvallista ilmapiiriä aktiivisesti yllä. Asia tulee oleelliseksi erityisesti silloin, kun ryhmässä on mukana sosiaalisesti epäsensitiivinen henkilö. Työpajassa on myös salliva kulttuuri. Tällä tarkoitetaan sitä, että asiakkaat saavat käydä kesken päivän esimerkiksi tupakalla, näpytellä kännykkää, makoilla toimeettomana sohvalla sekä poistua lyhyesti pajan tiloista.

Myös vertaistuen nähdään olevan keskeinen osa pajan toimintaa. Asiakkaiden vertaissuhteisiin arvellaan liittyvän harvoin ongelmia. Vertaissuhteisiin rohkaistiin toistuvasti havaintojakson aikana. Työntekijät esimerkiksi kysyivät, mikäli muutama asiakkaat

halusivat jatkaa instrumentteilla soittamista ja keskustelua, vaikka ohjelmaan olisi virallisesti kuulunut tuotannollista työtä.

Työntekijä saapuu tilaan: ”Jaahas teillä on täällä jमित, tuuks sää *Tiina* tekee tänne hommia.” *Tiina*: ”Ai millo?” *Työntekijä*: ”No nyt. Vai onks teillä, vetäkää vaa settit.” *Tiina*: ”No mietittii.” *Työntekijä*: ”No soittakaa vaa.”

Vertaisten välinen vuorovaikutus vaihtelee yksilöstä toiseen. Hiljaisemmat asiakkaat eivät keskustelleet aktiivisesti keskenään. Havaintojakson aikana käydystä keskustelusta pääosa tapahtui muutaman asiakkaan välillä. Nämä asiakkaat hakivat aktiivisesti kontaktia muihin vertaisiin. Asiakkaiden välillä ilmentynyt vuorovaikutus oli moninaista, se koostui arkisesta sekä vertaistukeen ja musiikkiin liittyvästä puheesta ja toiminnasta. Arkinen puhe ja toiminta sisälsi esimerkiksi pyyntöjä lähteä mukaan pajan ulkopuolelle toiminnan aikana, omista asioista keskustelua ja mielipiteiden kysymistä. Vertaistukeen liittyviä seikkoja olivat kuulumisten kysyminen, pyyntö pajan ulkopuoliseen toimintaan ja kuntoutukseen liittyvä puhuminen. Musiikkiin liittyvä toiminta oli musiikkivideoiden katsomista sekä yhdessä soittamista.

Musiikki näyttäytyy kokonaisuudessaan merkittävänä osana pajan toimintaa. Musiikki soi pajassa jatkuvasti taustalla. Jokainen asiakas saa vuorollaan valita mielimusiikkiin. Pajan asiakkaissa oli myös muutamia soittotaitoisia henkilöitä, jotka soittivat keskenään, itsekseen sekä työntekijän kanssa muutamiiin otteisiin.

Kolmas pajatoiminnan interventiota kuvaava muoto koskettaa työ- ja opiskeluelämää. Tuotannollinen ja projektityö koostuu pääasiassa manuaalisesta työstä. Siinä asiakkaat tutustuvat erinäisiin työn vaiheisiin. Varsinainen opettaminen tapahtuu mestari–oppilas-mallin mukaan. Lisäksi motivointi on keskeinen osa työtä.

Työvaiheisiin tutustuminen liittyy sekä työhön itseensä, mutta tarvittaessa asiakkaiden kanssa käydään lävitse arkielämäntaitoja, kuten aamutoimia. Varsinainen työntekoon tutustuminen sisältää työprosessit ideoinnista toteutukseen ja loppuun saattamiseen. Työtä tehtäessä asiakkaille karttuu tietoa ja heille pyritään tarjoamaan positiivisia kokemuksia manuaalisesta työstä. Työssä pidetään myös ruoka- ja kahvitaukoja, joten asiakkaat sosialisoidut taukojen pitämiseen. Työssä asiakkaille tulee luultavimmin vastaan vastoinkäymisiä, jota pyritään normalisoimaan verbalisoimalla. Toimintaa saatetaan tällöin sanottaa vaikeaksi ja monimutkaiseksi. Lisäksi starttipajan asiakkaille luetaan tuotannollisten töiden toimeksiantajilta saatua palautetta, joka myös sekin pyritään inhimillistämään.

Työntekijä: ”Ja tossa sitten / tosi paljon myö puhutaan tossa prosessin aikana sitten tämmösistä et mitä kaikkee siihen kuuluu no epäonnistumiset on ihan inhimillisiä ja / tämmöstä juttua.”

Itse manuaalisen työn opettaminen etenee mestari–oppilas-mallin mukaisesti. Työntekijä tai vanha asiakas neuvoo uusia asiakkaita, jotka eivät ole tehneet kyseistä työtä. Ohjausta tekee kuitenkin pääosin työntekijä. Työntekijä näyttää mallia tai avustaa fyysisesti asiakasta, riippuen tämän taidoista ja kyvyistä. Tavoitteena näyttää olevan pyrkimys asiakkaiden itsenäiseen työskentelyyn silloin kun mahdollista. Tätä tuetaan esimerkiksi sallimalla asiakkaille omanlaisia ratkaisuja ja työntekotapoja sekä tukemalla asiakkaan itsenäistä työskentelyä apukysymyksillä, vastaamalla asiakkaan kysymyksiin sekä vahvistamalla uskomusta lopputuloksen mielekkyyteen. Lisäksi työn tarkkuudesta saatetaan joustaa tietyissä asioissa. Työntekijä myös osallistaa asiakkaita työhön esimerkiksi kyselemällä tämän mielipiteitä työhön liittyen. Työssä näyttäisi olevan kyseessä kulttuuripsykologian näkökulmasta lähikehityksen vyöhykkeellä toimiminen: työntekijä antaa asiakkaalle tukea tarpeen mukaan, jotta hän pystyy itsenäiseen työskentelyyn. Työntekijän tarkoituksena on tehdä itsensä tarpeettomaksi. Asiakkaiden aktiivisuus vaihteli työnteon suhteen. Jotkut asiakkaat jäivät kirjaimellisesti tuijottelemaan seinä työvaiheiden jälkeen. Toisen asiakkaat puolestaan kysyivät aktiivisesti neuvoa.

Motivointi näyttelee isoa osaa pajan toiminnassa. Motivointia tapahtuu kolmella tasolla. Asiakkaita pyritään kiinnittämään toimintaan, asiakkaan positiiviset edistymiset pyritään huomioimaan sekä heitä pyydetään mukaan toimintaan aktiivisesti. Toimintaan kiinnittämistä pyritään toteuttamaan tekemällä toiminta mielekkääksi ja sanoittamalla toiminnan tärkeyttä tapauksissa, joissa kiinnittyminen on heikkoa. Mielekkyyttä lisätään esimerkiksi pyytämällä asiakkailta toiveita toiminnan sisällöstä. Asiakkailta tosin tulee yleensä hyvin vähän sisältötoivomuksia. Työntekijöiden mukaan asiakkaiden toimintakyky on niin alhainen, että toiminta ei voi olla kovin monimutkaista. Siten mielenkiintoinen sisältö koetaan toisinaan haastavaksi toteuttaa. Mukaan kannustetaan muun muassa hienovaraisesti kysymällä sekä toteamalla että työntekijä on apuna. Työssä myös pyritään huomioimaan positiiviset edistymiset. Tämä koetaan toisinaan haastavaksi, sillä asiakkaiden kyky toteuttaa tuotannollista työtä vaihtelee paljon. Edistymisen lisäksi asiakkaita kehuaan runsaasti. Kehupuhetta liittyi onnistuneisiin työvaiheisiin, työn tuotoksiin sekä vaivannäköön projektissa. Kehumista tapahtui myös essentialistisessä mielessä. Tämä tarkoittaa

asiakkaan arvon sanottamista. Tällä puheella oli kohteena joku ryhmä, ”me” tai ”te”. Me-ryhmänä kehu tuli työntekijältä, joka oli asiakkaan työparina, ja te-ryhmänä työparin ulkopuoliselta työntekijältä.

Edellä on kuvattu starttipajan toteutettua sisältöä. Pajaa voidaan tarkastella kuitenkin myös yleisten periaatteiden kautta. Nämä eriytyvät toiminnan taustatekijöihin sekä uskomuksiin. Ohjaavat tekijät käsittävät suoranaisesti toimintaan liittyviä asioita, ja uskomukset puolestaan oletuksia maailmasta.

Ohjaavat tekijät määrittävät organisaatioon, professionaalisuuteena sekä ei-ammattillisiin rooleihin. Tämä luokka ei vastaa täysin tiedonhallinnan paradigman (2016) *toiminta*-entiteettiä. Sen voidaan kuitenkin mieltää olevan metanäkökulma toiminnalle. Organisaatiosta tuleva periaate liittyy taustaorganisaation päihdeohjelmaan. Siinä on määritetty toimenpiteet mitä tehdään, mikäli asiakas käyttää aktiivisesti päihteitä. Ammatillisesta roolista tarkasteltuna työntekijät identifioituvat ratkaisukeskeiseen sekä voimavara- ja asiakaslähtöiseen viitekehykseen. Heillä on kuntoutusalan, kulttuurialan sekä luovan alan koulutukset. Pajan työskentely eriytetään terapiasta. Siinä toteutetaan testaavaa työtettä, joka tarkoittaa yhtäältä kokeilevaa otetta siihen, mitä asiakkaiden kanssa voidaan tehdä. Toisaalta se viittaa myös siihen, että manuaalista työtä tehdessä tarkastellaan asiakkaan toimintakykyä. Kokemuksen mielletään olevan tärkeä osa työn teon ohjausta. Tämä näkyy esimerkiksi harjoitusten soveltamisessa, kuten siinä, että ryhmän hiljaisuus vaikuttaa toteutettaviin harjoituksiin. Työntekijät käyttävät työssä myös ei-ammattillisia rooleja, kuten vanhemmuutta, elämäkokemusta sekä kaverillisuutta.

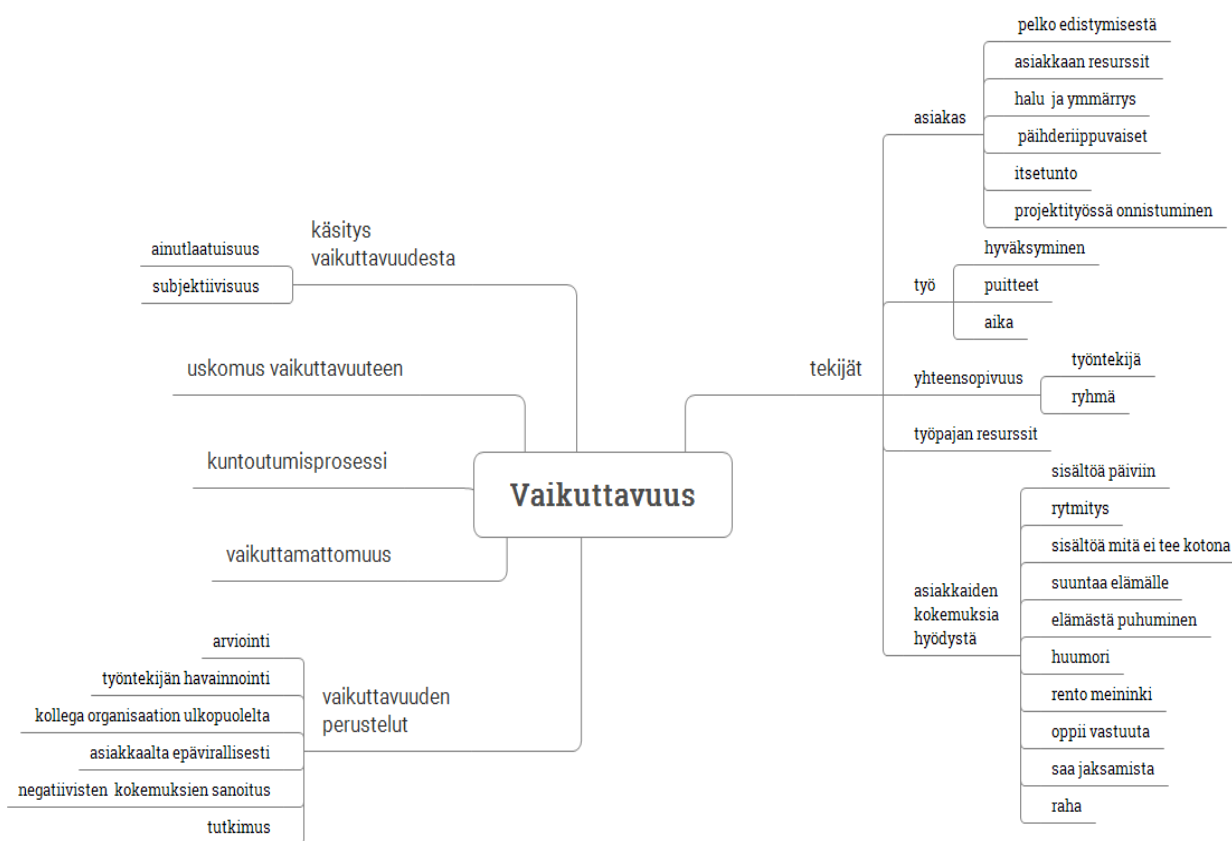
Pajan työntekijät käsittelevät työssään ihmisyyden luonteeseen liittyviä kysymyksiä. Asiakkaat myös nähdään ainutlaatuisina, joilla jokaisella on oma tarinansa. Toinen työntekijöistä kertoo oman ihmiskäsityksensä vaikuttavan suuresti työn sisältöön. Se näkyy asiakkaiden kohtaamisissa ja heihin suhtautumisessa. Lisäksi se ohjaa ottamaan huomioon asiakkaan taustamerkityksiä. Ihmisyyttä tarkasteltiin fyysisestä, psyykkisestä sekä sosiaalisesta näkökulmasta. Eri näkökulmat tulivat esille erityisesti asiakastapausten ja niihin liittyvien tilanteiden ymmärtämiseen liittyvässä keskustelussa. Fyysisen ja psyykkisen tason erittelyä liittyi esimerkiksi tapaukseen, jossa asiakkaalla oli menossa lääkkeiden alasajo.

Työntekijä: ”Vaikee sanoa mikä johtuu mistäkin, on se lääkkeiden alasajo menossa.”

Sosiaalisen tason tarkastelua tapahtui pohdittaessa sosiaalisia ongelmia laajemmassa perspektiivissä. Sosiaalisia ongelmia tarkasteltiin hyvinvointijärjestelmän epäonnistumisen ja yhteisöllisyyden murtumisen suhteen. Hyvinvointijärjestelmän epäonnistumisen suhteen eriteltiin sitä, että järjestelmä ei kykene välttämättä tunnistamaan tiettyjen asiakkaiden tilannetta, jolloin häntä pallotellaan järjestelmässä. Yhteisöllisyyden murtuminen puolestaan viittaa yleisen yhteisöllisyyden ja työelämän muutoksiin. Tämä muutos viittaa perhe-, suku- ja kyläyhteisöjen roolin vähenemiseen yksilön elämässä. Työelämän suhteen esitettiin kriittisiä näkökulmia siitä, että toimintakyvyltään heikoille nuorille ei ole tarjolla työtä, vaan he joutuvat kilpailemaan samoista työpaikoista kaikkien kanssa.

10 PAJAN VAIKUTTAVUUS

Pajan vaikuttavuuteen liittyvät päätekijät esitetään kuvassa 9. Tarkempi kuva löytyy liitteenä (liite 6). CMO-konfiguraation suhteen luokka sisältää potentiaalisia *mekanismeja*, mutta siinä on myös muutamia potentiaalisia *tuloksia*. Tiedonhallinnan paradigman (2016) suhteen tämä pääluokka viittaa ensisijaisesti entiteettiin *tieto*, joskin siinä on viitteitä myös muista paradigman osista. Pajan työntekijät painottavat subjektiivisuutta sekä asiakkaiden ainutlaatuisuutta vaikuttavuuteen liittyvissä käsityksissä. Ainutlaatuisuudella tarkoitetaan sitä, että jokainen asiakastapaus on erilainen, eikä niiden välillä ole yhteneväisyyksiä.

KUVA 9. Vaikuttavuus pajassa

Työntekijä: ”Se on jotenkin kun alkuun tänne tuli ja tuli sellasia onnistumisen kokemuksia joittekki asiakkaitte kanssa ni siitä tuli jotenki et / tää toimii nyt näin mä teen seuraavanki kanssa ni / kappas vaa se ei sit seuraavan kanssa oookkaa se ratkasu sen seuraavan asiakkaan kanssa / et sille täytyy sit ettiä ne omat ratkasut et hänenki kanssa päästäkki eteenpäin / et / ei ihan niin ollukaan sitte nii simppei et tällanen ni sit tällane.”

Toinen työntekijä: ”Jos sellanen kaava olis ni sittehä näitä asioita ratkottas iha tosta noin vaa.”

Subjektiivisuuden korostus vaikuttavuuteen liittyvissä oletuksissa näkyy siinä, että vaikuttavuus määrittyy henkilön kokemuksena.

Työntekijä: ”Se on sinällään sit yks hailee et meneekö se kouluun töihin vai jatkaako se kuntouttavassa työtoiminnassa vai / mitä se tekee / jos sillä ihmisellä itsellään on semmonen kokemus siitä että / se / että tällä on ollut jotain merkitystä ja vaikutusta.”

Vaikuttavuustiedon käsitys subjektiivisena kokemuksena ja ei eksplikoitavana seikkana sijoittuu Kuusisto-Niemen (2016) tiedonhallinnan paradigmassa entiteettien *tieto* ja *toimijat* väliin. Kysymys on *tietorakenteista- ja malleista*. Uskomus vaikuttavuustiedosta subjektiivisena ja ainutlaatuisena asiana vaikuttaa muodostettavaan tietoon. Pajassa on kuitenkin uskomus siitä, että paja on vaikuttava suhteessa asiakkaiden kuntoutumiseen. Työntekijät käyttävät runsaasti tunneilmaisuja puhuessaan muutoksesta, jota ovat havainneet asiakkaissa. Työntekijät arvioivat asiakkaiden etenevän pajasta pääosin toisiin tukitoimenpiteisiin, ei töihin tai opiskeluun.

Työntekijä: ”Meiltähän ei varmastikaan mennä / sillä lailla töihin kun mennään jostain tavallisesta työpajasta joka ei oo starttipaja että / että meillä meillä jos niinkun / py- siirtyy johonkin toiseen toimenpiteeseen tutkimukseen tai / tuota niin jatkaa kuntouttavassa työtoiminnassa tai johonkin / tarpeen arviointiin tai jotenkin tämmöstä / tai hoitojaksolle ni ne on ehkä mitä meillä on enemmän semmosia ettei niinkään opiskeluun ja / töihin / on niitäkin / totta kai / mutta / että enemmän muita.”

Kuntoutus nähdään asteittaisena jatkumona, jossa jokainen sote-palvelu edesauttaa kuntoutumista, ja hyöty voi näkyä vasta useiden vuosien kuluttua. Tämä aiheuttaa hankaluuksia perustella toimintaa esimerkiksi rahoittajille.

Työntekijä: ”Yhteiskunnan kannalta se on niinku vaikee perustella että me ollaan vaikutettu sen ihmisen elämään / mut mut tota / mutta / sille on suuri merkitys

sitte / sille nuorelle itellensä / ja sitte ku se siirtyy meiltä eteenpäin / vaikka se on kuntouttavaa työtoimintaa / ni tietysti joku [kuntouttava organisaatio] voi laittaa siinä [rahoitus]hakemuksessaan onnistumisestaan että meiltä se meni töihin / tai meiltä se meni opiskeluun / mut mutta / siihen on vaikuttanut moni palanen sitä ennen / se sen nuoren vaiheissa / et se se jatkumo on kuitenkin tärkeintä että jos sieltä pannaan linkkejä poikki niin niin / tota / se / se / lopputulos ei välttämättä oo sitten niinku / se mikä se sitten on.”

Toinen työntekijä: ”Nii kyllä mä näkisin että myö ollaan aika tärkeä / yy niinku eteenpäin / työntävä voima / tai semmone liikkeelle laittava / mikä näkyy sitte vielä joskus kahen kolmen vuoden päästä // joillaki näkyy heti ...”

Vaikuttavuutta perustellaan eri strategioilla, kuten arvioimalla, havainnoimalla, kollegaa apuna käyttäen sekä keskustelemalla asiakkaiden kanssa epävirallisissa yhteyksissä. Luokka vaikuttavuuden perustelu on yhtenevä tiedonhallinnan paradigman (2016) *tieto*-entiteetin kanssa. Luokat, jotka sisältävät asiakkaiden muutosten kuvailua, voidaan mieltää CMO-konfiguraation näkökulmasta *tuloksiksi*. Pajan näkökulmasta kysymys on siitä, miten vaikuttavuustietoa tuotetaan. Arviointi tapahtuu yksilö- ja verkosto- sekä lopputapaamisissa, joissa mahdollisesti on mukana VAT:n tulosteita. Lisäksi vaikuttavuutta voidaan arvioida asiakkaiden sijoittumisesta työ- ja opiskeluelämään.

Työntekijä: ”Mutta niissä [yksilö- ja verkostotapaamisissa] sitten tietenkin tulee / varmasti käytyä läpi tätä että / mitä mitä tässä nyt on tapahtunut jakson aikana ja / varsinkin lähtiessä sitten summataan sitä / keskustelua ... varsinki kun nyt niitä / näitä käppyröitä niin / siinähan on tärkeetäkin / olla ... mutta siis se on siis sitä vaikuttavuutta ja sitten loppukeskustelut ne käydään / ja tietysti sillälailla pystytään arvioimaan sitä vaikuttavuutta että me tiedetään mitenkä ne on sijoittunut että kuinka moni on mennyt opiskelemaan ja kuinka moni työhön.”

Asiakkaiden muutosta jäsennetään myös suoraan havainnointiin perustuen. Suoralla havainnoinnilla selitetään asiakkaiden kuntoutumista perustuen asiakkaiden ulkoiseen ja ulkoisesti havaittuun psyyken muutokseen. Muutosta kuvattiin myös kielikuvilla. Ulkoisena muutoksena perusteltuna kuntoutus näkyy esimerkiksi asiakkaan ryhdissä ja vaatetuksessa. Pajajaksolla hupun alle piiloutunut ja huonoryhtinen asiakas ”kuoriutuu” ja hänen

fyysinen olemuksensa muuttuu. Psykkisellä tasolla asiakkaiden kuntoutuminen näkyy aktiivisuuden, motivaation ja luottamisen suhteen.

Työntekijä: ”Ku ne on tänne tullu ja sit ku niistä löytyyki sellane / tekevä tyyppi ja saa itteesä tonne maailmalle eteenpäin.”

Asiakkaiden kuntoutumista kuvataan kielikuvien kautta aukeamisena, sisältä löytymisenä, toiseksi tulemisena, eteenpäin pääsemisenä sekä voimistumisena. Aukeamisena kuvattuna asiakas on ollut ”lukossa” tai ”jumissa”, ja kuntoutumisen myötä asiakas ”aukeaa”. Sisältä löytyminen viittaa siihen, että kuntoutuminen etenee, kun asiakas ”käynnistelee moottoriaan” tai asiakkaan sisällä oleva hyvä tulee pintaan. Toiseksi tulemisena kuntoutumisessa käytetään referenssipisteenä asiakkaan alkutilaa, jota verrataan asiakkaan kuntoutumisen jälkeiseen tilaan. Eteenpäin pääsemisenä kuntoutumiseen liittyy suunnallisuus. Voimistuminen viittaa voimien kasvuun.

Vaikuttavuutta perustellaan myös organisaation ulkopuolisten kollegoiden kautta. Lähettävän yhteistyöorganisaation työntekijä saattaa ihmetellä nuorena ilmentynyttä muutosta.

Työntekijä: ”On sitten sellastakin muutosta mitä me ei välttämättä nähdä koska se / jos nuori on täällä pitkään / ni se muutos tapahtuu niin hitaasti / että me ei nähdä sitä hyppyä tietenkään / mut sitte vaikka joku etsivä [nuorisotyöntekijä] joka on saattanu sen nuoren tänne / ni sit / puolen vuoden jälkeen vaikka näkee sit uudelleen sen saman nuoren tämä etsivä [sanoo:] ”ni onks toi se sama tyyppi jonka mä toin tänne”.”

Työntekijät saattavat keskustella myös vanhojen asiakkaiden kanssa pajajaksosta, jolloin esille saattaa tulla mitä mieltä asiakas pajasta on. Toisaalta kuitenkin asiakkaiden negatiivisten kokemusten sanottamista myös epäillään.

Työntekijät mieltävät asiakkaiden kuntoutumiseen liittyvät tekijät vaikeiksi määrittää. Vaikuttavuuden tekijöitä arvellaan olevan useita.

Työntekijä: ”Emmää ainakaan osaa määritellä / et mikä se [vaikuttavuuden tekijä on] onko se se että lähet/tävä taho on osannu oikeeseen aikaan sen ohjata tänne meille / onko se tää meidän toiminta / onko se meidän ohjaajien mikä se / mä

luulen et se on niinku monen / ja sattuu ko se ryhmä olemaan kanssa semmone että se vie asiaa eteenpäin /

Toinen työntekijä: ”On se varmasti monen asian summa.”

Haastattelussa esille tulleet vaikuttavuuden tekijät koskevat asiakkaita, interventiota, työntekijää, ryhmää sekä työpajan resursseja. Nämä tekijät ovat pajan tiedonhallinnan näkökulmasta subjektiivista vaikuttavuustietoa. Tiedonhallinnan paradigman näkökulmasta (2016) kyse on potentiaalisesta *tiedosta*. Asiakkaaseen sijoittuvia kuntoutumiseen vaikuttavia tekijöitä yhdistetään elämässä edistymisen pelkoon, asiakkaan resursseihin, haluun ja ymmärrykseen sekä itsetuntoon. Elämässä edistymisen pelko tarkoittaa pelkoa ”siirtyä elämässä eteenpäin” työ- tai opiskeluelämään. Asiakkaiden mielletään olevan halukkaita kuntoutumiseen, mutta kyse on kyvykkyydestä tehdä kuntoutumisen eteen töitä. Toisaalta kuntoutuminen mielletään olevan kiinni myös ymmärryksestä ja tahdosta. Tällä viitataan siihen, kuntoutumisprosessiin liittyy ymmärrys pajan olevan paikka, jossa oman kuntoutumisen eteen voi tehdä töitä. Myös itsetunnon mielletään olevan tekijä, jonka parantumisen jälkeen kuntoutumisessa on päästy eteenpäin. Päihderiippuvaisten kohdalla pajalla on mietitty kuntoutuksen vaikuttavuusmekanismia. Päihderiippuvaiselle pajan arvellaan olevan siinä määrin hyödyllinen paikka, että se mahdollistaa asteittaisen päihteistä eroon pääsemisen. Tämä tapahtuu työntekijöiden näkemyksen mukaan siten, että pajatyöskentelyn aikana ansaittu raha motivoi työskentelemään, mutta silti päihteiden käyttöön jää aikaa. Projektitöissä onnistuminen nähdään olevan kiinni jaksamisesta. Projektitöiden kohdalla mielletään, että siinä pärjääminen näkyy heti työskentelyn alussa.

Pajan interventioista riippuvaisia vaikuttavuustekijöitä työntekijät mieltävät liittyvän hyväksymiseen, kuntoutumisen puitteisiin sekä aikaan. Työntekijät näkevät vaikuttavuuden liittyvän omanlaisuuteen sekä suvaitsevaisuuteen. Asiakkaat pyritään hyväksymään sellaisinaan ja toisaalta heidän erityisvaatimuksiinsa, kuten sairauksien oireita ymmärtämään.

Työntekijä: ”Jos oot väsyny ni saat olla väsyny ja kuhan sanot se että oot tänää väsyny ja et jaks ja / ... jos oot ADHD ja sä et pysty istumaan ku kymmene minuuttia paikallaan ni / se on iha ok et / et sää vähän pyörit ja haet sitä aktiivi- tai aktiviteettiä härdeelemällä tuolla ympäriisä mut seki ku me tietään ni se on iha ok / tai jos tulee ahistuskohtaus ni on iha ok lähtee ulos keskelle vaikka tekeminen oiski keskelle / viien minuutin tauolle / ja se monesti riittää et ne tietää sen et tähän

on mahdollisuus ja se on iha ok ja sitä ei katota yhtään kieroon / ja saattaa olla ettei ne sitte käytäkkää sitä.”

Vaikuttavuuden nähdään myös syntyvän siitä, että asiakkaille rakennetaan puitteet kuntoutumiseen mahdollistamiseksi. Pajan mielletään antavan puitteet muutokseen positii-visen ilmapiirin, turvallisuuden ja luottamuksen kautta. Ajallisuus puolestaan vaikuttaa kuntoutumiseen keston ja oikea-aikaisuuden välityksellä. Asiakkuuksien pitkäkestoisuuden mielletään olevan tärkeää, jotta asiakkaat pystyvät työskentelemään rauhassa omien asioiden kanssa. Asiakkaan muun elämän on myös oltava kuntoutumista mahdollistava.

Työntekijä: ”Mutta ne / ne kyllä vaatii kyllä / täs tulee pari heti mielee / ni ne on kyllä ollu melkee sen vuoden molemmat / ennenku ne on / päässy / et ne on ollu niin solmussa / solmussa sen oman elämäsä kanssa ja / tilanteesa kanssa.”

Sekä ryhmän että työntekijöiden ja asiakkaan välinen yhteensopivuus mielletään vaikuttavuustekijäksi. Työntekijöiden ja asiakkaiden välistä yhteensopivuutta käytetään yhtenä argumenttina sille, miksi pajaan olisi hyvä palkata lisää työntekijöitä. Myös ryhmän täytyisi olla sellainen, että se tukee yksilön kuntoutumista.

Työpajan resurssit nähdään omana vaikuttavuustekijänään. Tällöin vaikuttavuuden ajatellaan olevan seuraus rahallisesta panoksesta, joka muuntuu työntekijöiden välityksellä paneutumiseen yksittäisen asiakkaan asioihin. Kiireessä tehtyä työtä kuvattiin tulipalojen sammutteluksi. Yhtenä argumenttina panostuksesta asiakkaisiin käytettiin erään toisen työpajan työntekijän lausahdusta. Sen mukaan asiakkaille pitäisi tarjota parasta laatua, jonka seurauksena asiakkaat saavat onnistumisen kokemuksia sekä hyvää mieltä.

Havaintojaksolla suoritetuissa kenttähaastatteluissa asiakkaat kertoivat pajan olevan eniten hyödyksi elämänrytmityksen ja sisällön suhteen. Myös asiakkaiden kokemukset voitaneen laveasti ymmärrettynä nähdä subjektiivisena vaikuttavuustietona. Asiakkaat kokivat pajaan osallistumisen vaikuttavan arki- ja unirytmien paranemiseen. He kokivat saavansa myös arkipäiville jotain hyödyllistä tekemistä. Asiakkaat mainitsivat hyödyksi myös uudenlaisen tekemisen, suunnan elämälle, elämästä puhumisen, huumorin, rennon meiningin, vastuun ottamisen sekä taloudellisen hyödyn.

Työntekijät mieltävät vaikuttamattomuuden asiakkuuksien keskeytymisinä.

Työntekijä: ”Nii se voi olla niitä keskeytyneitä sitte jotka kokee ettei oo heiä paikka.”

Toinen työntekijä: ”Nii nii ehkä se näkyy keskeytyksinä meillä / sitä se varmaan on // joo.”

Keskeytymisten arvioidaan sijoittuvan ensisijaisesti asiakkuuden alkupuolelle, noin parin viikon tai parin kuukauden ajanjaksolle. Keskeytysten syitä ei eritellä sen tarkemmin, mutta niitä arvellaan olevan monia. Keskeytysten määrien arvellaan olevan pieniä.

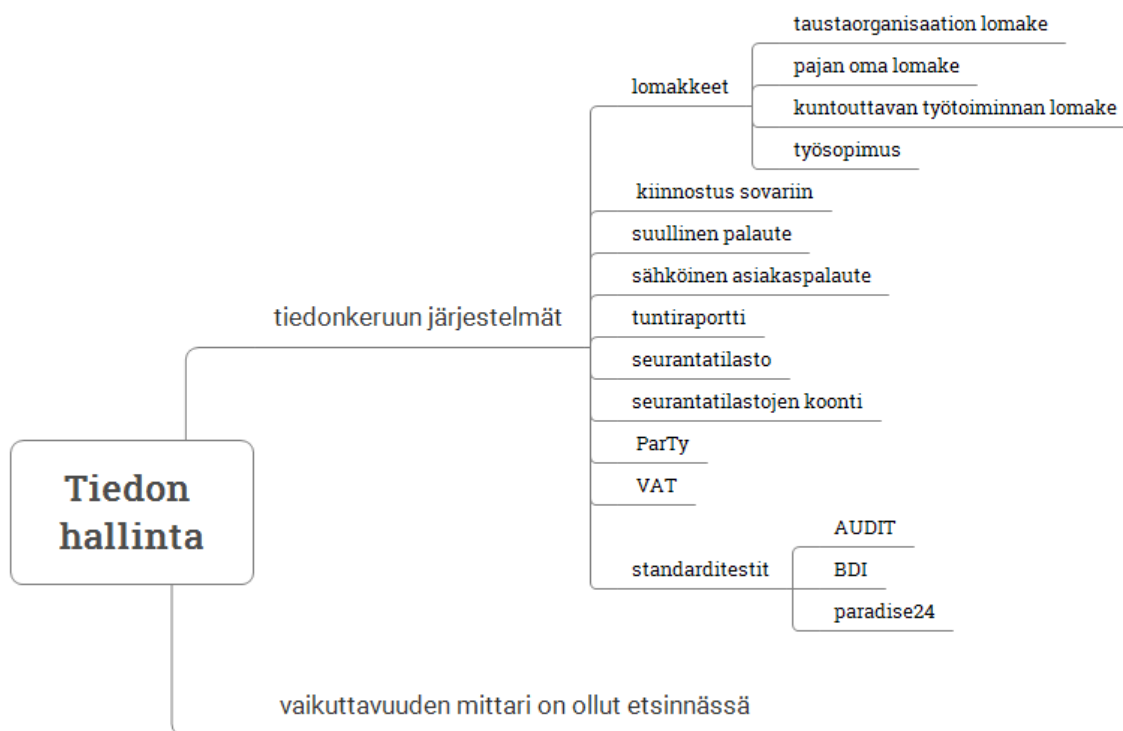
Pajassa myös neuvotellaan asiakkuuksista, joten myös tämä määrittää vaikuttavuutta. Työntekijöiden välisissä pohdinnoissa esimerkiksi motivaatio, kyky ymmärtää ohjeita ja ajatuksen mukana olo kuvattiin positiivisina asioina. Negatiivisia merkityksiä saa puolestaan heikko motoriikka, heikko pärjäävyys ryhmässä sekä heikko kärsivällisyys.

Haasteeksi pajassa koetaan resurssien ohella päihteilevät asiakkaat, joiden kuntoutuminen on esiharkintavaiheessa. Esiharkintavaiheessa oleva asiakas ei vielä näe päihteidenkäyttöä ongelmaksi. Lisäksi asiakkaiden kotiympäristöön vaikuttaminen ei ole työntekijöiden näkökulmasta mahdollista.

Työntekijä: ”Yks sellanen mihin me aika vähän pystytään vaikuttamaan on se / niinkun se sen kotiympäristö ja se semmonen / vanhemmat / ystäväpiiri / tän tyyli- set voi vaikuttaa todella paljon / niinkun se että mitä me täällä tehdään niin / että se siirtys sinne omaan elämään / voi niinkun tyssätä tai voi olla niinku haittaavia tai jarruttavia tekijöitä / siellä kotona tai / ystäväpiirissä / niitten kanssa vähän kädettömiä.”

11 PAJAN TIEDON HALLINTA

Tiedon hallinta kuvaa Kuusisto-Niemen (2016) tiedonhallinnan paradigmassa *menetelmä-*entiteettiä. Fokus on tässä teknispainotteinen, eli se painottuu järjestelmien kuvailuun. Kuitenkin myös käytätapoihin kiinnitetään huomiota. Pajan tiedonhallinnan kokonaisuus muodostuu alkukartoitus- ja sopimuslomakkeista, VAT- ja PARty-järjestelmistä, sähköisestä palautekyselystä sekä verkkokansion tiedostoista, kuten tunti- ja seurantatilastoista. Pajassa kerätään tietoa asiakkaista ja heidän toimintakyvystään usealla eri tavalla (KUVA 10). Tätä tietoa ei kuitenkaan hyödynnetä merkittävästi, vaan tiedonkeruuta toteutetaan lähinnä rajoittajalle.

KUVA 10. Tiedon hallinta pajassa

Pajassa on käytössä neljä eri tietolomaketta, taustaorganisaation yhteinen, pajan oma, työsopimus- sekä kuntouttavan työtoiminnan lomake. Pajan omassa alkukartoituslomakkeessa kysytään sekä avoimia että määrällisiä kysymyksiä. Lomakkeen alussa on päivämäärä sekä kentät asiakkaan ja työntekijän nimille. Lomakkeessa kysytään asiakkaan asuimuotoa, onko hänellä lapsia, onko toimeentulo riittävä, onko kertynyt velkaa, toivetta viranomaiselle ohjauksesta, vapaa-ajan viettoa, onko riittävästi tekemistä, nukkumista,

kuten monelta menee nukkumaan, monelta herää, onko aamuisin väsynyt, päivärytmin eroa arkisin ja viikonloppuisin, diagnosoidut sairaudet, hoitosuhteet ja lääkkeet, tyytyväisyys elämään numeerisella asteikolla, onko toivetta johonkin muutokseen elämässä, mistä pitää opiskelussa tai työssä, tarvitseeko johonkin ohjausta tai apua, onko jokin opiskelu tai työasia hankala, mitkä alat tai ammatit ovat mielenkiintoisia ja opiskelu- tai työkyky. Lisäksi lomakkeen viimeisellä sivulla kysytään toivetta saada apua kahdeksaan eri elämän osa-alueeseen. Vastausvaihtoehtoja on neljä: ei ollenkaan, hieman, on tärkeä ja erittäin tärkeä. Eri elämänosa-alueet ovat päivärytmi, opiskelu, työllistyminen, päihteet, ihmissuhteet, terveys, itsenäistyminen sekä taloudenhoito. Lomakkeen lopussa on vielä avoin kysymys, onko asiakkaalla toiveita tai odotuksia jaksolle.

Taustaorganisaation oma lomake on yhden A4 sivun mittainen. Siinä kysytään nimeä, osoitetta, henkilötunnusta, terveydentilan rajoitteita ja päihteidenkäyttöä. Lisäksi lomakkeessa on valittavissa suostumus taustaorganisaation tietojen tallennukseen, ja lupa asiakkaan tietojen keräämiseen eri sosiaali- ja terveystalvelujen järjestelmistä.

Kuntouttavan työtoiminnan asiakastietolomake on kolmen sivun mittainen. Siinä kysytään tarkat yhteystiedot, päivämäärä, nimi, henkilötunnus, osoite, puhelinnumero ja sähköposti. Tämä jälkeen kysytään koulutusastetta, kursseja sekä työssäoloaikaa. Erityistaitoja ja vahvuuksia sekä tulevaisuuden suunnitelmia kysytään avoimilla kysymyksillä. Tämän jälkeen kysytään työvalmennuksessa huomioitavia asioita, kuten terveysrajoitteita. Seuraavaksi tiedustellaan työvalmennuksen tavoitteita, kuntouttavan työtoiminnan tavoitteita ja yksiköitä, joista asiakas on organisaatiossa kiinnostunut. Lomakkeen toisen sivun lopussa on sitoutuminen tietojen oikeellisuuteen, suostumus asiakastietojen tallennukseen ja tietojen vaihtoon sosiaali- ja terveystalveluiden kanssa. Viimeinen sivu on varattu mahdollisuudelle kirjoittaa lisähuomioita.

Työsopimuslomake on yhden sivun mittainen. Siinä on asiakkaan täydelliset yhteystiedot, tavoitteet jaksolle, aloitus ja lopetuspäivämäärä, päivien kesto, toimintayksikkö, työtehtävät sekä väliarviointi. Lopussa on valmentajan ja asiakkaan allekirjoitukset.

Pajan käytössä on muutamia standardoituja mittareita. AUDIT (The Alcohol Use Disorder Identification Test) on WHO:n kehittämä alkoholinkäytön seula. Sen eduiksi mainitaan keskittyminen viimeaikaiseen alkoholin kulutukseen, monikulttuurisuus, nopeus ja joustavuus ja yhteensopivuus IDC-10 diagnoosijärjestelmän kanssa. AUDIT-kyselyn tuloksena on neliportainen alkoholinkäytön haittaluokat. Nämä ovat vähäisen, haitallisen, riippuvan ja vaarallisen alkoholin käyttö. (Babor, Higgins-Biddle, Saunders & Monteiro 2001, 4, 10–11, 22.) BDI (Beck Depression Inventory) on itseilmoitetun depression

mittausväline. BDI-II versiossa on mukana 18 muuttujaa. Näitä muuttujia ovat esimerkiksi surullisuus, pessimismi, mielihyvän tunteen katoaminen, syyllisyys, ärtyneisyys, itkuisuus ja arvottomuuden tunne. (Steer, Rissmiller & Beck, 1999, 312, 315.) Paradise24 (Psychosocial Factors Relevant to Brain Disorders in Europa) on psykososiaalisten vaikeuksien kartoittamisväline aivotoiminnan häiriöiden hoidossa. Mittari tukeutuu ICF-luokitukseen, ja siinä on reilu parikymmentä kysymystä. (Pitkänen, Levola, Tourunen, Kasela & Holopainen 2016, 104, 137–138.)

Verkkokansiossa on kaksi tiedonkeruuseen käytössä olevaan taulukkolaskennan tiedostotyyppiä, jotka ovat tuntiraportti ja seurantatilasto. Seurantatilastoista kootaan pajan hankehakemuksen liitteeksi tekstitiedostopohjaiset tilastotiedot. Tuntiraporttiin kerätään merkintöjä jatkuvasti. Tiedostossa on merkattu sarakkeille viikonpäivä. Asiakkaan nimet kirjoitetaan riveille päivien alle. Taulukon yläosassa on 12 selitettä, jotka ovat omaloma, vuosiloma, sovittu vuosiloma, sairausloma, sairas lapsi, luvaton poissaolo, sovittu poissaolo, arkipyhä, perussairaus, palkallinen vapaa, oppisopimuskoulutuksen teoriapäivä sekä ryhmäpäivä. Kunkin asiakkaan nimen kohdalle kirjataan kullekin viikolle sovitut pajapäivät ja kellonajat. Mikäli asiakkaalle tulee este, taulukkoon kirjoitetaan sopiva selite. Myös myöhästymiset kirjataan taulukkoon.

Seurantatilasto-tiedosto on asiakaskohtaisesti etenevä lista, johon kirjataan asiakkaan nimi, hänen asiakkuusjakson lopettamispäivämäärä, asiakasjakson puolen vuoden ja vuoden täyttymisen päivämäärät, jatkosijoittumisen status pajajakson jälkeen, tilanne puolen vuoden jälkeen, tilanne vuoden jälkeen sekä puhelinnumero. Tieto hankitaan soittamalla. Seurannassa ongelmallisinta on se, että asiakkaat on vaikea saada kiinni. He usein joko eivät vastaa tai heidän puhelinnumerosa ovat vaihtuneet. Koontitilasto on tekstipohjainen tiedosto, johon on sijoitettu seurantatilastotaulukko. Koontitilastoon on myös sijoitettu, asiakkaiden iät, koulutustausta ja pajaan ohjaava taho sekä asiakkuuden kesto luokit-
tain.

Pajassa kerätään palautteita asiakkailta suullisesti ja sähköisesti. Suullinen palaute käydään loppupalaverissa, mutta niitä ei kirjata mihinkään. Sähköisenä palautteen keruujärjestelmänä käytetään Webropolia. Webropol on koko organisaation käytössä oleva palautejärjestelmä, mutta pajassa ei saada tämän kyselyn tuloksista informaatiota takaisin.

Merkittävimmät tiedonkeruujärjestelmät ovat PARty ja VAT. VAT:n oli alun perin tarkoitus korvata PARty:n käyttö kokonaan. VAT:n käyttöä ei kuitenkaan hallita siten, että sieltä saisi käyttöön tarvittut tilastotiedot. PARty-järjestelmä on Excel-tiedosto, johon on rakennettu erilaisia toimintoja makro-toiminnoilla. Tiedosto on jaettu eri

korttinäkymiin, jotka sijoittuvat Excelissä eri taulukkovälilehtiin. Ensimmäinen välilehti toimii asiakastietojen syöttämisen välineenä. Se sisältää mahdollisuuden kirjata asiakastietoja hyvin laajasti. Näitä ovat asiakkaan nimi, henkilöturvatus, äidinkieli, sukupuoli, ikä, katuosoite, puhelinnumero, jakson aloitus ja lopetuspäivämäärä, asiakkaan ohjautumisen palveluihin, ohjautuneen tahon yhteystiedot, koulutustausta, sijoittautuminen jakson aikana, tilanne vuoden ja kahden vuoden jälkeen, asiakkaan tavoite, tukitoimenpide, erilliset tukitoimenpiteet, käytetyt palvelut kunnassa ja Kelassa, koulutuspalvelut, jaksolla käytössä ollut valmennustoimenpide sekä tietoa hyvinvoinnista ja terveydestä. Asiakastiedot näkyvät yhtenä listana tietokanta-välilehdestä. Haku-välilehdessä on samat tiedot kuin tietokanta-näkymässä, mutta siihen on värikoodattu ne asiakkaat, joista on haettu tietoja. Tilastot-välilehti sisältää kootusti tilastotietoa asiakkaista. Tällä välilehdellä tiedot näkyvät muuttujakohtaisesti, esimerkiksi ikäjakaumina.

PARty:ssä on myös muistio-ominaisuus. Muistio-välilehdessä asiakkaan tietoihin voi lisätä yksittäisiä muistiinpanoja vapaassa tekstikentässä. Siihen on myös liitetty laskureita asiakkaiden työpäiviin, sairauspäiviin, poissaoloihin, peruttuihin käynteihin sekä yhteydenottoihin soittaen, sähköpostilla, tekstiviestillä sekä Facebook-viestillä. Muistiolle löytyy oma kanta-välilehti, jossa näkyy kootusti muistioon kirjatut merkit. Muistiolla on myös oma tilasto-välilehti, jossa on kootusti työpäivät, sairauspäivät, poissaolot, perutut käynnit sekä yhteyden otto sähköisillä viestimillä.

Työntekijöiden tietojen tallennukselle on oma välilehtensä. Tällä välilehdelle voi tallentaa organisaation nimen, Y-tunnuksen, osoitetiedot, yhteyshenkilön, hallinnoijan, eri valmennusyksiköt sekä työntekijöiden nimen, osoitetiedot, sähköisten viestimien tiedot, työntekijän sukupuolen, syntymäajan, työsuhteen alun, työsuhteen tyyppin, työtehtävän, koulutusasteen, tutkinnon ja äidinkielen. Työntekijöiden kanta-välilehdestä näkee tallennettujen työntekijöiden tiedot listana. Lisäksi viimeisellä välilehdellä on organisaatioiden tietokanta.

VAT-järjestelmä toimii nettiselaimessa. Paja ostaa sen palveluna Kumppaniksi ry:ltä. VAT:n arviointi perustuu ICF-luokitukseen. ICF:n tavoitteena on tarjota tieteellinen perusta ymmärtää ja tutkia toiminnallista terveydentilaa, luoda sille yhteinen kieli ja koodausjärjestelmä, ja siten mahdollistaa vertailu eri maiden ja terveyspalveluiden välillä. ICF:ää on käytetty välineenä esimerkiksi tilastointiin, tutkimukseen, kliiniseen työhön, sosiaalipolitiikkaan ja koulutukseen. ICF-luokitus jakautuu päätasolla kahteen osaan, jotka ovat toimintakyky ja toiminnanrajoitteet sekä kontekstuaaliset tekijät. Toimintakyky ja toimintarajoitteet jakautuvat kehoon ja suorituksiin sekä osallistumiseen. Kontekstuaaliset

tekijät sisältävät ICF-luokituksessa vain ympäristöön liittyvät tekijät. Nämä tekijät jaetaan vielä pääluokkiin, joita kehon toiminnoissa on kahdeksan, ruumiin rakenteessa kahdeksan, suorituksessa ja osallistumisessa yhdeksän sekä ympäristötekijöissä viisi. Esimerkiksi kehontoiminnoissa löytyy pääluokka mielentoiminnoista, aistitoiminnoista ja ääni- ja puhe-toiminnoista. Jokainen pääluokka jakautuu lukuisiin luokkiin, ja nämä edelleen alaluokkiin. Alaluokat itsessään kuvaavat ihmistä tai sen toimintaa. Valtaosalle alaluokista on annettu seliteteksti. (Toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälinen luokitus: ICF, 2004, 5, 28–29.)

VAT:ssa ICF:n ominaisuuksuvauksille voidaan luoda ”osoittimia”. Tämä tarkoittaa, että toimintaa tai kehoa kuvaava ICF:n alaluokka voidaan määrittää kohdistuvaksi johonkin tiettyyn kohteeseen. Esimerkiksi motivaatio voidaan sijoittaa koulutus- tai työmotivaatioon. Tämän on tarkoitus tuoda ICF:lle autenttisuutta. Toimintakyvyn arviointia tehdessä sovelletaan ICF:n käytössä olevaa haittaluokkaa. ICF:n haittaluokituksessa on seitsemän haittatunnistetta, jotka sanallisesti ilmaistuna ovat: ”ei ongelmaa”, ”lievä ongelma”, ”kohdalainen ongelma”, ”vaikea ongelma”, ”ehdoton ongelma”, ”ei määriteltä” ja ”ei sovellettavissa”. Ympäristötekijöiden kohdalla asteikolle on luotu myös positiivinen asteikko kuvaamaan ympäristön positiivisten tekijöiden vaikutusta ihmiseen. (Toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälinen luokitus: ICF, 2004, 22.) VAT:ssa tämä positiivinen asteikko on otettu käyttöön myös muissa kuin ympäristökohteissa. (Leinonen 2018, 7.) Haastattelussa starttipajan työntekijät ihmettelivät ratkaisua, sillä osaan kysymyksistä positiivinen asteikko ei heidän mielestään sovi.

VAT:ssa arvioinnin tarkoituksena on selvittää asiakkaan toimintakykyä, jotta voidaan tukea moniammatillista työtä, auttaa kuntoutuksen kohdistumista oikeisiin asioihin, tukea tavoite- ja palautekeskusteluja sekä osoittaa vaikuttavuutta. Lisäksi jos mukaan sijoitetaan toimintaympäristö, voidaan VAT:lla kartoittaa ja suunnitella toimintaympäristöjä, kartoittaa apuvälineiden tarvetta sekä mahdollisesti arvioida tulevaisuuden suoriutumista toimintaympäristössä. VAT:n arviointi on tarkoitus toteuttaa siten, että ensin määritetään ICF-luokituksen ympäristötekijät, jonka jälkeen ICF:n yksilön ominaisuuksien ja toimintakyvyn kohteet. Tämän jälkeen tarkennetaan toimintaympäristöä. VAT:ssa voidaan käyttää yleisiä osoittimia tai rakentaa jokaiselle asiakkaalle omat. Osoittimia voidaan rakentaa myös esimerkiksi diagnoosikohtaisesti. Tällöin voidaan keskittyä niihin ongelmiin, joita kyseisellä asiakasryhmällä on. Tarkoituksena on, että osoittimen sisältönä on yksiselitteinen muuttuja ja sitä voidaan havainnoida ulkoapäin. Myös itsearviointiin voidaan rakentaa omat osoittimet. (Leinonen 2018, 7–10, 12.)

Arvioinnit on tarkoitus jaksottaa asiakaskohtaisesti. VAT:n ensimmäinen arviointi on tarkoitus toteuttaa asiakasjakson kolmannella viikolla. Tätä perustellaan sillä, että asiakas saattaa pyrkiä pitämään ensimmäiset kaksi viikkoa korkeampaa toimintatasoa yllä, mitä todellisesti on mahdollista. Kuntoutuksen ohjauksessa arviointeja on tarkoitus tehdä 3–4 kuukauden välein. Arvioinnin yhteydessä on käytävä palautekeskustelu ja siitä tehdään kirjallinen yhteenveto. (Leinonen 2018, 16.) VAT:n arvioinnin ohjeet ovat hieman ongelmalliset vaikuttavuuden arvioinnin näkökulmasta. Arvioinnin välin mitoittaminen 3–4 kuukauden mittaiseksi tarkoittaa, ettei yksittäisestä asiakkaasta ehditä tehdä montaa arviointia. Arviointeja tarvitaan useita, mikäli halutaan viitteitä vaikuttavuudesta. Lisäksi, jotta kyseessä olisi vaikuttavuuden arviointiin soveltuva tapauskohtaisen tutkimuksen AB-asetelma, arviointeihin pitäisi saada niin sanottu baseline-mittaus. (Nugent 2010, 3–4; Rostila & Mäntysaari 1997, 4–6.)

Starttipajassa VAT-arviointeja toteutetaan noin kolmen kuukauden välein. Toisella työntekijällä on päävastuu niiden toteuttamisesta. Vastuuhenkilö muistuttaa toiselle työntekijälle, kun hänen on aika toteuttaa yksilöarviointi asiakkaasta. Arvioinnin toteuttaa kolme henkilöä: yksilövalmentaja, työvalmentaja sekä asiakas itse. Ensimmäinen mittauskerta on vain asiakkaan toteuttama itsearviointi. Tarkoituksena on, että jokainen toteuttaa itsenäisen arvion, eikä muiden tekemät arvioit tulisi vaikuttaa toisiinsa. Arviot pyritään tekemään kaikkien jäsenien kesken suunnilleen samaan aikaan, jotta muutos koskisi samaa ajanjaksoa. Tällöin työntekijöiden haasteeksi nousee aikataulujen yhteensopivuus. Arvioissa nähdään olevan yhtäläisyyttä arvioijien kesken. Havaintojaksoon mennessä VAT-arviointeja ei oltu toteutettu systemaattisesti, eikä niitä oltu tehty montaa kappaletta.

Asiakas toteuttaa arviointiin vastaamisen tietokoneella. Starttipajassa käytetään kaikille asiakkaille yhteistä osoitinryhmää, joka on peräisin Kumppaniksi ry:ltä. Alunperin pajassa käytettiin noin 40 kysymyksen mittaista osoitinryhmää, mutta kysymysten määrä puolitettiin, koska kysymysten ei koettu soveltuvan starttipajaan. Lisäksi kysymysten määrä oli liian korkea. Osoitinryhmän kustomointia ei pajassa käytetä. Kustomointi starttipajan asiakkaita varten voisi olla perusteltua, sillä starttipajojen asiakkaat voidaan jäsentää omaksi asiakasryhmäksi. Arvioinnin tuloksena saadaan lista osoittimista, ja niiden numeraalisista arvoista. Näistä esitetään myös graafinen havainnekuva. Arvioinnin tulokset käydään lävitse heti arvioinnin jälkeen tai seuraavalla yksilövalmennuksen kerralla. Työntekijöiden arviointeja ei välttämättä ole mukana, kun arviointeja tarkastellaan. Arvioinnin tuloksista käydään pienimuotoinen keskustelu asiakkaan kanssa, ja siten VAT-arviointi mielletään keskustelun pohjaksi. Tässä suhteessa VAT:ta ei varsinaisesti käytetä sen

alkuperäistä tarkoitusta varten. VAT nähdään työrutiinina, joka ei sinällään vaikuta työn sisältöön. Sen ei myöskään ajatella näkyvän asiakkaille muuten kuin väliajoin tehdyn it-searvioinnin muodossa.

VAT:ta käytetään starttipajassa myös yleisenä asiakastietojärjestelmänä. VAT jakautuu eri välilehtiin henkilötietojen, koulutus- ja työhistorian, sopimusjaksojen, valmennusjaksojen, tavoitteiden, sijoittumisen ja mittareiden suhteen. Henkilötietovälilehteen saadaan tallennettua suku- ja etunimi, henkilötunnus, asiakasnumero, osoitetiedot, puhelinnumero, sähköposti, läheinen, läheisen yhteystiedot, äidinkieli, siviilisääty, kansallisuus, kotikunta, työttömyyden kesto, toimeentulo, elämäntilanne sekä valmennuksen tila. Tämän lisäksi välilehdessä on vapaa tekstikenttä lisähuomioille.

Koulutus ja työhistoria-välilehteen voidaan tallentaa koulutus, ammatti, onko ajokorttia, kolme viimeisintä työpaikkaa sekä CV. Sopimusjaksoon tallennetaan asiakasjakson aloitus ja lopetuspäivämäärät, maksava taho, sopimustyyppi, sopimustunnus sekä sopimushinta. Valmennusjaksot-lehdelle kirjataan valmennuksen aloitus- ja lopetuspäivämäärät, asiakastyypit, palkkausmuoto, osasto, valmennusosasto, lähettävä taho, maksava taho, harjoittelupaikka, sopimukseen sisältyvät työpäivät, työtunnit ja työaika, yksilö- ja työvalmentajan tiedot sekä laskutettavat päivähinnat ja maksettavat kustannukset. Tavoitteet-välilehdelle kirjoitetaan asiakkaan tavoitteet. Sijoittuminen-välilehdelle puolestaan kirjoitetaan asiakkaan sijoittuminen pajajakson jälkeen. Mittarit-välilehdellä voi luoda ja hallita asiakkaille omia arviointeja.

VAT:ssa on myös työmaapäiväkirja. Työmaapäiväkirjaan kirjataan päivittäisiä tapahtumia. Myös työmaapäiväkirjan avulla on tarkoitus tuottaa seurantatietoa esimerkiksi asiakkaiden palkkatiedoista, työkokeilujen ja työssäoppimisjaksojen dokumenteista, toimintakyvystä sekä läsnäoloseurannasta. Työmaapäiväkirjaan voidaan tallentaa päivittäisesti tiedot asiakkaan tulo- ja lähtöajoista, tehdyistä työtunneista sekä kuvausta työtehtävistä. (VAT-järjestelmän työmaapäiväkirja 2018.)

Työmaapäiväkirjaa täyttää vain toinen starttipajan työntekijöistä. Sinne kirjataan päivittäisiä tapahtumia, jotka perustuvat havaintoihin. Työmaapäiväkirja ei sisällä arviointia. Huomion kohteena ovat myös poikkeavat tapahtumat, kuten myöhästymiset ja poissaolot. Lisäksi työmaapäiväkirjaan kirjataan lisätietoa poikkeavista tapahtumista, kuten poissaolon tai myöhästymiset syy. Ryhmäläisiin liittyviä asioita ei lähtökohtaisesti kirjata. Poikkeuksen tekevät merkittäviksi katsotut tapahtumat, kuten yllättävä asiakkaan edistymisen jossain asiassa tai konfliktit asiakkaiden välillä. Työmaapäiväkirjaan arvioidaan kirjoitettavan vähän asioita.

VAT:n käyttöön liittyy muutamia ongelmia. Sen sisäänajo oli vielä kesken vuoden jälkeen sen käyttöönotosta. Arviointeja oltiin toteutettu hyvin vähän ja epäsystemaattisesti. VAT:n piti myös syrjäyttää PARty-järjestelmä, mutta näin ei todellisuudessa ole tapahtunut. PARty:n sisältämät tiedot pitäisi saada tallennettua myös VAT:hen, mutta niitä ei osata tarkastella järjestelmästä. VAT:n käytössä ilmenee eroavaisuuksia taustaorganisaation sisällä, jonka mahdolliseksi syyksi epäillään epäonnistunutta sisäänajoa tai ohjauksen puutetta. Myös VAT:n mittaukseen nähdään liittyvän ongelmia. Työntekijät kyseenalaistavat arviointien luotettavuutta, sillä heidän mukaansa asiakkaat eivät jaksu keskittyä vastaamaan kysymyksiin tai eivät vastaa niihin rehellisesti. Myös tavoitteiden mitattavuus vaihtelee, sillä vain konkreetit ja selkeät tavoitteet ovat mitattavissa. VAT:n kyselyn tulosraportin resoluutio on heikko eikä siitä ei ole helppoa saada selvää. VAT:n käyttöönotto ollaan koettu ongelmalliseksi myös sen vuoksi, koska taustaorganisaatiossa ilmenee vastarintaa uusien asioita kohtaan. Starttipajassa tällaista ongelmaa ei nähdä olevan.

12 YHTEENVETO JA POHDINTA

Tässä luvussa kerrataan tutkielman tutkimusasetelma, tehdään yhteenveto tuloksista ja annetaan kehittämissuhteita tutkimuskohteena olevalle pajalle. Lopuksi arvioidaan tutkielman luotettavuutta ja asetetaan mahdollisia jatkotutkimuksen aiheita.

Tämän tutkielman tutkimuskysymyksenä on, millaista vaikuttavuustietoa eräässä starttipajassa tuotetaan, ja miten sitä voidaan käyttää hyväksi. Tutkielman viitekehyksenä on Mark, Henry ja Julnesin (2000) mukainen kuvaileva ja kehittävä realistinen arviointi. Taustafilosofiana on realismi ja tutkielma lukeutuu kvalitatiiviseen tutkimustraditioon. Vaikuttavuustieto ymmärretään tiedon erityistyyppinä, joka on saatu nojautumalla johonkin tutkimusasetelmaan. Tiedon hallinnan substanssiteoriana käytetään Kuusisto-Niemen (2016) tiedonhallinnan paradigmaa. Tutkielmassa käytetään tutkimusmenetelminä semistrukturoitua parihaastattelua, realistista ei-osallistuvaa havainnointia sekä pajan oheisaineiston analysointia. Haastattelu toteutettiin tammikuussa 2017 ja viikon mittainen havainnointi marraskuussa 2017. Oheisaineisto koostui pajan intraverkon sisältämistä dokumenteista, jonka sisältö analysoitiin metatiedoista. Metatietojen pohjalta mielenkiintoisimmat tiedostot pyydettiin lähempään tarkasteluun. VAT-järjestelmää tarkasteltiin koulutusmateriaalien ja havaintojakson pohjalta. Aineistot analysoitiin aineistolähtöisellä, induktiiviseen logiikkaan perustuvalla sisällönanalyysillä. Haastattelussa analyysiyksikkönä on yksittäinen ajatuskokonaisuus, havaintoaineistossa tilanne ja verkkoaineistossa tiedosto. Realistisen arvioinnin mukaisesti aineistosta kehiteltiin iteratiivisesti yksi koherentti kokonaisuus. Sisällönanalyysin tuloksena saatiin viisi pääluokkaa, jotka ovat pajan toiminnan rakenne, asiakkaat, interventio, vaikuttavuus sekä tiedon hallinta.

Starttipaja on nuorille aikuisille suunnattua tavoitteellista matalan kynnyksen toimintaa, jolla tuetaan työ- ja opiskelumarkkinoille pääsyä. Keskeisenä tekijänä on elämönhallinnan tukeminen. Paja on mitoitettu kymmenelle asiakkaalle. Sillä on vakioitu viikkostruktuuri, jossa toteutetaan kuntouttavaa ja taitoja kehittävä sisältöä. Paja myy ostopalveluna kolmea eri palvelua. Nämä ovat toimintakyvyn tutkimuspalvelu, toimintakyvyn tukemispalvelu sekä työ- ja opiskelukykyä vahvistava palvelu. Ostopalvelun asiakkaina ovat pääasiassa TYP ja sosiaalihuolto. Ne määrittelevät sopimuksiin liittyvät seikat, kuten asiakkuuden keston ja päivittäisen määrän. Pajan tuottamaa tietoa asiakkaista jaetaan yhteistyökumppaneille. Pajan resurssit koetaan sen suurimmaksi haasteeksi. Lisäresurssit

helpottaisivat työntekijöiden mukaan työntekoa materiaalihankinnoissa ja se voisi mahdollistaa lisätyövoiman palkkaamisen. Vaikuttavuustiedon tuottamiseen suhteutettuna tieto pajan puitteista kontekstualisoi toimintaa. Tiedonhallinnan paradigmaan (2016) jäsennettynä kysymys on organisaatiotason *toimijasta*.

Pajan asiakkaat ovat pääosin nuoria aikuisia. Asiakkuuksien kestojen arvioitiin vaihtelevan keskimäärin vuoden ja puolen vuoden välillä. Asiakkuuksien keskeytymismäärä mielletään pieneksi. Keskeytyminen tapahtuu usein jakson alussa. Asiakkailta esiintyy kolmenlaisia haasteita, jotka liittyvät yksilöön, sosiaaliseen ja instituutioihin. Yksilöön liittyviä ongelmia jäsennettiin pääasiassa psyykeen liittyvillä asioilla, mielenterveysdiagnooseilla ja riippuvuuksilla sekä joidenkin tavanomaisten toimintojen poikkeavuuksilla, kuten poikkeavalla unirytmillä tai heikolla itsetunnolla. Sosiaaliset haasteet liittyivät ensisijaisesti eristäytyneisyyteen ja sosiaalisen kompetenssin puutteeseen. Institutionaaliset ongelmat kiinnittyvät yhteiskunnan toimintaan. Tällaisia ongelmia oli esimerkiksi koulun keskeytyminen ja sosiaali- ja terveystalvvelujärjestelmän kyvyttömyys tunnistaa ja puuttua asiakkaiden ongelmiin. Joidenkin asiakkaiden kohdalla arvioitiin, että heillä ei ole mahdollisuuksia toimia tavanomaisilla koulutus- ja työmarkkinoilla. Myös asiakkaat ovat kontekstuaalinen tekijä suhteessa starttipajan vaikuttavuustiedon tuottoon. Tiedonhallinnan paradigman (2016) suhteen kyse on sosiaalihuollon palveluja käyttävistä *toimijoista*.

Pajan toiminta jäsennetään tässä tutkielmassa toteutettuun sisältöön ja sitä yleisesti ohjaaviin tekijöihin. Toteutetun sisällön näkökulmasta pajan toiminta eriytyy ryhmä- ja yksilötoimintaan sekä työ- ja opiskeluelämään. Pääosa toteutetusta sisällöstä on käsitöiden tekemistä yksin tai ryhmässä. Ryhmässä tehdyllä toiminnalla mielletään olevan sosiaalista toimintakykyä parantavia vaikutuksia. Pajatoiminta sisältää myös ensisijaisesti yksilöön kohdistuvia toimenpiteitä, sillä jokaiselle määritellään yksilökohtaiset tavoitteet, joita päivitetään yksilövalmennuksessa. Asiakkaita pyritään motivoimaan toteuttamalla positiivisia huomioita asiakkaan etenemisestä sekä toteuttamalla asiakkaille mieleisiä asioita pajassa. Toisinaan nämä koetaan haastaviksi toteuttaa. Asiakkaan yksilöllinen kohtaaminen nähdään tärkeäksi asiaksi. Se voi rakentua esimerkiksi samojen intressien kautta. Pajatoiminnassa on myös sosialisointiin viittaavia elementtejä. Sosialisointin kohteena ovat toiset ihmiset sekä työ- ja opiskeluelämä. Toisiin ihmisiin kohdistuvassa sosialisointiossa pyritään luomaan positiivisia ihmiskontakteja ja opettaa sosiaalisia taitoja. Työ- ja opiskeluelämään liittyvä sosialisointi sisältää puolestaan positiivista työhön tutustumista sekä siihen liittyvien perus- ja arkielämäntaitojen opettelua.

Pajan toimintaa jäsennetään myös yleisestä työtä ohjaavasta näkökulmasta. Nämä tekijät sijoittuvat pääasiallisesti käsitteiden ammatillisuus ja ei-ammattillisuus välille. Kummallakin työntekijällä on alaan liittyvä koulutus. Viitekehystä kuvaillaan eteenpäin katsovaksi suuntaukseksi, joka erotetaan terapiasta. Usein sosiaalisia ongelmia tarkastellessa näkökulmat jäsennetään yhteiskunnan ja yksilön tasoilta. Asiakkaisiin suhtaudutaan horisontaalisesti. Työssä toteutetaan pienimuotoisia kokeiluja, ja erinäisiä harjoitteita sovelletaan ammatillista harkintaa käyttäen. Työssä kuitenkin käytetään myös ei-ammattillisia seikkoja, kuten muualta elämästä tulevia rooleja sekä elämäkokemusta. Tiedonhallinnan näkökulmasta myös interventio kontekstualisoi tiedontuottoa. Tiedonhallinnan paradigman (2016) suhteen kyse on toiminnasta sosiaalihuollon palvelun osalta. Yleisesti työtä ohjaavat periaatteet tulkitaan tässä *toiminta*-entiteetin taustaperiaatteiksi.

Vaikuttavuus näyttäytyy hieman ristiriitaiselta työntekijöiden puheessa. Työntekijät uskovat pajan toiminnan olevan vaikuttavaa, vaikka vaikuttavuuden mielletään olevan uniikkia suhteessa yksilöön ja yksilön kokemukseen. Kyseessä voi olla konstruktivistinen määritelmä vaikuttavuudesta. Tärkeimpänä arvioidaan olevan asiakkaan oma kokemus siitä, onko toimenpide hyödyllinen. Asiakkaiden nähdään olevan uniikkeja, eikä toimintaa nähdä olevan mahdollista jäsentää yleistettävillä säännöillä. Samalla harvan asiakkaan mielletään etenevän opiskeluun tai töihin. Jatkopaikka nähdään olevan pikemminkin jokin toinen sosiaali- ja terveysterveystoiminta. Vaikuttavuuskäsitys uniikkina ja subjektiivisena näyttäisi olevan yhtenevä sosiaalitoiminnan vaikuttavuus- ja näyttökeskusteluihin. Pajassa vallitsevan vaikuttavuuskäsityksen laajentaminen olisi suotavaa, mikäli vaikuttavuustutkimusta haluttaisiin toteuttaa sosiaalialalla tyypillisesti toteutetuilla, eli perinteisen tutkimuslinjan ja realistisen arvioinnin keinoilla. Pajassa vaikuttavuutta perustellaan pääosin subjektiivisesti. Tämä on sinällään valitettavaa, sillä erityisesti VAT mahdollistaisi vähintäänkin asiakasmuutoksen spekuloinnin erilaisten tutkimukseen perustuvien muuttujien avulla. Myös vaikuttavuuden arvioiminen subjektiivisesti voidaan nähdä olevan yhtenevä sosiaalitoiminnan vaikuttavuuskeskustelujen kanssa, sillä siinä arvotetaan käytännöstä saatua tietoa.

Työntekijät pyrkivät tunnistamaan työstä vaikuttavia mekanismeja pääosin subjektiivisesti. Tiedonhallinnan paradigman (2016) näkökulmasta mekanismit voidaan tulkita hypoteettiseksi vaikuttavuustiedoksi. Vaikuttavuusmekanismit mielletään vaikeaksi jäsentää ja niiden tekijöitä arvellaan olevan useita. Nämä tekijät eriytyvät asiakkaiden, työn, työntekijän, ryhmän sekä työpajan resurssien suhteen. Tekijät eriytyvät eri kohteiden suhteen, eikä niille näytä olevan luotavissa kokoavia malleja. Siten selittävät tekijät vaikuttavat olevan toisistaan jokseenkin irrallisia. Asiakkaisiin liittyvät tekijät sijoittuvat pääosin

psykykeen, esimerkiksi kykyyn ja tahtoon. Työhön liittyviä vaikuttavuustekijöitä ovat muun muassa turvallinen ja salliva ilmapiiri, tarpeeksi pitkä kuntoutusjakso sekä oikea-aikaisuus. Vaikuttavuuteen nähdään liittyvän myös yhteensopivuus asiakkaan ja työntekijän sekä asiakkaan ja ryhmän välillä. Lisäksi resurssit nähdään vaikuttavuustekijäksi: rahallinen panos muuntuu työn välityksellä asiakkaan muutokseksi.

Vaikka tässä tutkielmassa fokus ei ole testata kausaaliketjuja laukaisevia mekanisme, on mielenkiintoista verrata tässä tutkielmassa esille tulleita mekanismeja vaikuttavuustutkimuksiin ja starttipajakirjallisuuteen. Tämän tutkielman osalta mekanismeja ei ole testattu, joten ne eivät ole rinnastettavissa vaikuttavuustutkimuksessa saatuihin tuloksiin. Yhteneväisyyksiä löytyy esimerkiksi inhimillisen kohtaamisen, arkirytmien, ryhmämuotoisen toiminnan, itsetunnon kohentamisen ja motivoinnin suhteen. Eniten yhteneväisyyttä löytyy horisontaalisen ja inhimillisen asiakkaan kohtaaminen suhteen. Tämä esiintyi työntekijöiden puheessa potentiaalisena vaikuttavuusmekanismina ja pajan työmuotona. Se mainitaan starttipajakirjallisuudessa sekä kolmessa vaikuttavuustutkimuksessa (Hannila-Niemelä ym. 2015; Karjalainen & Blomgren 2004; Rostila 2001; Luhtasela 2009). Myös arkirytmä mainittiin työntekijöiden sekä asiakkaiden kenttähaastattelussa kuntoutumiseen vaikuttavaksi tekijäksi. Se löytyy tekijänä myös kolmesta vaikuttavuustutkimuksesta ja starttipajakirjallisuudesta (Hannila-Niemelä, Oulasvirta-Niiranen & Pietikäinen 2015; Aspvik 2003, Rostila 2001, Luhtasela 2009). Ryhmämuotoisen toiminnan tärkeyttä painotettiin työntekijöiden haastattelussa, starttipajakirjallisuudessa sekä kahdessa vaikuttavuustutkimuksessa (Huumonen 2014; Rostila 2001; Luhtasela 2009).

Vaikuttamattomuus arvioitiin näkyvän pajassa asiakkuuksien keskeytyksinä, jotka tapahtuvat useimmiten asiakkuuden alkupuolella, muutamien viikkojen tai kuukausien aikana aloittamisesta. Keskeytyksien määrä arvioitiin kuitenkin pieneksi. Toimenpiteisiin liittyviä haasteita pajassa jäsenetään kotiympäristöä ja päihteileviä asiakkaita koskien. Kotiympäristöön, kuten vanhempiin ja ystäväpiiriin vaikuttaminen koetaan haasteelliseksi. Päihteilevistä asiakkaista haasteellisiksi mielletään asiakkaat, joilla päihdekuntoutuminen on vielä hyvin alkuvaiheessa, jolloin ongelmaa ei vielä nähdä. Vaikuttavuus-pääloukka on pääosin yhtenevä Kuusisto-Niemen (2016) tiedonhallinnan paradigman *tieto*-entiteetin kanssa. Poikkeuksen tähän muodostaa vaikuttavuuskäsitys, joka on pikemminkin entiteettien *tieto* ja *toimija* väliin sijoittuva *tietorakenne tai malli*.

Pajan käytössä on useita tiedon hallinnan järjestelmiä. Alkutietoja kerätään muutamalla eri lomakkeella. Pajassa käytetään muutamia standardoituja testejä, kuten BDI:tä ja AUDIT:ia. Pajan yleisenä tietojen tallennusjärjestelmänä toimii VAT. Järjestelmään saa

tallennettua kattavat tiedot henkilötiedoista, koulutuksesta ja koulutushistoriasta ja pajajakson tavoitteista. VAT-järjestelmässä voi hallita myös yksilökohtaisesti erilaisia mittareita. Pajassa käytetään valmiiksi tehtyä mittariryhmää.

Päivittäiseen rutiiniin kuuluvaa tiedonkeruuta toteutetaan erillisiin tiedostoihin sekä työmaapäiväkirjaan. Viikkoraportti on Excel-tiedosto, joka on tallennettu pajan verkkokansioon. Viikkoraporttiin tallennetaan tiedot asiakkaiden päivittäisestä läsnäolosta, myöhästymisistä, sairastumisista sekä poissaoloista. Työmaapäiväkirja on osa VAT-järjestelmää. Sinne tallennetaan verbaleja kuvauksia asiakkaiden päivittäisistä tapahtumista. Kuntoutumisen arvioimiseksi käytössä on VAT-järjestelmän arviointi sekä muutamia standardoituja kyselyjä, kuten BDI ja AUDIT. VAT:lla saadaan tuotettua poikkileikkausdataa useasta asiakkaan tilaa kuvaavasta ICF-pohjaisesta muuttujasta. Nämä muuttujat pystytään valitsemaan jokaiselle asiakkaalle yksilökohtaisesti tai käyttämään kaikille asiakkaille samaa kysymyspatteristoa. VAT-arviointeja toteutetaan noin kerran kolmessa kuukaudessa.

Pajassa toteutetaan asiakkaiden seuranta-asiakkuuksien päättymisen jälkeen heti pajajakson päätyttyä sekä puoli vuotta ja vuosi jakson päättymisen jälkeen. Tämä tieto kerätään PARty-järjestelmään sekä seuranta-tiedostoon. PARty-järjestelmä on kvantitatiivisen seurantatiedon keruuseen tarkoitettu ohjelma. Siihen saa tallennettua kattavasti pohjatietoa asiakkuudesta ja palveluista. PARty:n saa kuitenkin tallennettua varsin vähän selkeää dataa, josta voisi tehdä johtopäätöksiä vaikuttavuudesta. PARtyä käytetään pajassa tilastotiedon kirjaamiseen esimerkiksi asiakkuuksien määristä, iästä sekä koulutustaustasta.

Starttipajan tiedon hallinnan suhteen on huomattavaa, että VAT-järjestelmään saa koulutusmateriaalien perusteella tallennettua kaiken sen aineiston, mitä pajassa aineiston keräyksen aikana käytettiin. Tiedon hallinnan keskittäminen yksinkertaistaisi huomattavasti työtä, koska nyt tietoa kerätään moneen eri lähteeseen, kahteen tietojärjestelmään sekä kahteen erilliseen tiedostoon. Tällöin myös tietoturva- ja tietosuojasiat olisi helpompaa järjestää. Kysymys tässä kohtaa lienee VAT-järjestelmän implementoinnin keskenäisyydestä.

Pajassa siis tuotetaan tietoa asiakkaiden paikallaolosta ja myöhästelystä, verbaleja dataa asiakkaiden päivien sisällöistä, asiakkaiden tilasta standardoiduilla mittareilla ja VAT-arvioinnilla sekä seurantadataa pajajakson päättymisen jälkeen. Tämän valossa voidaan sanoa, että pajassa tuotetaan informaatiota, jota voidaan varauksella kutsua vaikuttavuustiedoksi. Ongelmana tiedontuotossa vaikuttavuuden näkökulmasta on heikko sisäinen validiteetti. Tämä viittaa siihen, ettei asiakasmuutoksia voida kiistattomasti yhdistää pajan toimintaan. Lisäksi ongelmana on VAT-arviointien osalta, että aineistoa ei kerätä

vaikuttavuustutkimuksen kannalta riittävällä järjestelmällisyydellä eikä tiheydellä. Kerättyä aineistoa ei myöskään käytetä merkittävässä määrin hyväksi, vaan sitä tuotetaan lähinnä rahoittajille.

Tuntiraportti-tiedot voisivat antaa arvokasta tietoa esimerkiksi asiakkaan motiivatiosta. Seuraamalla myöhästelyä tai poissaoloja voisi olla mahdollista ennakoida asiakkaan heikkoa sitoutuneisuutta. Tämä tietenkin on mahdollista myös subjektiivisesti ilman varsinaista tietojen keräystä. Kuitenkin, kun aineistoa kerätään joka tapauksessa jatkuvasti, tämän tiedon hyväksikäyttäminen olisi järkevää. Työmaapäiväkirjojen tietojen käytön mahdollisuudet riippuvat pitkälti sen tarkasta sisällöstä. Mikäli työmaapäiväkirjoja täytetään neutraalisti kuvaillen, niitä voisi hyödyntää dokumentaationa toteutetusta interventtiosta. Jos työmaapäiväkirjoihin lisätään myös huomioita asiakkaan kuntoutumisesta, se voisi olla hyvä lisä huomioimaan asiakkaassa tapahtuvaa muutosta.

Starttipajalla suurin käyttämätön potentiaali vaikuttavuustiedon käytössä on VAT-arvioinnissa. VAT:lla on mahdollisuus tuottaa poikkileikkausmittauksia monista kustomoitavissa olevista muuttujista. Tämä toimii työntekijöille mahdollisuutena mittaukseen perustuvaan tilannekatsaukseen. Vaikuttavuuden tutkimisen näkökulmasta toteutettavien tutkimusasetelma on tapauskohtainen arviointi. Mikäli VAT-arviointeja toteutettaisiin tarpeeksi usein, niistä voitaisiin koota aikasarjoja. Tämä ei tosin onnistu tällä hetkellä VAT-järjestelmässä, vaan tällainen aikasarja täytyisi koota joko manuaalisesti tai käyttäen jotain toista ohjelmaa. Esimerkiksi R-ohjelmointisovellukseen on saatavilla moduuli, jolla pystytään rakentamaan tapauskohtaisen arvioinnin asetelma. Tapauskohtaisen arvioinnin näkökulmasta parasta olisi, mikäli asetelmaan pystyttäisiin rakentamaan baseline-mittaus. Baseline-mittaus on mahdollista toteuttaa jälkikäteen arvioiden (Bloom 1999, 199). Ilman tällaista kontrollia ei voida tehdä aukottomia päätelmiä vaikuttavuudesta. (Nugent 2010, Ros-tila & Mäntysaari 1997). Kuitenkin myös ilman kontrollia tapauskohtainen arviointi antaisi viitteitä asiakasmuutoksesta. Tällöin vaikuttavuutta ei tarvitsisi perustella pelkästään subjektiivisin perustein. Tapauskohtaisen arviointiasetelman rakentamiseen löytyisi taatusti tukea esimerkiksi yliopistojen opinnäytteiden tekijöistä.

Myös seurantadatalla on mahdollisuutta saada viitteitä vaikuttavuudesta. Tosin myös tämän kohdalla ongelmana on sisäinen validiteetti, eli se, olisiko vaikutus pajan aikaan saamaa vai ei. Seurantadatan ongelmana on ollut, että osaa entisistä asiakkaista ei saada kiinni. Tämän ratkaisu olisi tärkeää, sillä kato laskee vaikuttavuuden uskottavuutta. Mikäli ongelmana on se, että asiakkaiden puhelunumerot vaihtuvat, niin entisiä asiakkaita voisi pyrkiä lähestymään myös muilla sähköisillä viestimillä. Esimerkiksi VAT:ssa ja

PARty:ssä on valmiina mahdollisuudet sijoittaa useita vaihtoehtoisia viestimiä asiakastietoihin. Seurantadataa tuotetaan jatkuvasti pajassa rahoittajan vaatimuksesta. Siten tätä aineistoa olisi järkevää käyttää hyväksi. Seurantadatan ei voi tehdä pitkälle meneviä johtopäätöksiä vaikuttavuudesta, mutta se antaisi viitteitä siitä. Jos esimerkiksi koko pajan historiasta vain muutamaiset ovat päässeet töihin tai opiskelemaan, jotain ehkä täytyisi tehdä toisin. Kenties hyödyllisin seurantadatan käyttö voisi olla sen vertailu eri pajoissa tehtyihin tutkimuksiin. Esimerkiksi muutamassa tämän tutkielman lähteenä olevassa tutkimuksessa työpajan vaikuttavuuden on arvioitu olevan mielekkään työllistymis- ja opiskelupolun suhteen noin 50 % luokkaa (Rostila 2001; Rauvola 2009).

Vaikuttavuustutkimuksen näkökulmasta olisi paras, mikäli kaikki kerätty data voitaisiin yhdistää samaan aineistoon tai vähintäänkin yhdistää aineistoon joitain taustamuuttujia. Ongelmaton tapa hoitaa tämä olisi siirtyä käyttämään pelkästään VAT-järjestelmää. Mikäli seurantadataan voitaisiin yhdistää asiakastietoja, voisi olla mielenkiintoista tarkastella, onko esimerkiksi eri diagnooseja sairastavilla erilaisia kuntoutuspolkuja tai sijoitusprosentteja.

Työntekijät määrittivät pajan vaikuttamattomuuden asiakkuuksien keskeytyksiksi. Myös näitä olisi mielenkiintoista tarkastella. Onko keskeyttäjiillä esimerkiksi joitain yhteisiä piirteitä, kuten taustoja, diagnooseja tai muita ominaisuuksia? Tämä voisi auttaa kehittämään pajan toimintaa. Myös jaksojen katkonaisuus tai keskeytyminen voisi tarjota hyvää aineistoa tutkimiseen.

Aikaisemman tutkimuksen valossa starttipajan ja muiden sosiaalipalveluiden tiedon hallinnan välillä on sekä yhteneväisyyksiä että eroavaisuuksia. Lienee luonnollista, että eri konteksteissa on erilaisia tiedon hallinnan tapoja. Esimerkiksi lastensuojelussa tietoa tallennetaan ja käytetään hyväksi pitkän asiakkuutta (Huuskonen 2014). Sosiaalipäivätyksessä puolestaan asiakastiedon tallennus on tilapäistä ja toisille työntekijöille suunnattua (Räsänen 2014). Starttipajassa tiedon tallennusta tehdään jatkuvasti, mutta sen hyväksikäyttö on rajattua. Tietoa tuotetaan lähinnä rahoittajille. Mielenterveystyössä puolestaan tiedon tallennus palvelee arviointia (Günter 2015). Starttipajassa on mahdollisuus asiakkuuksien arviointiin, mutta arviointivälineitä käytetään rajatusti. Kuntoutuksessa tuotetaan tietoa paljon tietoa asiakkaiden fyysisestä toimintakyvystä (Salmelainen 2008). Starttipajassa tiedon tuotannossa painotetaan psyykkisiin ja sosiaalisiin tekijöihin.

Tiedon hallinnan teknisistä näkökulmista tarkasteltuna tutkielman kohteena ollut starttipaja käyttää melko tyypillisiä tiedon hallinnan järjestelmiä. Sekä VAT että PARty ovat yleisesti käytössä asiakastietojärjestelminä. Myös tiedon kerääminen erillisille Word-

ja Excel-tiedostoille on yleistä. Toimintakyvyn arviointiin käytetään usein VAT:ta, ja lisäksi vaikuttavuutta pyritään arvioimaan seurantatiedoilla. Loppukeskustelut käydään usein keskustellen, ja sen yhteydessä annetaan palautetta pajajaksosta. (Sundval 2015.)

Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuuden arviointi voidaan jakaa kahteen tekijään, jotka ovat reaktiivisuus (reactivity) sekä ennakkoluulot (bias). Ennakkoluulot viittavat tutkijan asenteisiin ja reaktiivisuus siihen, että tutkimus muuttaa tutkimuskohteen toimintaa. (Maxwell 2005, 108–109.)

Tämän tutkielman tavoitteena on ollut kuvata ja kehittää starttipajan tiedon hallintaa. Tutkimusmenetelminä on käytetty haastattelua, havainnointia sekä oheisaineistojen analyysointia. Havainnointia ei pidetä herkästi tutkimuskohdetta muuttavana tutkimusmenetelmänä, haastattelua sen sijaan pidetään (emt., 109). Haastattelun luotettavuutta pyrittiin tukemaan arviointitutkimuksen kirjallisuudessa esiintyvillä ohjeilla (ks. Adams 2010). Työntekijöille annettiin tilaa miettiä vastauksia rauhassa. Haastattelussa johdattelua pyrittiin välttämään suosimalla avoimia kysymyksiä. Lisäksi työntekijöiltä kysyttiin tarkentavia kysymyksiä, ja esitettiin välillä lyhyitä summauksia heidän sanomisistaan. Kokonaisuudessaan tutkimusmenetelmien luotettavuutta tukee se, että käytössä oli useita tutkimusmenetelmiä. Haastatteluja olisi ollut hyvä toteuttaa useampia, mutta starttipajan henkilökunnan koon vuoksi se ei ollut mahdollista. Tutkielmaan olisi myös voinut lisätä muita tiedonlähteitä, esimerkiksi tarkastella asiakastietoja ja pajan hankehakemusten sisältöä. Se olisi tosin lisännyt tutkielman työmäärää merkittävästi. Tosin hankemateriaali tuskin olisi lisännyt informaatiota tiedon hallinnasta ja asiakastietojen laaja käyttö ei luultavasti olisi ollut tutkimuseettisesti mahdollista, koska asiakkaita on ollut vaikea tavoittaa.

Kvalitatiivisen tutkijan on vaikeaa, ellei mahdotonta puuttua omiin ennakkoluuloihinsa. Siten ennakkoluulot on tärkeää tiedostaa. (emt., 108.) Suurin ennakkoluulo tai asenne tutkielmaa toteutettaessa on ollut se, että vaikuttavuusaihe on tärkeä. Tämä on toiminut motiivina tutkielman teossa. Aineistoa kerättyä on pyritty huomioimaan, että aihe on sensitiivinen. Kysymykset oman ammatin vaikuttavuudesta voitaisiin tulkita sen legitimitetin kritiikkinä. Kenties voimakkaimmin ennakkokäsitykset ovat voineet vaikuttaa aineistolähtöisen sisällönanalyysin toteuttamiseen. Realistisen filosofian myötä tutkielmassa kuitenkin oletetaan, että iteratiivisen järjestyksen perusteella päästään lähelle totuutta.

Tämä tutkielma antaa näkymän yhden starttipajan toiminnan sisältöön erityisesti vaikuttavuuden näkökulmasta. Tuloksia ei voida yleistää koskemaan muita starttipajoja. Tuloksia kuitenkin käyttää esimerkkinä starttipajan toiminnan sisällöstä, asiakkaiden haasteista, mahdollisista vaikuttavuustekijöistä, tiedon hallinnan välineistä ja niiden

mahdollisista kehittämiskohteista sekä starttipajan tuottamasta vaikuttavuustiedosta. Vaikuttavuuden näkökulmasta mielenkiintoinen jatkotutkimuksen aihe olisi usean starttipajan realistinen arviointitutkimus, jossa testattaisiin kvantitatiivisesti erilaisia vaikuttavuuden mekanismeja. Myös starttipajojen vaikuttavuustiedon tuotannosta olisi mielenkiintoista tehdä usean pajan tutkimus, jolloin saataisiin tietää, millaista vaikuttavuustietoa starttipajoissa yleisesti tuotetaan. Kehittämisen näkökulmasta mahdollisia jatkotutkimuksen aiheita voisivat olla starttipajojen työntekijöiden kouluttaminen johonkin vaikuttavuustutkimuksen asetelmaan sekä tutkimuksellisesti pätevien tiedon hallinnan järjestelmien kehittäminen. Esimerkiksi R-ohjelmointisovellusta voitaisiin käyttää VAT-arviointien rinnalla.

KIRJALLISUUS

- Adams, W. C. (2010). *Conducting Semi-Structured Interviews*. In Newcomer, K. E., Hathy H.P & Wholey, J. S. (ed.) *Handbook of Practical Program Evaluation*. 4th edition. New Jersey: Jossey Bass, 492–505.
- Agius, C. (2016). *Social Constructivism*. In Collins, A. (ed.) *Contemporary Security Studies*. Oxford, UK: Oxford University Press, 70–86.
- Aiken, L. R. (2002). *Human Development in Adulthood*. New York: Kluwer Academic Publishers.
- Alasuutari, P. (2011). *Laadullinen tutkimus 2.0*. Tampere: Vastapaino.
- Alkin, M. (2006). *Introduction: The Evaluation of Policies, Programs, and Practices*. In Alkin, M. (ed.) *The SAGE Handbook of Evaluation*. London: Sage, 1–30.
- Amineh, R. J. & Asl, H. D. (2015). *Review of constructivism and social constructivism*. *Journal of Social Sciences, Literature and Languages* 1(1), 9–16.
- Aspvik, U. (2003). *Psyykkisesti vajaakuntoisten avotyötoiminta - toiminnan kehittämisprosessi ja merkitys osallistujien elämänlaadulle*. Oulu: University of Oulu Press.
- Atkinson, P. (1990). *The Ethnographic Imagination: Textual Constructions of Reality*. New York: Routledge.
- Babor, T., Higgins-Biddle, J. C., Saunders, J. B. & Monteiro M. G. (2001). *AUDIT - The Alcohol Use Disorders Identification Test. Guidelines for Use in Primary Care*. 2nd edition. WHO Department of Mental Health and Substance Dependence.
- Bamming, R. & Hilpinen, M. (2018). *Työpajatoiminta 2017*. Vaasa: Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto. Aluehallintovirastojen julkaisuja 50/2018.

- Beach, D. (2005). *From Fieldwork to Theory and Representation in Ethnography*. In Tro-
man, G., Jeffrey, B. & Walford, G. (ed.) *Methodological Issues and Practices on
Ethnography*. Emerald Group Publishing Limited, 1–17.
- Bhaskar, R. A. (2008). *A Realist Theory of Science*. Leeds, UK: Leeds Books.
- Bloom, M. (1999). *Single System Evaluation*. In Shaw, I. & Lishman, J. (ed.) *Evaluation
and Social Work Practice*. London: Sage, 198–218.
- Chen, H-T. (1990). *Theory Driven Evaluations*. London: Sage.
- Chen, H-T. (2005). *Practical Program Evaluation*. London: Sage.
- Creswell, J. W. (1994). *Research design: qualitative, quantitative, and mixed methods ap-
proaches*. 1st edition. Thousand Oaks: California.
- Creswell, J. W. (2014). *Research design: qualitative, quantitative, and mixed methods ap-
proaches*. 4th edition. Thousand Oaks: California.
- Dahler-Larsen, P. (2005). *Vaikuttavuuden arviointi*. Helsinki: Stakes.
- Emerson, R. M., Fretz, R. I. & Shaw L. L. (2001). *Participant Observation and Fieldnotes*.
In Atkinson, P., Coffey, A., Delamont, S., Loftland, J. & Loftland L. (ed.) *Hand-
book of Ethnography*. London: Sage Publications, 352–368.
- Eurofound. (2016). *Exploring the diversity of NEETs*. Luxembourg, Publications Office of
the European Union.
- Floridi, L. (2004). *Information*. In Floridi, L. (ed.) *Philosophy of Computing and Informa-
tion*. Oxford: Blackwell Publishing Ltd, 40–61.
- Gambrill, E. (2003). *Evidence-based practice: sea change or the Emperor's new clothes?*
Journal of Social Work Education 39(1), 3–23.
- Gambrill, E. (2006). *Social Work Practice. A Critical Thinker's Guide*. 2nd edition. New
York: Oxford University Press.
- Grönfors, M. (1982). *Kvalitatiiviset kenttätutkimusmenetelmät*. Helsinki: WSOY.

- Günther, K. (2015). *Asiakasdokumentaatio arviointina mielenterveystyön arjessa - Tutkimus ammatillisesta kirjaamisesta*. Tampere: Tampere University Press.
- Haaparanta L. & Niiniluoto, I. (2016). *Johdatus tieteelliseen ajatteluun*. Helsinki: Gaudeamus.
- Hannila-Niemelä, M., Oulasvirta-Niiranen, P. & Pietikäinen R. (2015). *Työpajojen startti-
valmennus sosiaalisen kuntoutuksen palveluna*. Helsinki: Valtakunnallinen työpajayhdistys ry.
- Hassinen, M. (2004). *Starttipaja Aapinen*. Helsinki: Valtakunnallinen työpajayhdistys ry.
- Havighurst, R. J. (1948). *Developmental tasks and education*. New York: McKay.
- Haynes R. B., Devereaux P. J. & Guyatt H. G. (2002). *Clinical Expertise in the era of evidence-based medicine and patient choice*. Evidence based medicine 7(2), 36–38.
- Helavirta, S. (2011). *Lapset hyvinvointitiedon tuottajina*. Tampere: Tampere University Press.
- Hietaniemi, E. (2004). *Aktivointia - elämänhallintaa - sosiaalista pääomaa: Tutkimus ikääntyvien työttömien elämänhallinnan tekijöistä ja syrjäytymistä torjuvien toimenpiteiden vaikutuksista*. Lisensiaattityö. Helsingin yliopisto.
- Hiilamo, H., Määttä, A., Koskenvuo, K., Pyykkönen, J., Räsänen, T. & Aaltonen, S. (2017). *Nuorten osallisuuden edistäminen - Selvitysmiehen raportti*. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2014). *Tutkimushaastattelu - Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus.
- Horwitz, J. & Kimpel, H. (1988). *Taking Control: Techniques for the Group Interview*. Training and Development Journal 42(10), 52–54.

- Huovila, M., Aaltonen, A., Porrasmäe, J., Laaksonen, M. & Korhonen, M. (2015). *Sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallinen kokonaisarkkitehtuuri – Periaatteet ja yhteiset linjaukset*. Helsinki: THL.
- Huomonen, S. (2014). *Työ- ja yksilöohjaus työpajalla*. Helsinki: Valtakunnallinen työpajayhdistys ry.
- Huuskonen, S. (2014). *Recording and Use of Information in a Client Information System in Child Protection Work*. Tampere: Tampere University Press.
- Hämäläinen, R-M. & Aro, A. R. (2015). *Terveyttä edistävän liikunnan politiikkatoimet ja tutkimustieto*. Teoksessa Virtanen, P., Stenvall, J. & Rannisto, P-H. (toim.) Tiedolla johtaminen, 234–258.
- Juhila, K. (2009). *Sosiaalityön selontekovelvollisuus*. Janus 17(4), 296–312.
- Junnila, M. & Hänninen, S. (2015). *Säädösten vaikutusten ennakoarviointi - case Sote-uudistus*. Teoksessa Virtanen, P., Stenvall, J. & Rannisto, P-H. (toim.) Tiedolla johtaminen, 196–233.
- Kakkuri-Knuutila, M-L. & Heinlahti, K. (2006). *Mitä on tutkimus? Argumentaatio ja filosofia*. Helsinki: Gaudeamus.
- Kannasoja, S. (2013). *Nuorten sosiaalinen toimintakyky*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Karjalainen, P. (1999). *Nuorten työpaja: osallisuutta omaan elämään*. Lisensiaatintyö. Helsingin yliopisto.
- Karjalainen, P. & Blomgren, S. (2004). *Oikorata vai mutkatie? Sosiaalista kuntoutusta ja työelämäpolkuja nuorille: Nuotta-projektin arvioinnin loppuraportti*. Helsinki: Stakes.
- Karvonen, S. & Kestilä, L. (2014). *Nuorten aikuisten syrjäytymisvaaraan liittyvä huonousaisuus*. Teoksesta Vaarama, M., Karvonen, S., Kestilä, L., Moisio, P. & Muuri, A. (toim.) Suomalaisen hyvinvointi 2014, 160–177.

- Kempainen, T. & Ojaniemi, P. (2012). *Tieto ja vaikuttavuuden arviointi käytännön työssä*. Teoksessa Pohjola, A., Kempainen, T. & Väyrynen, S. (toim.) *Sosiaalityön vaikuttavuus*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 43–64.
- Kestilä, L., Heino, T. & Solantaus, T. (2011). *Nuorten syrjäytyminen – epäsuotuisia polkuja aikuisuuteen*. Haaste 1/2001, 20–23.
- Kettunen, P. (2012). *Sosiaalipalveluiden vaikuttavuuden arviointi*. Teoksessa Hänninen, S. & Junnila, M. (toim.) *Vaikuttavatko politiikkatoimet - Sosiaali- ja terveydenhuolto vaikuttavuusarvioinnin kohteena*. Helsinki: THL, 146–158.
- Kiikeri, M. & Ylikoski P. (2011). *Tiede tutkimuskohteena. Filosofinen johdatus tieteen tutkimukseen*. Helsinki: Gaudeamus.
- Kilpeläinen, A. (2016). *Teknologiavälitteisyys kylälaisten arjessa - Tutkimus ikääntyvien sivukylien teknologiavälitteisyydestä ja sen rajapinnoista maaseutusosiaalityöhön*. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Kivipelto, M. & Karjalainen, P. (2012). *Aikuissosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnista*. Teoksessa Hänninen, S. & Junnila, M. (toim.) *Vaikuttavatko politiikkatoimet - Sosiaali- ja terveydenhuolto vaikuttavuusarvioinnin kohteena*. Helsinki: THL, 151–158.
- Kivipelto, M. & Saikkonen, P. (2013). *Tiedon tuotanto ja vaikuttavuustieto sosiaalityössä*. *Yhteiskuntapolitiikka* 78(3), 313–321.
- Koivisto, J. (2005). *Tiedon kerääminen ja systematisointi sosiaalialalla. Katsaus viiden ulkomaisen arviointi-instituutin strategioihin*. Helsinki: Stakes.
- Koivisto, J. (2006). *Sosiaalialan näyttökeskustelu - Miten sosiaalisten interventioiden vaikuttavuus osoitetaan?* *Janus*, 14(1), 53–60.
- Korteniemi, P. & Borg P. (2008). *Kohti näyttöön perustuvaa ammatillista käytäntöä?* Helsinki: Stakes.

- Korteniemi, P. Kotiranta, T. & Kivipelto, M. (2012). *Kokemuksia sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnin toteuttamisesta*. Teoksessa Pohjola, A., Kemppainen, T. & Väyrynen, S. (toim.) *Sosiaalityön vaikuttavuus*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 89–115.
- Koskiahho, B. (1990). *Ohi, läpi ja reunojen yli. Tutkimuksenteon peruskysymyksiä*. Helsinki: Gaudeamus.
- Kotiranta, T. & Mäntysaari, M. (2017). *Vaikuttavuus tulee ja menee - ja palaa takaisin*. Teoksessa Tuulio-Henriksson, A., Kalliomaa-Puha L. & Rauhala P-L. (toim.) *Harjattu, tutkittu, avoin: Marketta Rajavaaran juhlakirja*. Helsinki: Kela, 35–50.
- Kuusela, P. (2004). *Sosiaalisen maailman tasot ja toimijat: Esseitä sosiaalityöiden ja arviointitutkimuksen metodologiasta*. Kuopio: UNIPress.
- Kuusisto-Niemi, S. (2016). *Tiedonhallinta sosiaalihuollossa. Tiedonhallinnan paradigma opetuksen ja tutkimuksen perustana*. Väitöskirja. Itä-Suomen yliopisto.
- Kuusisto-Niemi, S. & Saranto, K. (2008). *Sosiaali- ja terveydenhuollon tietohallinto oppiaineena ja tieteenalana: kehityskulkuja ja näköaloja*. Teoksessa Hyppönen, H. (toim.) *Sosiaali- ja terveydenhuollon tietotekniikan ja tiedonhallinnan tutkimuspäivät*. Helsinki: Stakes, 60–65.
- Kuusisto-Niemi, S. & Saranto, K. (2009). *Sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallinta - Paradigma tieteenalan perustana*. Finnish Journal of eHealth and eWelfare : terveys- ja sosiaalialan sähköisen tiedonhallinnan erikoislehti 1(1), 19–23.
- Kvale, S. (1996.) *Interviews – An Introduction to Qualitative Research Interviewing*. Thousand Oaks: Sage.
- Larja, L. (2013). *Nuorten elinoloja ei voida kuvata pelkän työttömyysasteen perusteella*. Hyvinvointikatsaus 1/2013, 9–17.

- Larja, L., Törmäkangas, L., Merikukka, M., Ristikari, T., Gissler, M., & Paananen, R. (2016). *NEET-indikaattori kuvaa nuorten syrjäytymistä*. *Tieto & trendit* 2016(2), 20–27.
- Lincoln, Y. S. & Guba, E. G. (2013). *The Constructivist Credo*. Walnut Creek, CA: Left Coast Press.
- Luhtasela, L. (2009). *Osallisuuden rakentuminen kuntouttavassa työtoiminnassa*. Licensi-
aatintyö. Helsingin yliopisto.
- MacDonald, G., Sheldon, B. & Gillespie, J. (1992). *Contemporary Studies of the Effective-
ness of Social Work*. *British Journal of Social Work* 22(6), 615–643.
- MacDonald, G. (2000). *Social care: rhetoric and reality*. In Davies, H., Nutley, S. & P.
Smith, P. (ed.), *What works: evidence-based policy and practice in public services*.
Bristol: Policy Press.
- Maguire, S., Cockx, B., Dolado, J. J., Felgueroso, F., Jansen, M., Styczyńska, I., Kelly, E.,
McGuinness, S., Eichhorst, W., Hinte, H. & Rinne, U. (2013). *Youth Unemplo-
yment*. *Intereconomics* 48(4), 196–235.
- Manzano, A. (2016). *The Craft of Interviewing in Realist Evaluation*. *Evaluation* 22(3),
342–360.
- Mark, M. M., Henry, G. T. & Julnes, G. (2000). *Evaluation An integrated Framework for
Understandin, Guiding, and Improving Policies and Programs*. California: Jossey-
Bass.
- Martin L. & Kettner, P. (1996). *Measuring the Performance of Human Service Programs*.
London: Sage.
- Mason, J. (2002). *Qualitative Interviewing: Asking, Listening an Interpreting*. In May, T.
(ed.) *Qualitative Research in Action*. Thousand Oaks: Sage.

- Matveinen, P. (2018). *Tilastoraportti – Terveysthuollon menot ja rahoitus 2016*. Helsinki: THL.
- Maxwell, J. A. (2005). *Qualitative Research Design*. Thousand Oaks: Sage.
- Morago, P. (2010). *Dissemination and Implementation of Evidencebased Practice in the Social Services: A UK Survey*. *Journal of Evidence-Based Social Work* 7 (5), 452–465.
- Mullen, E. (2004). *Evidence-Based Practice in a Social Work Context - The United States Case*. Helsinki: Stakes.
- Mullen, E., Shlonsky, A., Bledsoe, S. & Bellamy, J. (2005). *From Concept to implementation: Challenges Facing Evidence-Based Social Work*. *Evidence & Policy* 1(1), 61 – 84.
- Mäntysaari, M. (1999a). *Arviointitutkimuksen taustaoletukset*. Teoksessa Eräsaari R., Lindqvist T, Mäntysaari M. & Rajavaara M. (toim.) *Arviointi ja asiantuntijuus*. Helsinki: Gaudeamus, 54–68.
- Mäntysaari, M. (1999b). *Millaista asiantuntijuutta arviointitutkimus antaa?* Teoksessa Eräsaari R., Lindqvist T, Mäntysaari M. & Rajavaara M. (toim.) *Arviointi ja asiantuntijuus*. Helsinki: Gaudeamus, 7–13.
- Määttä, A. (2015). *Yksittäisistä toimenpiteistä hyvin johdetuksi kokonaisuudeksi*. Teoksessa Määttä, M. & Määttä, A. (toim.) *Parempia ratkaisuja koulutuksen ja työn ulkopuolella olevien nuorten tukemiseen*. Helsinki: Valtion selvitys- ja tutkimustoiminta, 27–31.
- Määttä, A. & Keskitalo, E. (2014.) *Ulkoringiltä sisärinkiin – Kumuloituneista ongelmista kärsivät nuoret aikuiset pirstaleisessa palvelujärjestelmässä*. *Yhteiskuntapolitiikka* 79(2), 197–207.
- Myrskylä, P. (2012). *Keitä ovat syrjäytyneet nuoret?* EVA analyysi 19/2012.

- Notkola, V., Pitkänen, S., Tuusa, M., Ala-Kauhaluoma, M., Harkko, J., Korkeamäki, J., Lehiäinen, T., Lehtoranta, P., Puumainen, J., Ehrling, L., Hämäläinen, J., Kankaanpää, E., Rimpelä, M. & Vornanen, R. (2013). *Nuorten syrjäytyminen. Tietoa, toimintaa ja tuloksia?* Helsinki: Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu 1/2013.
- Newcomer, K. E., Hathy H. P & Wholey, J. S. (2015). *Planning and Designing useful Evaluations*. In Newcomer, K. E., Hathy H. P & Wholey, J. S. (ed.) *Handbook of Practical Program Evaluation*. 4th edition. New Jersey: Jossey Bass, 7–35.
- Nightingale, D. S. & Rossman, S. B. (2015). *Collecting Data in the Field*. In Newcomer, K. E., Hathy H. P & Wholey, J. S. (ed.) *Handbook of Practical Program Evaluation*. 4th edition. New Jersey: Jossey Bass, 445–473.
- Niiniluoto, I. (1989). *Informaatio, tieto ja yhteiskunta. Filosofinen käsiteanalyysi*. Helsinki: Valtionhallinnon kehittämiskeskus.
- Nugent, W. (2010). *Analyzing Single System Design Data*. New York: Oxford University Press.
- Nylander, O. (2017). *Tietojohdaminen ja tapaus SOTE*. Helsinki: BoD – books.
- Nätkin, R. (2016). *Onko maallamme malttia integroida nuoret*. Teoksessa Halmetoja, A., Koitinen, P. & Ojala, S. *Sosiaalipolitiikan lumo*. Tampere: Vastapaino, 74–83.
- Olsson, T. (2007). *Reconstructing evidence-based practice: an investigation of three conceptualisations of EBP*. *Evidence & Policy* 3(2), 271–285.
- Paananen, R., Ristikari, T., Merikukka, M., Rämö, A. & Gissler, M. (2012). *Lasten ja nuorten hyvinvointi Kansallinen syntymäkohortti 1987 -tutkimusaineiston valossa*. Helsinki: THL.
- Paasio, P. (2003). *Vaikuttavuuden arvioinnin rakenne ja mahdollisuus sosiaalialalla*. Helsinki: Stakes.

- Paasio, P. (2014). *Näyttöön perustuva sosiaalityön käytäntö - Järjestelmällinen katsaus vuosina 2010–2012 julkaistuista tutkimuksista*. Lisensiaattityö. Jyväskylän Yliopisto.
- PAR. (2017). *PAR-asiakas- ja tilastointijärjestelmä*. Internetsivu. Viitattu 10.4.2019. Internetsivu osoitteessa [https://www.avi.fi/web/avi/par-asiakas-ja-tilastointijarjestelma?p_p_id=122_INSTANCE_aluevalinta&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_r_p_564233524_resetCur=true&p_r_p_564233524_categoryId=14406]
- Pawson, R. & Tilley, N. (1997). *Realistic Evaluation*. London: Sage.
- Pekkala, T. (2004). *Työ- ja yksilövalmennuksen perusteet*. Helsinki: Valtakunnallinen työpajayhdistys ry.
- Pitkänen, T., Levola, J., Tourunen, J., Kaskela, T. & Holopainen A. (2016). *Aivotoiminnanhäiriöiden yhteydessä yleisesti koetut psykososiaaliset vaikeudet. Paradise24-kyselyn tutkimusperusta*. Helsinki: Kela.
- Pietikäinen, R. (2007). *Palveluluiden väliin putoamisesta yhtenäisiin palvelupolkuihin? Tutkimusinventaaari nuorten nivelvaiheen palveluja koskevista tutkimuksista*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Pohjola, A. (2012a). *Moniulotteinen vaikuttavuus*. Teoksessa Pohjola, A., Kemppainen, T. & Väyrynen, S. (toim.) *Sosiaalityön vaikuttavuus*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 9–15.
- Pohjola, A. (2012b). *Tutkimukseen perustuva vaikuttavuus*. Teoksessa Pohjola, A., Kemppainen, T. & Väyrynen, S. (toim.) *Sosiaalityön vaikuttavuus*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 19–42.
- Pohjola, A., Kääriäinen A. & Kuusisto-Niemi, S. (2010). *Sosiaalityön, tiedon ja teknologian kohtaamisia*. Jyväskylä: PS-kustannus.

- Pollio, D. E. (2002). *The Evidence-Based Group Worker*. *Social Work With Groups* 25:4, 57–70.
- Posavac, E. J. (2016). *Program Evaluation: Methods and Case Studies*. 8th Edition. Routledge.
- Putnam, H. (1990). *Realism with a Human Face*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Rajavaara, M. (2007). *Vaikuttavuusyhteiskunta*. Sosiaalisten olojen arvostelusta vaikutusten todentamiseen. Helsinki: Kelan tutkimusosasto.
- Raunio, K. (2010). *Onko näyttöön perustuvalla käytännöllä tulevaisuutta sosiaalipalveluissa?* *Janus* 2010 18 (4), 387–395.
- Rauvola, L. (2009). *Realistinen arviointitutkimus turkulaisten työttömien nuorten aktivoinnista*. Lisensiaattityö. Turun yliopisto.
- Richmond, M. (1917). *Social Diagnosis*. New York: Russell Sage Foundation.
- Ristikari, T., Törmäkangas, L., Lappi, A., Haapakorva, P., Kiilakoski, T., Merikukka, M., Hautakoski, A., Pekkarinen, E. & Gissler, M. (2016). *Suomi nuorten kasvuympäristönä – 25 vuoden seuranta vuonna 1987 Suomessa syntyneistä nuorista aikuisista*. Helsinki: THL.
- Robson, C. (2000). *Small-Scale Evaluation. Principles and Practice*. London: Sage.
- Rostila I. & Mäntysaari, M. (1997). *Tapauskohtainen evaluointi sosiaalityön välineenä*. Helsinki: Stakes.
- Rostila, I. (2001). *Sosiaalisen kuntoutuksen mekanismit - Monet-projektin realistinen arviointi*. Helsinki: Stakes.
- Räsänen, J-M. (2014). *Tietotekniikkaan pohjautuva asiakastiedon käyttö sosiaalipäivystyksessä*. Tampere: Tampere University Press.

- Rötsä, M., Berglind, H., Hyppönen, K., Peksiö, T. & Mykkänen, J. (2016). *Sosiaalihuollon valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen ja määrämuotoisen kirjaamisen toimeenpanohanke (Kansa-hanke) – Hankesuunnitelma vuosille 2016–2020*. Helsinki: THL.
- Salmelainen, U. (2008). *Tiedon välittyminen ja rakentuminen kuntoutuksessa–Moniammatillinen asiantuntijayhteistyö ikäihmisten laitosmuotoisessa kuntoutuksessa*. Helsinki: Kelan tutkimusosasto.
- Sandberg, E., Jokinen, S., Kärkkäinen, J., Lämsä, R., Löftedt, J., Nordlyn-Spinby, R., Pajunen, M., Raivio, H., Ruovinen, J. & Valkeinen, H. (2018). *Toimintakyvyn arviointi 16–29-vuotiailla NEET-nuorilla*. Helsinki: Kela.
- Schreier, M. (2012). *Qualitative Content Analysis in Practice*. London: Sage.
- Scriven, M. (1991). *Evaluation Theraurus*. 4th Edition. London: Sage.
- Sheldon, B. (2001). *The Validity of Evidence-Based Practice in Social Work: A Reply to Stephen Webb*. *British Journal of Social Work* 31(5), 801–809.
- Sipilä, N., Kestilä, L. & Martikainen, P. (2011). *Koulutuksen yhteys nuorten työttömyyteen – Mihin peruskoulututkinto riittää 2000-luvun alussa? Yhteiskuntapolitiikka* 76(2), 122–134.
- Smith, D. (2004) *Introduction: Some Versions of Evidence-Based Practice*. In Smith, D. (ed.) *Social Work and Evidence-based Practice*. London ja Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers, 7–27.
- Startti parempaan elämään - starttivalmennuksen perusteet*. (2012). Hilpinen, K. Huuomonen, S., Kivirinta J. & Välimaa Anne. (toim.) Helsinki: Valtakunnallinen työpajayhdistys ry.

- Hannila-Niemelä, M. Oulasvirta-Niiranen, P. & Pietikäinen, R. (toim.) (2015). *Starttivalmennuksen menetelmiä ja työskentelytapoja*. Helsinki: Valtakunnallinen työpajayhdistys ry.
- Steer, R.A., Rissmiller, D.J. & Beck, T.A. (1999). *Use of the Beck Depression Inventory-II with depressed geriatric inpatients*. Behavior Research and Therapy 38(3), 311–318.
- Stufflebeam, D. & Coryn, C. (2014). *Evaluation Theory, Models and Applications*. 2nd Edition. Jossey-Bass: California.
- Sulkunen, P. (1990). *Ryhmähaastattelujen analyysi*. Teoksessa Mäkelä, K. (toim.) *Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta*. Helsinki: Gaudeamus.
- Sundval, S. (2015). *Tiedonhallinnan nyky- ja tavoitetilä työpajakentällä - Kohti toimintaa tukevaa ja verkottunutta tiedonhallintaa*. Helsinki: Valtakunnallinen työpajayhdistys.
- Sutela, E., Törmäkangas, L., Toikka, E., Haapakorva, P., Hautakoski, A., Hakovirta, M., Rasinkangas, J., Gissler, M. & Ristikari, T. (2016). *Nuorten hyvinvointi ja syrjäytymisen riskitekijät Suomen kuudessa suurimmassa kunnassa: Helsinki, Espoo, Vantaa, Turku, Tampere ja Oulu*. Helsinki: THL.
- Swinkels, A., Albarran, J. W., Means, R. I., Mitchell, T. & Stewart, M. C. (2002). *Evidence based practice in health and social care: where are we now?* Journal of Interprofessional Care 16(4), 335–347.
- Tesch, R. (1990). *Qualitative research: Analysis types and software tools*. New York: Falmer.
- THL. (2018). Tutkimuskäyttöä ohjaava lainsäädäntö. Internetsivu. Viitattu 10.3.2019. [<https://thl.fi/fi/tilastot-ja-data/tutkimuskaytto/tutkimuskaytto-ohjaava-lainsaadanto>]

- Toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälinen luokitus: ICF.* (2004).
Kuudes painos. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2009). *Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen ennakoarvioinnin järjestämiseksi.* Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Haettu osoitteesta: [<https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/eettisetperiaatteet.pdf>]
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2012). *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012.* Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Haettu osoitteesta [https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf]
- Trinder, L. (2000). *Introduction: The Context of Evidence-Based Practice.* In Trinder, L. & Reynolds, S. (ed.) *Evidence-Based Practice: A Critical Appraisal.* Oxford: Blackwell, 1–17.
- Räty, L., Huovinen, S. & Haatainen, T. (2015). *Tieto hyvinvoinnin ja uudistuvien palvelujen tukena. Sote-tieto hyötykäyttöön -strategia 2020.* Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Tuomi, J. & Sarajarvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi.* Helsinki: Tammi.
- Töttö, P. (2004). *Syvällistä ja pinnallista. Teoria, empiria ja kausaalisuus sosiaalitutkimuksessa.* Tampere: Vastapaino.
- Töttö, P. (2012). *Paljonko on paljon. Luvuilla argumentoinnista empiirisessä tutkimuksessa.* Tampere: Vastapaino.
- Van Maanen, J. (2011). *Tales of the Field. - On writing Ethnography.* Chicago and London: University of Chicago Press.

- Webb, S. (2001). *Some Considerations on the Validity of Evidence-based Practice in Social Work*. *British Journal of Social Work* 31(1), 57–79.
- Valtonen, A. (2015). *Ryhmäkeskustelut - Millainen metodi?* Teoksessa Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (toim.) *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino, 185–201.
- Vauhkonen, T., Kallio, J., Kauppinen, T. M. & Erola, J. (2017). *Intergenerational accumulation of social disadvantages across generations in young adulthood*. *Research in Social Stratification and Mobility* 48 (2017), 42–52.
- Virtanen, A. (2018). *Tilastoraportti – Sosiaaliturvan menot ja rahoitus 2016*. Helsinki: THL.
- Yates, S. & Payne, M. (2006). *Not so NEET? A Critique of the Use of 'NEET' in Setting Targets for Interventions with Young People*. *Journal of Youth Studies* 9(3), 329–344.
- Ylinen, S. (2008). *Gerontologinen sosiaalityö–Tiedonmuodostus ja asiantuntijuus*. Kuopio: Kuopio University Publications.

LAIT JA ASETUKSET

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/679. Luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta (yleinen tietosuojasetus). Annettu 27.4.2016. Haettu osoitteesta [<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=celex:32016R0679>]

Henkilötietolaki 1999/523. Annettu Helsingissä 22.4.1999. Haettu osoitteesta [<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812>]

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000). Annettu Helsingissä 22.9.2000.

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999). Annettu Helsingissä 21.5.1999.

Nuorisolaki (1285/2016). Annettu Helsingissä 21.12.2016.

Sosiaalihuoltolaki (1301/2014). Annettu Helsingissä 30.12.2014.

LÄHTEET

Leinonen, T. (2018). Valmennuksen arvioinnin tukijärjestelmä V.A.T. Kumppaniksi ry:n koulutusmateriaali. Pdf-tiedosto.

Starttipajan havainnointi 13.–16.11.2017.

Työntekijöiden haastattelu 21.1.2017.

VAT-järjestelmän työmaapäiväkirja. Kumppaniksi ry:n koulutusmateriaali. PowerPoint-esitys.

LIITE 1 TUTKIMUSSUUNNITELMA

Tutkimuslupa

Sosiaalityön opiskelija Teemu Hakanen on hakenut tutkimuslupaa pro gradun tekemiseen [REDACTED] työvalmennuksen toimialalla [REDACTED] pajoihin. Tutkimussuunnitelma on otsikoitu ” Vaikuttavuusarviointia [REDACTED] starttipajoihin”.

Hakanen on jättänyt tutkimussuunnitelman 2016. Tekovaiheessa [REDACTED] tuotti palveluja myös [REDACTED] ja suunnitelmassa mainitaan [REDACTED] edeltävä [REDACTED] paja. Suunnitelman pohjalta Hakanen jatkoi valmistelua. Keväällä 2017 sovittiin, että odotetaan miten mm. [REDACTED] kuntouttavaa työtoimintaa koskeva kilpailutus päättyä ja edelleen missä muodossa [REDACTED] jatkuu.

Olemme tavanneet ratkaisujen jälkeen Hakasen kanssa ja lisäksi olen keskustellut gradun toteuttamisesta [REDACTED] kanssa. Hakanen pyytää lupaa käyttää [REDACTED] asiakkuudessa olevien asiakkaiden VAT-aineistoa. Aineistoissa on tällä hetkellä mm. työmaapäiväkirjoja sekä valmentautujien ja valmentajien arvioita asiakkaista sekä yhteenvetoja ja välilauseintoja. Tutkimuksen muuna aineistona Hakanen on suunnitellut käyttävänsä mm.:

- havainnointia
- työntekijöiden ja asiakkaiden haastatteluja
- oheisdokumentaatiota (esim. työpäiväkirjoja)
- aineistot, joita valmentajat käyttävät hyödykseen työssä (esim. kirjoja ja dokumentteja, joista käy ilmi käytössä olevia menetelmiä, työvälineitä, ja teorioita)
- hankehakemukset
- [REDACTED] toimintaan liittyvät arvioinnit tai raportit sekä niiden osat
- [REDACTED] sisäiset dokumentit (esim. talousarviot ja toimintasuunnitelmat, sekä formaalit ja epäformaalit dokumentit [REDACTED] toimintaan liittyen)

Myönnämme luvan opinnäytetyön tekemiseen Teemu Hakaselle sekä VAT- aineiston käyttämiseen kahden työpajan asiakkaista. Hakaselle myönnetään lupa ohjelmiston käyttöön. Asiakkaita koskevat merkinnät tulee tehdä tutkielmassa nimettömänä siten, että tietoja ei voida yhdistää yksittäisiin valmentautujiin.

Tutkimuslupa oikeuttaa myös muun edellä mainittujen aineiston käytön. Haastattelujen ja havainnoin osalta pyydetään myös asianomaisten henkilöiden suostumus niiden tekemiseen. Havainnointi on aineistonhankintamenetelmä, jossa tutkittavasta ilmiöstä kootaan tietoa sitä seuraamalla ja tekemällä havaintoja. Hakasen työssä havainnoin kohteena valmennustapahtuma, siihen liittyvät työmenetelmät ja toiminta. Hakanen esittelee tutkielman loppupäätökset [REDACTED].

[REDACTED] 14.11.2017

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

[REDACTED]

LIITE 2 HAASTATTELURUNKO

Haastattelurunko

- miten kuvailisi pähkinäkuoressa?
- rahoitus

Asiakaskunta

- kuinka monta
- millaisia asiakkaita
- millaisia ongelmia
- kirjataanko järjestelmiin
- mistä ohjautuu
- asiakkuuden kesto > vaihtuvuus?

Prosessi

- työntekijöiden koulutus
- mikä on toiminnan tarkoitus / tavoite
- millaista toiminta on
- mitä tehdään konkreettisesti
- onko tehty ohjelmateoriaa?

Vaikuttavuus

- arvioidaanko vaikuttavuutta
- miten työntekijät kokee vaikuttavuuden (onko eikö ole)
- miten asiakkaat kokee vaikuttavuuden (onko ollut puhetta)
- mikä tekee työstä vaikuttavaa
  - mikä jos jokin ehkäisee vaikuttavuutta
  - muuttaisiko jotain toiminnassa vaikuttavuuden parantamiseksi

Tiedon hallinta

- millaista tietoa kerätään
- mihin tietoja kirjataan
- miten käytetään
- mitä tietoja VAT:ssa on
  - onko diagnooseja / kuvailuja asiakkaan lähtökohtaisista ongelmista
- miten VAT läsnä työssä
- miten kokee VAT järjestelmän
  - työntekijä / asiakas
  - millaiset ohjeet/ koulutus saatu VAT:tiin
  - onko ollut mielekäs
  - kuinka paljon tehty mittauksia per asiakas?
  - miten arviointi toteutetaan
  - miten koetaan
  - mistä kysymyspatteristo on peräisin
  - onko kysymyspatteristo hyvä
  - muuttaisiko jotain > lisää tai pois

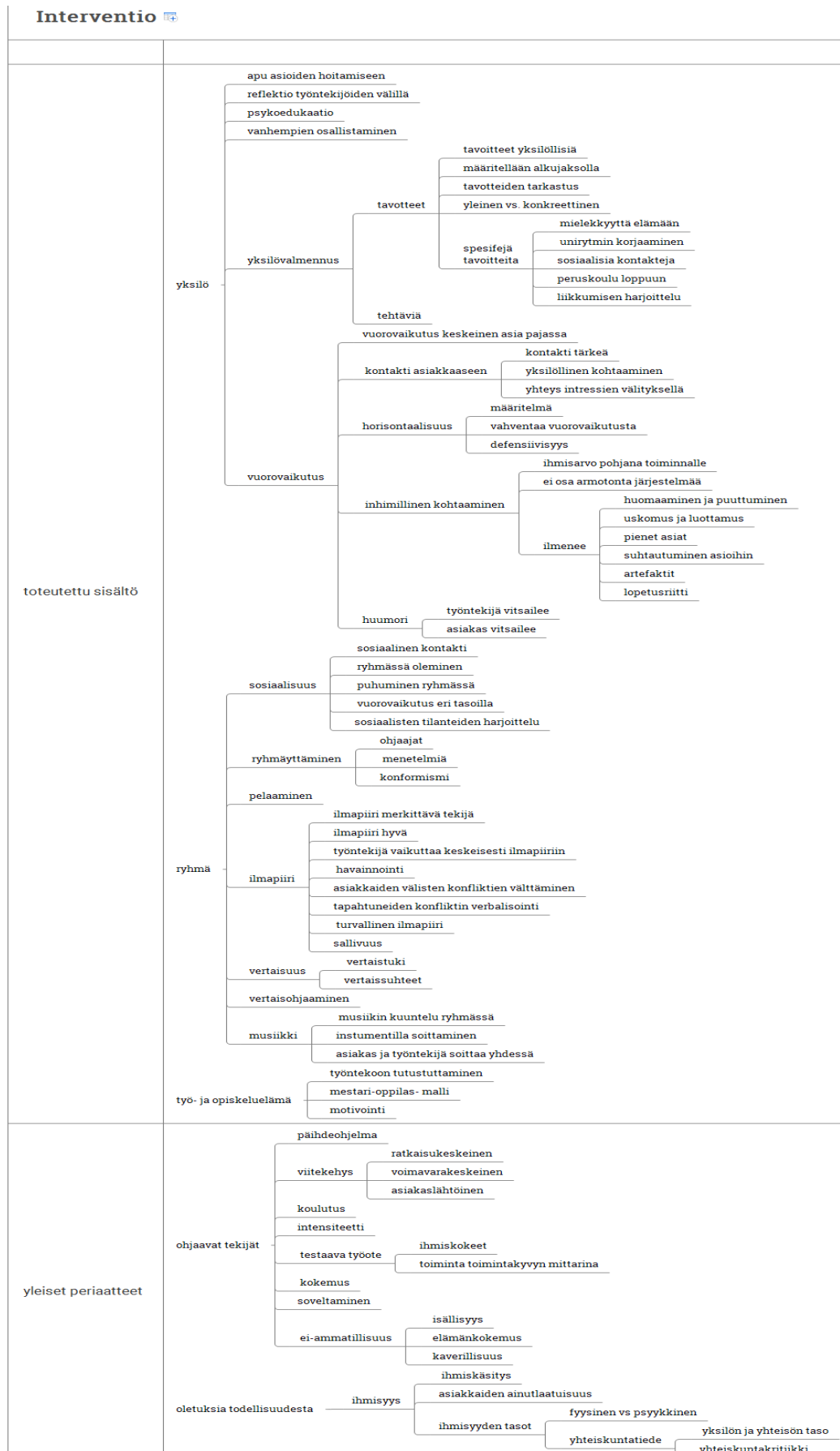
LIITE 3 SISÄLLÖNANALYYSI, TOIMINNAN RAKENNE

Toiminnan rakenne 							
pajan kuvaus							
matalan kynnyksen toiminta	ensimmäinen ja viimeinen mahdollisuus matala haastavuus						
muutos							
tavoitteet	asiakkaiden auttaminen koulutus ja työ koulutuspolku						
pajan koko	kymmenen henkilöä						
palvelumuotoilu	kolme linjaa 1. linja 2. linja 3. linja						
kehittämissideoita	pajan rakenteiden muuttaminen hyödyllistä toimintaa lisää yhteistyötä sairaanhoidon kanssa yhteistä toimintaa jalkautuminen resurssit						
resurssit	<table border="0"> <tr> <td>tulot</td> <td> <ul style="list-style-type: none"> OKM muu tuki ostopalvelu </td> </tr> <tr> <td>alhaiset resurssit</td> <td> <ul style="list-style-type: none"> talousresurssit koetaan suurimmaksi haasteeksi lisäresurssit helpottaisivat työtä työpajan ohjaajamäärä mitoitettu pieneksi kierrätysmateriaalit luovuudella toimeen yipeys pienellä toimeentulosta </td> </tr> </table>	tulot	<ul style="list-style-type: none"> OKM muu tuki ostopalvelu 	alhaiset resurssit	<ul style="list-style-type: none"> talousresurssit koetaan suurimmaksi haasteeksi lisäresurssit helpottaisivat työtä työpajan ohjaajamäärä mitoitettu pieneksi kierrätysmateriaalit luovuudella toimeen yipeys pienellä toimeentulosta 		
tulot	<ul style="list-style-type: none"> OKM muu tuki ostopalvelu 						
alhaiset resurssit	<ul style="list-style-type: none"> talousresurssit koetaan suurimmaksi haasteeksi lisäresurssit helpottaisivat työtä työpajan ohjaajamäärä mitoitettu pieneksi kierrätysmateriaalit luovuudella toimeen yipeys pienellä toimeentulosta 						
rooli yhteistyöverkostossa	<table border="0"> <tr> <td>yhteistyö muiden tahojen kanssa</td> <td> <ul style="list-style-type: none"> sosiaalihuolto TYP sosiaalityö asiakkaan terapeutti kolmas sektori </td> </tr> <tr> <td>ostaja määrää tiettyjä tekijöitä</td> <td> <ul style="list-style-type: none"> palvelulinja sopimukset yksilöohjauksen määrä yleiset periaatteet jotkin yksityiskohdat </td> </tr> </table> <p>sisältö VAT-tiedot yhteistyö valmennuksessa</p> <p>tiedon tuottaja <table border="0"> <tr> <td></td> <td> <ul style="list-style-type: none"> tiivis yhteistyö nuoren kanssa jakaa yhteistyöverkoston </td> </tr> </table> <p>välinputoajista koppi tutustumiskäynnit</p> </p>	yhteistyö muiden tahojen kanssa	<ul style="list-style-type: none"> sosiaalihuolto TYP sosiaalityö asiakkaan terapeutti kolmas sektori 	ostaja määrää tiettyjä tekijöitä	<ul style="list-style-type: none"> palvelulinja sopimukset yksilöohjauksen määrä yleiset periaatteet jotkin yksityiskohdat 		<ul style="list-style-type: none"> tiivis yhteistyö nuoren kanssa jakaa yhteistyöverkoston
yhteistyö muiden tahojen kanssa	<ul style="list-style-type: none"> sosiaalihuolto TYP sosiaalityö asiakkaan terapeutti kolmas sektori 						
ostaja määrää tiettyjä tekijöitä	<ul style="list-style-type: none"> palvelulinja sopimukset yksilöohjauksen määrä yleiset periaatteet jotkin yksityiskohdat 						
	<ul style="list-style-type: none"> tiivis yhteistyö nuoren kanssa jakaa yhteistyöverkoston 						
toiminnan sisältö	<p>viikon työmäärä viikko-ohjelma teemapäivä tuotannollinen</p> <p>projektipäivät <table border="0"> <tr> <td></td> <td> <ul style="list-style-type: none"> käsityöt </td> </tr> </table> <p>tuotannollinen vs projekti yksilöohjaus myöhästymiset ja poissaolot</p> </p>		<ul style="list-style-type: none"> käsityöt 				
	<ul style="list-style-type: none"> käsityöt 						

LIITE 4 SISÄLLÖNANALYYSI, ASIAKKAAT

Asiakkaat 📄	
ikä	
asiakkuuden kesto	
preferenssit	toiveiden vähäisyys sisältötoiveita pajan resurssit ja sisältö
sitoutuneisuus	
ongelmat	<p>useat asiat</p> <ul style="list-style-type: none"> mielenterveys <ul style="list-style-type: none"> masennus ja ahdistus psykoosi persoonallisuus kliiniset diagnoosit <ul style="list-style-type: none"> sosiaalisen tilanteen pelot neuropsykiatria <ul style="list-style-type: none"> asperger adhd riippuvuudet <ul style="list-style-type: none"> päihteet pelaaminen unirytmii itsetunto tulevaisuuden näkymät pelko työ- ja opiskeluelämästä epäonnistumisen pelko psyyke <ul style="list-style-type: none"> toiminnanohjaus <ul style="list-style-type: none"> keskittyminen oma-aloitteisuus kiinnostavien asioiden löytäminen lyhytjännitteisyys kokemuksen puute poikkeuksia asenne <ul style="list-style-type: none"> passiivinen systemin hyväksikäyttäjät toimintakyky motoriikka yksilö <ul style="list-style-type: none"> passiivisuus sosiaalinen <ul style="list-style-type: none"> aktiivisuus vs passiivisuus koulukiusaaminen instituutio <ul style="list-style-type: none"> keskeytynyt koulu määrittelemätön

LIITE 5 SISÄLLÖNANALYYSI, INTERVENTIO

LIITE 6 SISÄLLÖNANALYYSI, VAIKUTTAVUUS

Vaikuttavuus 	
käsitys vaikuttavuudesta	<ul style="list-style-type: none"> ainutlaatuisuus subjektiivisuus
uskomus vaikuttavuuteen	<ul style="list-style-type: none"> uskomus tunneilmaisuuudet asiakasmuutoksesta
kuntoutumisprosessi	<ul style="list-style-type: none"> eteneminen kuntoutus jatkumona perustelu rahoittajalle kuntoutumispolku
vaikuttavuuden perustelut	<ul style="list-style-type: none"> arviointi työntekijän havainnointi <ul style="list-style-type: none"> ulkoinen muutos <ul style="list-style-type: none"> aktiivisuus motivaatio luottaminen aukeaminen kielikuvat <ul style="list-style-type: none"> sisältä löytyminen toiseksi tuleminen eteenpäin pääseminen voimistuminen kollega organisaation ulkopuolelta asiakkaalta epävirallisesti negatiivisten kokemuksien sanoitus toisessa maassa saatu menetelmällä hyviä tuloksia
tekijät	<ul style="list-style-type: none"> asiakas <ul style="list-style-type: none"> pelko edistymisestä asiakkaan resurssit halu ja ymmärrys päihderiippuvaiset <ul style="list-style-type: none"> tekijät esimerkki itsetunto projektityössä onnistuminen <ul style="list-style-type: none"> jaksaminen työ <ul style="list-style-type: none"> hyväksyminen <ul style="list-style-type: none"> omanlaisuus suvaitsevaisuus ymmärrys monenlaisesta puitteet <ul style="list-style-type: none"> mahdollisuus muutokseen luottamus turvallisuus ilmapiiri aika <ul style="list-style-type: none"> kesto oikea-aikaisuus yhteensopivuus <ul style="list-style-type: none"> työntekijä <ul style="list-style-type: none"> työntekijän ja asiakkaan yhteensopivuus ryhmä <ul style="list-style-type: none"> oikeanlaisuus työpajan resurssit asiakkaiden kokemuksia hyödystä <ul style="list-style-type: none"> sisältöä päiviin rytmitys sisältöä mitä ei tee kotona suuntaa elämälle elämästä puhuminen huumori rento meininki oppii vastuuta saa jaksamista raha
vaikuttamattomuus	<ul style="list-style-type: none"> keskeytykset <ul style="list-style-type: none"> keskeytykset vaikuttamattomuutena keskeytykset asiakkuuden alussa esimerkki neuvottelu asiakkuudesta <ul style="list-style-type: none"> pärjäävät asiakkaat huonosti pärjäävä asiakas haasteet <ul style="list-style-type: none"> kotiympäristö päihdeasiakkaat

LIITE 7 SISÄLLÖNANALYYSI. TIEDON HALLINTA

Tiedon hallinta

	tiedonkeruun järjestelmät	vaikuttavuuden mittari on ollut etsinnässä
	<ul style="list-style-type: none"> taustaorganisaation lomake lomakkeet <ul style="list-style-type: none"> pajan oma lomake kuntouttavan työtoiminnan lomake työsopimus kiinnostus sovariin suullinen palaute sähköinen asiakaspalaute tuntiraportti seurantatilasto seurantatilastojen koonti <ul style="list-style-type: none"> seuranta ParTy <ul style="list-style-type: none"> tilastotietoa asiakkaista rahoittajalle tieto 	
	<ul style="list-style-type: none"> VAT toimintana <ul style="list-style-type: none"> toteutetaan tietokoneella Arvioinnin tekee kolme henkilöä Arvioinnissa nolla on keskitaso VATn ensimmäinen mittauskerta Arviointi toteutetaan samaan aikaan heti arvioinnin jälkeen itsearvioinnin tulokset <ul style="list-style-type: none"> työntekijöiden arviointien kanssa tai ilman printtinä asiakkaalle raportti käydään lävitse <ul style="list-style-type: none"> tekijät jotka "nousee" systemaattisesti muut Haasteena aikataulujen yhteensopivuus Arvioinnin frekvenssi jokainen toteuttaa oman arvion samansuuntaisuutta arvioinneissa yksilöarvioinnin työnjako VAT käytetään keskustelun pohjana päivittäiset tapahtumat <ul style="list-style-type: none"> havainnot ei arviointia myöhästymiset ja ilmoitukset poissaolot ja ilmoitukset tarkentavia tekijöitä VATn työmaapäiväkirja <ul style="list-style-type: none"> ensisijaisesti ei ryhmäasioita huomiot ryhmästä <ul style="list-style-type: none"> tärkeät asiat positiivisia ja negatiivisia huomioita esimerkki vähäinen määrä työmaapäiväkirjan työnjako 	
VAT	<ul style="list-style-type: none"> vaikuttavuus sisäänajo kesken <ul style="list-style-type: none"> VAT ei tehty järjestelmisesti VAT käytössä vuoden arviointeja ei toteutettu montaa toimivuus varmentuu tulevaisuudessa VAT ja työn sisältö <ul style="list-style-type: none"> työrutiini asiakkaat kysymyspatteristo <ul style="list-style-type: none"> VAT:ssa kysymyspatteristo muutettu asiakkaitten keskittymiskyky patteristo koetaan hyväksi ongelmat <ul style="list-style-type: none"> tarve kahdelle järjestelmälle puutteellinen osaaminen toteuttamistavoissa eroavaisuuksia implementointi mittaamiseen liittyvät ongelmat tulosteen heikko resoluutio suhtautuminen uusiin asioihin VAT koettu hyväksi 	
standarditestit	<ul style="list-style-type: none"> AUDIT BDI paradise24 	